

การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ
: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
THE BUDDHIST SUBJECT TEACHING OF BUDDHIST MONKS
IN BUDDHIST WAY SCHOOL : A CASE STUDY OF BAN NONMUANG SCHOOL
SILA SUB – DISTRICT, MUANG DISTRICT, KHONKAEN PROVINCE

พระสถิต มหาลาโภ (ศรีเมือง)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๓

การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถึพุทธ
: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

พระสถิต มหาลาภ (ศรีเมือง)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๓

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

THE BUDDHIST SUBJECT TEACHING OF BUDDHIST MONKS
IN BUDDHIST WAY SCHOOL : A CASE STUDY OF BAN NONMUANG SCHOOL
SILA SUB – DISTRICT MUANG DISTRICT, KHONKAEN PROVINCE

Phra Sathit Mahâlābho (Srimuang)

A Thesis Submitted in Partial Fullment of
The Requirment for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)
Graduate school
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2010

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับ
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

.....

(พระสุธีธรรมมานูวัตร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์.....ประธานกรรมการ
(พระมหาทวิ มหาปญฺโญ, ผศ.ดร.)

.....กรรมการ

(พระครูภาวนาโพธิคุณ, ดร.)

.....กรรมการ

(ดร.ประยูร แสงใส)

.....กรรมการ

(ผศ.ดร. บุรินทร์ ภูัสกุล)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระครูภาวนาโพธิคุณ, ดร.

ประธานกรรมการ

ดร.ประยูร แสงใส

กรรมการ

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมใน
โรงเรียนวิถิปุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ผู้วิจัย : พระสถิต มหาลาภ (ศรีเมือง)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระครูภาวนาโพธิคุณ, พธ.บ.,M.A.(Phil.), M.A.(Pol. Sc.),
M.Phil., Ph.D.(Phil.)

: ดร.ประยูร แสงใส, ป.ช.๔, พ.ม., พธ.บ., M.A.(Ed.), P.G.Dip. in
Journalism, Ph.D. (Ed.)

วันสำเร็จการศึกษา :/...../.....

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาโครงสร้างและสภาพปัญหาของโรงเรียนวิถิปุทธบ้านโนนม่วง ๒) การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถิปุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง ๓) ผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถิปุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาและวิจัยภาคสนาม โดยวิธีการสัมภาษณ์ ผลจากการวิจัย มีดังนี้

โรงเรียนบ้านโนนม่วง เป็นหนึ่งในโรงเรียนวิถิปุทธที่ได้นำหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เยาวชนหรือนักเรียนในสถานศึกษามีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้นและเพื่อเป็นการป้องกันปัญหาต่างๆ ที่จะเกิดแก่เยาวชน เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวิถิปุทธ เป็นโรงเรียนที่เน้นการบริหารศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม ในด้าน ต่างๆ กล่าวคือ มีโครงสร้างการบริหาร หลักสูตรการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอน นักเรียน ซึ่งทุกกิจกรรมจะเน้นที่ครูผู้สอนและนักเรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนมุ่งประเมินผลสัมฤทธิ์แก่นักเรียนในการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นให้นักเรียนคิดเป็นทำเป็นหรือเป็นคนเก่ง ดีและมีสุข นอกจากนั้นครูผู้สอนก็ต้องเตรียมตัวให้พร้อมในการสอน เช่น มีแผนการสอนที่รัดกุม รู้จักการใช้สื่อ

การเรียนการสอน ตัวอย่าง เช่น การใช้สื่อการสอนวิชาพุทธประวัติอาจจะใช้เป็นภาพ สื่อทาง วิดิทัศน์ แผ่นพับ พระพุทธรูป ศาสนสถาน เป็นต้น เพื่อให้ให้นักเรียนเข้าใจมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ควรมีคุณสมบัติที่เหมาะสม

การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง พบว่าได้ยึดหลักวิธีการเสริมสร้างศรัทธาแก่ผู้เรียนด้วยการปลูกฝังด้วยโอวาท ๓ คือ ไม่ทำชั่ว ทำแต่ดี ชำระจิตให้บริสุทธิ์ เน้นให้เกิดการเรียนรู้ที่ตัวผู้เรียน และ เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีนักเรียนจำนวน ๓๗๒ และผู้บริหาร ครูสอนจำนวน ๒๐ รูป/คน รวมทั้งครูพระสอน ศิลธรรมในโรงเรียนด้วย นักเรียนส่วนใหญ่ เป็นคนในพื้นที่บ้านโนนม่วงและบ้านใกล้เคียง แต่ปัญหาที่สถานศึกษาประสบอยู่เสมอ คือ ผู้ปกครองย้ายนักเรียน นักเรียนติดเกมส์ หนีเรียน ไปเที่ยวในตัวเมืองขอนแก่น โดยครูและผู้ปกครองเห็นว่าจะต้องร่วมมือกันในการป้องปราม และดูแลเอาใจใส่ ครูพระสอนศิลปธรรม จึงเป็นที่พึ่งแก่สถานศึกษาในการอบรม ให้ความรู้ ศิลธรรมแก่นักเรียน ด้วยเหตุนี้ ครูพระสอนศิลปธรรม จึงมีคุณสมบัติที่ตรงกับสาขาวิชา พระพุทธศาสนา เพื่อให้ความรู้ต่างๆ แก่นักเรียนอย่างครบถ้วน และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในแง่บุคคลแบบอย่างทางสังคม ส่วนโครงสร้างและการบริหารงานของโรงเรียนวิถีพุทธบ้านโนนม่วง แบ่งออกเป็น ๔ ด้าน คือ บริหารงานทั่วไป ฝ่ายบริหารงานงบประมาณ ฝ่ายบริหารงานบุคคล ฝ่ายบริหารงานวิชาการ

ผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง พบว่า ผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ผลของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสอน ผลการเรียนรู้สู่การปฏิบัติและผลของกิจกรรมการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ ทำให้นักเรียนได้พัฒนาตนตามหลักพุทธธรรมต่างๆ อย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ กล่าวคือ มีประสิทธิภาพในการเรียนการสอนดี ยิ่งขึ้น รู้จักการปรับตัวเข้ากับสังคมและกลุ่มเพื่อนได้ดี รู้จักยับยั้งอารมณ์ฝ่ายอกุศลที่แสดงออกทางกาย วาจา เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทะเลาะกับเพื่อนๆ ไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้ปกครองและชุมชน รู้จักกตัญญูกตเวทีต่อผู้ปกครองและสถานศึกษา ประพฤติตนเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน มีจิตใจร่าเริงแจ่มใสไม่หดหู่ มีความเมตตาต่อเพื่อนๆ และคนอื่น รู้จักมารยาทเรียบร้อยดีงามทางสังคมไทย แต่งกายเรียบร้อย มีวาจาสุภาพ ให้ความเคารพบูชาผู้มีพระคุณ รับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย ตรงต่อเวลา ลดเลิกละสิ่งเสพติดให้โทษ ซึ่งเป็นเหตุให้เสียทรัพย์ เสียสุขภาพ

Thesis Title : The Buddhist Subject Teaching of Buddhist Monks
 In Buddhist Way School : A Case Study of Ban Nonmuang School
 Sila Sub-district Muang District, Khonkaen Province

Researcher : Phra Sathit Mahālābho (Srimuang)

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Phrakrubhavanabodhikun
 B.A., M.A. (Phil.), M.A. (Pol. Sc.), M.Phil., Ph.D. (Phil.)

: Dr. Prayoon Saengsai (Pali IV, B.A., M.A. (Ed.), P.G. Dip.
 In Journalism, Ph.D.(Ed.)

Date of Graduation :/...../.....

ABSTRACT

This thesis had three main objectives – 1) to study the structural background and problems of the Buddhist Way School at Ban Nonmuang, 2) to study the teaching of the subject Buddhism in this school and 3) to study the results or outcome of teaching the subject Buddhism at this school. This is a qualitative research using the analysis of data, survey and interview. The research findings are as follows.

The Nonmuang School is one of the Buddhist Way Schools that has integrated the Buddhist principles in various activities so as to improve the quality of youth and students and to help solve problems related to youths such as juvenile crimes and underage sexual relationship problems. This school has emphasized on administering education on a systematic basis laying significance on various aspects such as – it has structural syllabus management, teaching and learning activities, student-centered teaching, teacher evaluation by students, learner proficiency teaching that emphasizes on students critical thinking, IQ and EQ. In addition, instructors are required to prepare well having lesson plans and ability to use teaching tools as for instance while teaching the subject Buddhism they demonstrate

using pictures, videos, folders, Buddha images or visits to holy sites to make students understand the lessons well. The instructors teaching the subject Buddhism uphold good moral character at the personal level.

In this school the teaching of Buddhism involves cultivation of faith in students by three ways – abstinence from all evil actions, doing good and developing a pure mind through personal effort. This school is relatively small with three hundred and seventy-two students and twenty instructors including both lay and monastic teachers. Most students are from the locality and nearby areas. However, the biggest problems facing the community are the increasing divorce rate of parents, students' addiction to games, and playing truant during class hours. This has led parents and instructors to co-operate and jointly care for the students. Monk-instructors teaching the Buddhism subject are inspiring models in the school imparting knowledge on morality. Monk-instructors ought to have the requisite qualifications consistent with the teaching of the subject Buddhism in order to impart various knowledge and should be exemplary models to students. Regarding the school administration the Nonmuang Buddhist Way School has four divisions – general administration, budget management division, personnel management division and academic division.

The research findings show that the teaching of Buddhism bore results from – instruction, teaching enhancement activities, practice and participation in activities on Buddhist observance days. All the varied activities helped students develop their moral character in accordance with the Buddhist principles that had impact on various aspects -- their learning skills improved, good social and peer adjustment, control over emotion and bodily gestures and verbal actions such as abstinence from killing animals, non-confrontation with friends, non-troublesome to guardians and society, having gratefulness to parents, elders and educational institution, humble, jubilant and have loving-kindness towards friends and others, knowing the Thai traditional behavioral patterns, dressing modestly, polite in words, respect seniors and benefactors, responsible and dutiful, punctual and abstain from all temptation and addictions that are detrimental to health and property.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้ สำเร็จลงได้ด้วยดี ด้วยความมีเมตตาธรรมและความเอื้ออาทรจากคณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะพระครูภาวนาโพธิคุณ,ดร. ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดร.ประยูร แสงใส กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นผู้ดูแลในการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาวิชาการและเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ให้ความอนุเคราะห์ในด้านวิชาการและการจัดทำวิทยานิพนธ์ด้วยดีพร้อมคณะกรรมการบัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ได้กรุณาให้กำลังใจ และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์

ขอขอบคุณพระอาจารย์ มหาประทีป สลัญจโม ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เขตขอนแก่น และเจ้าอาวาสวัดบ้านดงพอง ผู้ให้ความเมตตาสงเคราะห์ด้านปัจจัย ๔ ในการอยู่จำพรรษาจนกระทั่งผู้วิจัยได้ศึกษาต่อตั้งแต่ระดับปริญญาตรีจนถึงปริญญาโท

ขอขอบคุณ คณาจารย์และเจ้าหน้าที่ทุกท่านของศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น ที่ได้เมตตาในการตรวจรูปแบบวิทยานิพนธ์ และแนะนำเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขออนุโมทนาขอบคุณ ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านโนนม่วง คณะครู ครูพระสอนศีลธรรมโรงเรียนบ้านโนนม่วง และเจ้าอาวาสวัดบ้านโนนม่วง ที่ได้กรุณาให้ความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย และพร้อมนี้ ขออนุโมทนาขอบคุณและขอบใจผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียน โรงเรียนบ้านโนนม่วงทุกท่านที่ให้ข้อมูลสัมภาษณ์จนสามารถนำไปวิเคราะห์ให้งานวิทยานิพนธ์สำเร็จตามวัตถุประสงค์

ขอขอบคุณและเจริญพร อาจารย์มะริดา ดิ่งผ่อง พร้อมด้วย เจ้าหน้าที่และบุคลากรหอสมุดเทคโนโลยีสารสนเทศวิทยาเขตขอนแก่น ที่ได้เอื้อเฟื้อตำรา วิทยานิพนธ์ หนังสือ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้อนุเคราะห์ด้วยดีมาตลอดในการค้นคว้าข้อมูลต่างๆ

ความดีทุกประการในวิทยานิพนธ์นี้ ขอน้อมถวายเป็นพุทธานุชา ธรรมานุชา สังฆานุชา และบูชาคุณบิดามารดา ครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ทุกท่านทั้งในอดีตและปัจจุบัน ขอให้ท่านเหล่านั้นจงประสบแต่ความสุข ความเจริญกันทุกท่านด้วย เทอญ

พระสถิต มหาลาโภ (ศรีเมือง)

๓๑ มีนาคม ๒๕๕๔

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ฅ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ญ
บทที่ ๑	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๓
๑.๔ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๕ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕
๑.๖ วิธีการดำเนินการวิจัย	๑๑
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๒
บทที่ ๒ ประวัติความเป็นมาโครงสร้างและสภาพปัญหาของโรงเรียนวิถีพุทธบ้านโนนม่วง	
๒.๑ ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนวิถีพุทธ	๑๓
๒.๑.๑ รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ	๑๖
๒.๑.๒ สภาพของสถานศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ	๑๗
๒.๒ การจัดการเรียนการสอนตามแนวทางของโรงเรียนวิถีพุทธ	๑๕
๒.๒.๑ ด้านโครงสร้าง	๒๒
๒.๒.๒ ด้านการบริหาร	๒๘
๒.๒.๓ ด้านหลักสูตร	๓๐
๒.๒.๔ ด้านการเรียนการสอน	๓๑
๒.๒.๕ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	๓๑
๒.๒.๖ ด้านครูผู้สอน	๓๔
๒.๒.๗ ด้านนักเรียน	๓๔

๒.๓	สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกโรงเรียนบ้านโนนม่วง	๓๕
๒.๓.๑	สภาพปัญหาด้านครูสอน	๓๖
๒.๓.๒	สภาพปัญหาด้านผู้บริหาร	๓๖
๒.๓.๓	สภาพปัญหาด้านผู้เรียน	๓๘
บทที่ ๓	การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง	
๓.๑	ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนบ้านโนนม่วงกับโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ	
๓.๑.๑	สภาพทั่วไปของโรงเรียนบ้านโนนม่วง	๔๐
๓.๑.๒	แนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนบ้านโนนม่วง	๔๓
๓.๑.๓	สถิติข้อมูลนักเรียน	๔๔
๓.๑.๔	ข้อมูลครูและบุคลากร	๔๕
๓.๑.๕	สภาพชุมชนโดยรวม	๔๕
๓.๒	โครงสร้างและการบริหารงานของโรงเรียนวิถีพุทธบ้านโนนม่วง	๔๖
๓.๒.๑	ฝ่ายบริหารงานทั่วไป	๔๖
๓.๒.๒	ฝ่ายบริหารงานงบประมาณ	๔๖
๓.๒.๓	ฝ่ายบริหารงานบุคคล	๔๖
๓.๒.๔	ฝ่ายบริหารงานวิชาการ	๔๖
๓.๓	การสอนในโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง	๔๘
บทที่ ๔	ผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง	
๔.๑	ผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนา	๕๕
๔.๒	ผลของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสอนวิชาพระพุทธศาสนา	๖๖
๔.๓	ผลของกิจกรรมและเรียนรู้สู่การปฏิบัติในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	๖๘
บทที่ ๕	สรุปผลการวิจัยและเสนอแนะ	
๕.๑	สรุปผลการวิจัย	๘๑
๕.๒	ข้อเสนอแนะ	๘๓
	บรรณานุกรม	๘๖
	ภาคผนวก	๘๗
	ประวัติผู้วิจัย	๑๓๒

สารบัญตาราง/แผนภูมิ

ตารางที่	หน้า
๑ แสดงขั้นตอนการบริหารจัดการแบบบูรณาการด้วยหลักพุทธธรรม	๒๕
๒ วิเคราะห์โรงเรียนบ้านโนนม่วงจากผลการประเมิน	๓๕
๓ แสดงสถิติจำนวนนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง พ.ศ. ๒๕๕๒	๔๔
๔ แสดงตารางเปรียบเทียบบุคลิกภาพของครูที่นักเรียนพึงพอใจ	๕๒
๕ ผลการปฏิบัติตามหลักพุทธคุณ	๕๕
๖ ผลการปฏิบัติตามกุศลกรรมบถ ๑๐ (ประพตีสัจจริต/เว้นประพตีสัจจริต)	๖๐
๗ ผลการปฏิบัติตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓	๖๑
๘ ผลการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา	๖๒
๙ ผลการปฏิบัติตามหลักอริยสัจ ๔	๖๓
๑๐ ผลการปฏิบัติตามหลักศรัทธา ๔	๖๔
๑๑ ผลการปฏิบัติตามหลักอภัยมุข ๔	๖๕
๑๒ ผลการปฏิบัติตามหลักพรหมวิหาร ๔	๖๖
๑๓ ผลการปฏิบัติตามหลักออคติ ๔ (ทางประพตีสัจจริต/ความลำเอียง)	๖๗
๑๔ ผลการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท ๔	๖๘
๑๕ ผลการปฏิบัติตามหลักพลละ ๔	๖๙
๑๖ ผลการปฏิบัติตามหลักเบญจศีล (ศีล ๕)	๗๐
๑๗ ผลการปฏิบัติตามหลักเบญจธรรม	๗๑
๑๘ ผลการปฏิบัติตามหลักการวะ ๖ (ความเคารพ)	๗๒
๑๙ ผลการปฏิบัติตามหลักกตัญญูกตเวที	๗๓
๒๐ ผลการปฏิบัติตามหลักมงคล ๓๘ (ระดับประถมศึกษาปีที่ ๕ ข้อ)	๗๔
แผนภูมิที่	หน้า
๑	๔๖

สารบัญภาพ

ภาพที่

๑ ภาพสถานศึกษา คือ โรงเรียนวิถิพุทธบ้านโนนม่วง ต.ศิลา อ.เมือง จ.ขอนแก่น	๑๒๓
๒ สัมภาษณ์พระครูสังฆรักษ์สมพร ยโสธโร คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	๑๒๓
๓ สัมภาษณ์พระมหาวินัยธร วินยธโร พระอาสาสอนศีลธรรมโรงเรียนวิถิพุทธบ้านโนนม่วง	๑๒๔
๔ นักเรียนเข้าค่ายคุณธรรมที่วัดป่าสามัคคีสันติธรรม ต.บ้านค้อ อ.บ้านฝาง จ.ขอนแก่น	๑๒๔
๕ สัมภาษณ์นายกฤษดา มังคะตา ผู้อำนวยการโรงเรียนวิถิพุทธบ้านโนนม่วง	๑๒๕
๖ เกียรติบัตรรับรองการประเมินสถานศึกษาจากสมศ.	๑๒๕
๗ นักเรียนมีการพัฒนาด้านกายภาพ : เกียรติบัตรกีฬาเด่น	๑๒๖
๘ สัมภาษณ์ผู้ปกครองของเยาวชน สมภาพ โคกอุ้น ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๕๓	๑๒๖
๙ ครูพระสอนศีลธรรมนำเยาวชนไปถวายต้นไม้เทียนพรรษาและผ้าป่าการกุศล	๑๒๗
๑๐ กิจกรรมก่อนรับประทานอาหารในการเข้าค่ายคุณธรรม	๑๒๗
๑๑ กิจกรรมทำบุญตักบาตร	๑๒๘
๑๒ ครูพระสอนศีลธรรมพร้อมด้วยคณะสงฆ์ –สามเณรอนุโมทนา หลังการทำบุญตักบาตร	๑๒๘
๑๓ นักเรียนกำลังฝึกนั่งสมาธิปฏิบัติกรรมฐานหน้าเสาธง	๑๒๙
๑๔ นักเรียนกำลังเตรียมตัวถวายดอกไม้ ธูป เทียน ในวันสำคัญทางศาสนา	๑๒๙
๑๕ นักเรียนร่วมกันทำกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาด้วยการเดินเวียนเทียนรอบอุโบสถ	๑๓๐
๑๖ นักเรียนร่วมกิจกรรมกับคุณครูด้วยการปลูกต้นไม้ในวันแม่แห่งชาติ	๑๓๐
๑๗ นักเรียนร่วมกันทำกิจกรรมกลุ่ม โดยจัดดอกไม้บูชาพระรัตนตรัยในวันสำคัญทางศาสนา	๑๓๑

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์นี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยได้กล่าวถึงแหล่งที่มา/เล่ม/ชื่อ และหน้า ตามลำดับ เช่น อ.ต.ก.(ไทย) ๒๑/๓๕/๑๘๕ หมายถึง อังคุตตรนิกาย ติกนิปาต เล่มที่ ๒๑ ข้อที่ ๓๕ หน้า ๑๘๕ และพระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๐๐. เช่น อ.ต.ก.(บาลี) ๒๑/๔๐/๒๓ หมายถึง อังคุตตรนิกาย ติกนิปาต ปาลี เล่มที่ ๒๑ ข้อที่ ๔๐ หน้า ๒๓.

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี.(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขุททกปาติ	(ภาษาบาลี)
ที.ม.(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวคคปาติ	(ภาษาบาลี)
ที.ม.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ป.า.(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวคคปาติ	(ภาษาบาลี)
ม.ม.ุ.(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสกปาติ	(ภาษาบาลี)
ม.ม.ุ.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก	(ภาษาไทย)
ม.อ.ุ.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุทานวรรค	(ภาษาไทย)
ส.์.นิ.(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	นิทานวคคปาติ	(ภาษาบาลี)
ส.์.ข.(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	ขุททวารวคคปาติ	(ภาษาบาลี)
ส.์.ข.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	ขันธวารวรรค	(ภาษาไทย)
ส.์.ม.(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวารวคคปาติ	(ภาษาบาลี)
ส.์.ม.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวารวรรค	(ภาษาไทย)
อ.ง.ต.ก.(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ติกนิปาตปาติ	(ภาษาบาลี)
อ.ง.จ.ต.ก.ก.(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาบาลี)
อ.ง.จ.ต.ก.ก.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.ง.ป.ญ.จ.ก.(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ปญจกนิปาตปาติ	(ภาษาบาลี)
อ.ง.น.ก.ก.(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	นกกนิปาตปาติ	(ภาษาบาลี)
อ.ง.ส.ต.ต.ก.(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	สตุตกนิปาตปาติ	(ภาษาบาลี)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เกิดขึ้นโดยข้อตกลงความร่วมมือระหว่าง กระทรวงวัฒนธรรมกับกระทรวงศึกษาธิการ ในการสนับสนุนให้พระภิกษุเข้าไปสอนในโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา ซึ่งระยะแรก รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณให้กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม เพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายถวายพระภิกษุที่เข้าไปสอน ในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยมีวัตถุประสงค์แรกเริ่ม คือ ๑) เพื่อจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา ๒) เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมที่สำคัญของพระพุทธศาสนา และ ๓) เพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้คู่คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข ปัจจุบันการเรียนรู้เรื่องของพระพุทธศาสนา นับเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับคนไทย เนื่องจากคนไทยส่วนใหญ่ นับถือพระพุทธศาสนา และวิถีชีวิตผูกพันประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อและหลักปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนา^๑

^๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, คู่มือปฏิบัติงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, (ขอนแก่น : โรงพิมพ์แอนนาออฟเซต ขอนแก่น, ๒๕๕๒), หน้า ๕.

วัด จัดว่าเป็นศูนย์กลางการศึกษาของสังคมไทย เป็นแหล่งคำสั่งสอนและการฝึกอบรม กิจกรรมที่สำคัญของรัฐ หรือชุมชนจะมีพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยเสมอ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเน้นย้ำความสำคัญและเสริมคุณค่าทางจิตใจ^๒ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ที่กล่าวไว้ในหนังสือ ความสำคัญของพระพุทธศาสนา ในฐานะศาสนาประจำชาติว่า “พระพุทธศาสนากับชนชาติไทย มีความสัมพันธ์แนบแน่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติไทยและวัฒนธรรมไทย” นอกจากนี้หลักธรรม คำสอนในพระพุทธศาสนา มีลักษณะที่เหมาะสมกับกาลสมัยและสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบุคคล เวลาและสถานที่ที่กล่าวคือ การปฏิบัติตนตามหลักของศาสนาพุทธมีความกลมกลืนไปกับธรรมชาติและช่วยให้การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมมีความสุข ด้วยความสำคัญของพระพุทธศาสนาดังกล่าวแล้ว การศึกษาของไทยจึงกำหนดให้บรรจุวิชาพระพุทธศาสนาไว้ในหลักสูตรทุกระดับการศึกษา โดยเฉพาะหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔ ซึ่งระบุจุดหมายข้อแรกไว้ว่า “ต้องการให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์” จากจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จึงปรากฏสาระการเรียนรู้ ในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ๕ สาระ และเรื่องของศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม จัดเป็นสาระที่ ๑ และเป็นสาระหลักที่ต้องเรียนรู้ทุกช่วงชั้น (ป.๑-ม.๖) ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหา ๖ เรื่อง^๓ ๑) ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา ๒) หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ๓) ประวัติพุทธสาวกพุทธสาวิกา ๔) หน้าทีชาวพุทธ ๕) การบริหารจิต ๖) วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ในระดับช่วงชั้นที่ ๑ และช่วงชั้นที่ ๔ คือมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - มัธยมศึกษาปีที่ ๖ เพิ่มเติมเรื่องที่ต้องเรียนอีก ๑ เรื่อง คือ “สัมมนาพระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาและการพัฒนา”

ผู้วิจัย ในฐานะเป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา และเป็นการสนองงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ที่เป็นผู้ริเริ่มโครงการให้พระภิกษุสามเณรไปช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามโรงเรียนต่าง ๆ ที่ทางมหาวิทยาลัยต้องการเห็นพระภิกษุสามเณรเป็นผู้มีความรู้และความสามารถในการสอน

^๒ กรมวิชาการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๕), หน้า ๑.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕ - ๒๗.

ศีลธรรมในโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา แสดงบทบาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีได้ตามความเหมาะสม ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของปัญหาการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเพราะพระภิกษุที่ทำหน้าที่สอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมีประสบการณ์ วุฒิทางการศึกษาต่างกัน เช่นถึง บางรูปสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีแต่บางรูปก็ยังไม่สำเร็จการศึกษาและไม่มีวุฒิการศึกษาสายครูเช่น ครูศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู อาจส่งผลให้การเรียนการสอนไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์การเรียนการสอน

โรงเรียนบ้านโนนม่วง ซึ่งเป็นโรงเรียนวิถีพุทธตั้งอยู่ในเขตตำบลศิลา อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น และมีพระสอนศีลธรรมที่มีวุฒิทางการศึกษาไม่เหมือนกัน ด้วยเหตุดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาประวัติความเป็นมาและโครงสร้างของโรงเรียนวิถีพุทธ การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น และผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ว่าบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่อย่างไร

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาโครงสร้างและสภาพปัญหาของโรงเรียนวิถีพุทธบ้านโนนม่วง

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาที่มุ่งศึกษาประวัติความเป็นมาและโครงสร้างของโรงเรียนวิถีพุทธ การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น และผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถี

พุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาประวัติความเป็นมาและสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถิพุทธ การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ แนวทางการนำวิถิพุทธสู่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน บทบาทของพระสงฆ์ในการเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนวิถิพุทธในโรงเรียนบ้านโนนม่วง ศึกษาในช่วงชั้นที่ ๒ ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ การเกี่ยวคู่สัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผลและการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา/กลุ่มเป้าหมาย

พื้นที่ศึกษา คือ โรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น และกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งสิ้น ๓๗ รูป/คน ดังนี้

ผู้บริหารโรงเรียนบ้านโนนม่วง	๒ คน
ครู/อาจารย์/พระสอนศีลธรรม/คณะกรรมการสถานศึกษา	๑๕ รูป/คน
นักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง	๑๐ คน
ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง	๑๐ คน

๑.๔ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

วิชาพระพุทธศาสนา หมายถึง การสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ป. ๔ – ๖)

พระสอนศีลธรรม หมายถึง พระภิกษุที่เข้าไปสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

โรงเรียนวิถิพุทธ หมายถึง โรงเรียนที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียน

๑.๕ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาตรวจสอบเอกสารและงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาค้นคว้าไว้ มาเป็นแนวทางการศึกษา ดังต่อไปนี้

๑.๕.๑ ด้านเอกสาร/ตำรา

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธว่า คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือ มีปัญญารู้เข้าใจในทางคุณค่าแท้ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานการดำเนินชีวิตโดยมีผู้บริหารและคณะครูเป็นกัลยาณมิตรการพัฒนา^๔

กระทรวงศึกษาธิการ ในตำราหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๕๔๔ ได้ระบุไว้ว่า จากแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้คู่คุณธรรม ดังกล่าว พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทยความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อและกำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำหลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชนสังคม และประเทศชาติ^๕

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ในตำราหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ได้ระบุไว้ว่ามีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข ความเป็นไทย มีศักยภาพในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยมี

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), โรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๘๒.

^๕ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๖.

มาตรฐานการเรียนรู้เป็นข้อกำหนดคุณภาพของผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ และ คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และได้กำหนดสาระการเรียนรู้ที่เป็นองค์ความรู้ครอบคลุม การศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๒ ปี และโดยการพัฒนาคนให้เป็นคนดีมีความสำคัญยิ่ง ดังนั้น มาตรฐานการเรียนรู้ทั้ง ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้จึงได้กำหนดคุณภาพของผู้เรียนในด้าน คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมไว้ทุกมาตรฐาน ซึ่งจะต้องบูรณาการ ไว้ในการเรียนการสอนทุก กลุ่มสาระการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้ศาสนา ศิลปะ จริยธรรม เป็นสาระการ เรียนรู้ที่ ๑ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม^๖

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ ได้กล่าวว่า โรงเรียนเป็นสถาบันการศึกษาที่มีความสำคัญ อย่างยิ่งในการหล่อหลอมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดี มี คุณภาพเพื่อออกไปพัฒนาสังคมในอนาคตเด็กจึงเป็นทั้งทรัพยากรและผู้ใช้ทรัพยากร ตาม แนวคิด ๔ ประการ คือ ๑) เด็กเป็นเป้าหมายรวมของการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งมีจุดประสงค์ที่ จะเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กให้เป็นไปตามแนวทางที่ปรารถนา ถ้าปราศจากเด็กแล้วโรงเรียน ก็ไม่ต้องมีหรืออยู่ไม่ได้โรงเรียนจะมีแต่ผู้บริหาร ครู และอาคารสถานที่ได้อย่างไร เด็กจึง เป็นทรัพยากรป้อนกระบวนการของโรงเรียน ๒) เด็กเป็นจุดเริ่มต้นของสังคม โรงเรียนต้อง จำลองเวทีสังคมเพื่อให้เด็กมีโอกาสฝึกฝนลักษณะนิสัยตามแนวทางที่สังคมปรารถนา โรงเรียนที่พัฒนาทรัพยากรคือเด็ก เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนมากที่สุด ชุมชนหรือสังคม จะเกิดหรือตายอยู่ที่คุณภาพของเด็กที่จะเติบโตเป็นสมาชิกของสังคมในอนาคต ๓) เด็กใน ฐานะทรัพยากรมีลักษณะแตกต่างจากทรัพยากรในรูปแบบอื่นตรงที่ว่า เด็กจะเติบโตขึ้นเป็น ผู้ผลิตและใช้ทรัพยากรในรูปแบบอื่น โรงเรียนจึงต้องพัฒนาเด็กให้เป็นผู้สามารถใช้ ทรัพยากรอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ๔) เด็กจะเป็นทรัพยากรที่มีค่าได้ต่อเมื่อเด็กมีคุณภาพ โรงเรียนจึงมีหน้าที่พัฒนาเด็กให้มีคุณภาพทั้งความรู้ เจตคติและทักษะความชำนาญ^๗

ธวัชชัย ชิวจิรฉายากุล ได้กล่าวถึงการศึกษาคุณสมบัติของค่านิยมพื้นฐานทาง จริยธรรมของคนไทย เพื่อศึกษาลำดับความสำคัญของค่านิยมทางจริยธรรมของคนไทย เพื่อ ศึกษาระบบความสัมพันธ์ ของค่านิยมทางจริยธรรมและเพื่อศึกษาแนวทางในการสอนและ

^๖ กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔**. (ม.ป.ท. : ๒๕๔๔), หน้า ๒.

^๗ ชัยยงค์ พรหมวงศ์, **เอกสารประกอบการสอนชุดวิชา การพัฒนาเด็กพฤติกรรมเด็ก**, (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๗), หน้า ๑๒.

ปลูกฝังค่านิยมทางจริยธรรมให้แก่นักเรียน ผลการวิจัยทางจริยธรรมของคนไทยมีความสำคัญลดหลั่นตามลำดับ คือ การรับผิดชอบ การมีวินัยในตนเอง การตรงต่อเวลา การพึ่งอาศัยกันการยึดตัวบุคคล^๕

นพมาศ ธีรเวคิน ได้แสดงไว้ในหนังสือ **จิตวิทยาสังคม**สรุปความได้ว่าสังคมไทยถือได้ว่าเป็นสังคมชาวพุทธมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติในอดีตสังคมไทยได้อาศัยคำสอน วิถีทางวัฒนธรรม หรือประเพณีที่เนื่องด้วยพระพุทธศาสนาในการหล่อหลอม และพัฒนาจิตใจให้เป็นคนดีรู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่ในสมัยปัจจุบันผลจากการรับเอาอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาทำให้สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ก็เปลี่ยนไป จนก่อให้เกิดปัญหาและภาวะวิกฤติศรัทธาในพระพุทธศาสนาอันสืบเนื่องมาจากการประทุษร้ายของพระสงฆ์และการไร้การศึกษาด้านพระพุทธศาสนาของคนในสังคม ดังนั้น ในสภาพของสังคมปัจจุบัน ชาวพุทธควรให้ความสนใจกับการศึกษาหลักพระพุทธศาสนาให้มากขึ้น โดยควรที่จะต้องหันมาศึกษาและนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมประเทศชาติ ไม่ควรนำศาสนาไปแขวนไว้กับบุคคลหรือกระแสสังคม เพราะเมื่อทำเช่นนั้นชาวพุทธก็จะไม่มีหลักเกณฑ์ในการคิดที่ถูกต้อง ทั้งนี้ ก็เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพทางจิตใจให้สูงขึ้นจนสามารถที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมได้ เพราะพัฒนาการทางศีลธรรมนั้นถือเป็นการบรรลุขั้นสุดยอดของความเป็นมนุษย์ เนื่องจากการสร้างความสูงส่งทางด้านจิตใจให้มีความรับผิดชอบ ความรู้ผิดรู้ชอบ มีความสำนึกในเรื่องเกี่ยวกับความถูกต้อง ความยุติธรรม และมีความสำนึกบาปบุญคุณโทษตลอดจนความรับผิดชอบต่อตนเอง^๖

บุญชม ศรีสะอาด และนิภา ศรีไพโรจน์และนุชวรา ทองทวี ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้สรุปได้ว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามที่หลักสูตรต้องการ โดยให้ถูกต้องตามจุดเน้นของเนื้อหาวิชา และธรรมชาติของวิชานั้นๆ การวัดผลและการประเมินผลก็ต้องวัดให้ถูกต้องเหมาะสม และ

^๕ ธวัชชัย ชิวจิรฉายากุล, “การศึกษาคุณสมบัตินิยมพื้นฐานทางจริยธรรมของคนไทย”, ใน **คู่มือพัฒนาจริยศึกษา กรมศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕), หน้า ๑๗.

^๖ นพมาศ ธีรเวคิน, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๔), หน้า ๑๒.

ควบคู่กับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวทุกระดับตลอดเวลา การวัดผลและการประเมินผล จึงนับว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญกระบวนการหนึ่ง ของการศึกษา ซึ่งสามารถนำเอาผลมาใช้ วางแผน ปรับปรุง พัฒนา ติดตามและตัดสินใจทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๐}

มัณฑนา สังฆะกฤษณ์ ได้กล่าวถึง ครูหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา สรุปความได้ว่า การศึกษาในระดับมัธยมศึกษา นับว่าเป็นการจัดการศึกษาที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาคน ระดับกลาง ให้เป็นผู้มีความสามารถในการพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และ วัฒนธรรมได้อย่างสมดุล สอดคล้องและเหมาะสมกับยุคโลกาภิวัตน์ โดยจะต้องมีครูผู้เป็น หัวใจของการปฏิรูปการศึกษาในการกล่อมเกล่า อบรมสั่งสอนอย่างต่อเนื่องตามพัฒนาการแต่ ละวัย เนื้อหาวิชา ดังเช่นที่กระทำกันอยู่เป็นส่วนใหญ่ในปัจจุบันมุ่งไปสู่การสอนวิธีหาความรู้ โดยครูต้องเป็นผู้ชี้แนะแนวทางในการแสวงหาความรู้ รวมทั้งเป็นผู้กระตุ้นและจุดประกาย ความใฝ่รู้แก่ศิษย์ เพราะสังคมไทยนับวันจะเป็นสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ความรู้จะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นทุกวินาทีในขณะที่ความรู้เดิมบางอย่างก็ล้าสมัยในเวลา อันรวดเร็วเช่นกัน ดังนั้น ครูจึงไม่สามารถให้เนื้อหาความรู้ได้ทั้งหมด แต่นักเรียนจะต้อง ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เขาจึงจะก้าวตามทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและ สิ่งแวดล้อมจึงจะทำให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและที่สำคัญสามารถช่วยพัฒนาชุมชน ของตนเองได้^{๑๑}

สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ได้กล่าวว่า การพัฒนา คนให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข เป็นจุดหมายของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๖ การจัดการศึกษาต้องเป็นไป เพื่อ พัฒนาคอนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้ และคุณธรรม มี จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข^{๑๒}

^{๑๐} บุญชม ศรีสะอาด, นิภา ศรีไพโรจน์และนุชานา ทองทวี, การวัดผลและประเมินผลทางการศึกษา. (มหาสารคาม : โรงพิมพ์ปริดาการพิมพ์, ๒๕๒๘) , หน้า ๑.

^{๑๑} มัณฑนา สังฆะกฤษณ์, “ครูหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา” , วารสารข้าราชการ, ฉบับที่ ๑๗ ปีที่ ๔, (เมษายน – พฤษภาคม, ๒๕๔๐) : ๕.

^{๑๒} สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒. (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๔๒),หน้า ๑๕.

สุปราณี ไกรวัตนุสสรณ์ ได้กล่าวถึงปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนวัดราชบพิตร กรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ปีการศึกษา ๒๕๓๒ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ นักเรียนรู้พระพุทธศาสนาจากโรงเรียนมากที่สุดและคิดว่าวิชาพระพุทธศาสนานำไปใช้ในชีวิตจริงได้ นักเรียนส่วนใหญ่ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาน้อย และนักเรียนไม่เคยอ่านพระไตรปิฎก ครูใช้วิธีบรรยายส่วนใหญ่ นักเรียนต้องการให้ครูนำวิธีการใหม่ ๆ มาใช้ในการสอน และต้องการทัศนศึกษาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา^{๑๑}

โสภา สิทธิสรวง ได้กล่าวถึงความคิดเห็นของครูสังคัมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในวิทยาลัยเทคนิคสังกัดกรมอาชีวศึกษาเพื่อความคิดเห็นของครูอาจารย์ที่ทำหน้าที่สอนวิชาพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับปัญหาด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ ๑) ปัญหาเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรการเรียนการสอน ๒) ปัญหาด้านเนื้อหา ๓) ปัญหาการใช้สื่อการสอนและแหล่งวิชาการ ๔) ปัญหาการวัดผลและการประเมิน สรุปการศึกษาพบว่าปัญหาด้านหลักสูตร ครูสังคัมมีความคิดเห็นว่าปัญหาน้อย ที่มีปัญหามากคือ เรียนไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านเนื้อหา ครูสังคัมมีความคิดเห็นว่าเป็นปัญหาน้อย ที่มีปัญหามาก คือ เนื้อหาพระพุทธศาสนาซ้ำซ้อนกันกับเนื้อหาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เนื้อหาวิชาเป็นนามธรรมเกินไป ปัญหาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูสังคัมศึกษาที่มีความคิดเห็นว่ามีปัญหามากและได้รับการร่วมมือกับผู้บริหารน้อยในการให้เด็กได้ปฏิบัติจริงทำได้ยาก ปัญหาด้านการใช้สื่อ ครูสังคัมศึกษาที่มีความคิดเห็นว่ามีปัญหามาก ห้องสมุดมีเอกสารประกอบการสอนไม่เพียงพอขาดสื่อทัศนศึกษาไม่มีแหล่งวิชาการอื่น ปัญหาด้านการวัดผล ครูสังคัมศึกษาที่มีความคิดเห็นว่ามีปัญหามาก ครูไม่

^{๑๑} สุปราณี ไกรวัตนุสสรณ์, ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนวัดราชบพิตร, ใน *คู่มือพัฒนาจริยศึกษา กรมศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕), หน้า ๖๑.

สามารถติดตามพฤติกรรมนักเรียนได้อย่างทั่วถึง เน้นความรู้ความจำมากขึ้นไปกว่าการวัดการปฏิบัติการด้วยการด้วยการสังเกตทำได้ยากเพราะเวลาจำกัด^{๑๔}

๑.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ครวณศิริ ประยงค์ ได้ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยว่า โดยภาพรวมครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการสอนวิชาพระพุทธศาสนาว่ามีปัญหาพอสมควรจากการทดสอบสมมุติฐาน พบว่า อายุประสบการณ์ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา จำนวนคาบที่สอนวิชาพระพุทธศาสนาต่อสัปดาห์ และการฝึกอบรมมีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ควรมีคู่มือให้ผู้สอนทุกคนและมีการอบรมหรือสัมมนาเพื่อให้ครูผู้สอนมีการพัฒนาตัวเองให้ดีขึ้น และผู้วิจัยได้เสนอโครงการฝึกอบรมหลักสูตรการผลิตสื่อเพื่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา^{๑๕}

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจันปัจจนึก ได้ทำการวิจัยเรื่อง “จริยธรรมของเยาวชนไทย” โดยทำการวิจัยเกี่ยวกับลักษณะมุ่งอนาคตของเยาวชนในด้านจริยธรรมไทย ผลวิจัยสรุปว่าลักษณะมุ่งอนาคตแปรปรวนไปตามลักษณะทางสังคมและเพศชั้นเรียนคือ เพศหญิงมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่าเพศชายผู้ที่มีอายุน้อย และมีระดับการศึกษาต่ำมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่าผู้ที่มีอายุมาก และอยู่ในระดับการศึกษาต่ำ^{๑๖}

เพ็ญจันทร์ กู้ประเสริฐ ได้ทำวิทยานิพนธ์ที่มีลักษณะคล้ายงานวิจัยเรื่อง “การสอนศีลธรรมในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ว่า มูลเหตุของความประพฤติอันไม่พึงประสงค์เป็นเพราะวิธีการสอนศีลธรรมหรือการเรียนการสอนจริย

^{๑๔} โสภา สิทธิธรรม, ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษา เกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในวิทยาลัยเทคนิค สังกัดกรมอาชีวศึกษา, ใน คู่มือพัฒนาจริยศึกษา กรมศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕), หน้า ๗๔.

^{๑๕} ครวณศิริ ประยงค์, “วิเคราะห์ปัญหาการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน วิชาพระพุทธศาสนาในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๗.

^{๑๖} ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจันปัจจนึก, “จริยธรรมของเยาวชนไทย”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๐), บทคัดย่อ.

ศึกษา คุณธรรมและพระพุทธศาสนาในโรงเรียนยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร และในรายงานของ เพ็ญจันทร์ กู้ประเสริฐ ซึ่งให้เห็นว่า ความล้มเหลวดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจากการสอนของครู ส่วนใหญ่มุ่งในแง่ที่จะสอนให้ทันที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ทั้งการวัดผลก็มักจะวัดในแง่ ความจำด้านเนื้อหาซึ่งในบางครั้งจุดมุ่งหมายและการวัดผลมีความไม่สอดคล้องกัน เช่น ความมุ่งหมายต้องการให้เด็กเป็นคนมีเมตตา เวลาวัดผลจะคอยคะแนนสอบแต่เพียงอย่างเดียว เด็กบางคนอาจได้คะแนนสูงต่างๆ ที่เป็นคนที่ชอบวิ่งแกสตั๊วก็ได้^{๑๑}

๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอน ดังนี้

๑.๖.๑ ขั้นรวบรวมข้อมูล

ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ หลักสูตรกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของกระทรวงศึกษาธิการ หนังสือ เอกสารและงานวิจัย สื่อพิมพ์ ต่างๆ เช่น นิตยสาร วารสาร และหนังสือพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

๑.๖.๒ การศึกษาภาคสนาม

จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง เครื่องมืออุปกรณ์ในการวิจัย กล้องบันทึกภาพนิ่ง เทปบันทึกเสียงสนทนา แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตพฤติกรรมเสร็จแล้วจึงนำข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาค้นคว้าและการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์และเรียบเรียงผลวิเคราะห์ นำเสนอผลการวิจัย

^{๑๑} เพ็ญจันทร์ กู้ประเสริฐ, “การสอนศีลธรรมในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑), หน้า ๕๔.

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาโครงสร้างและสภาพปัญหาของโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง

๑.๗.๒ ทำให้ทราบถึงการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง

๑.๗.๓ ทำให้ทราบถึงผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง

๑.๗.๔ ทำให้ได้องค์ความรู้สำหรับเป็นข้อมูลสนเทศเพื่อนำไปปรับใช้ในโรงเรียนวิถีพุทธ

บทที่ ๒

ประวัติความเป็นมาโครงสร้างและสภาพปัญหาของโรงเรียนวิถิพุทธ ของโรงเรียนบ้านโนนม่วง

บทนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของ โรงเรียนวิถิพุทธ การจัดการเรียนการสอนตามแนวทางของโรงเรียนวิถิพุทธ ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนบ้านโนนม่วงกับโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ โครงสร้างและการบริหารงานของโรงเรียนบ้านโนนม่วง และแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนบ้านโนนม่วง ดังจะได้นำเสนอตามลำดับต่อไปนี้

๒.๑ ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนวิถิพุทธ

ด้วยปัญหาต่างๆ ทางสังคมมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น และหาทางออกได้ยากกว่าในอดีตที่ผ่านมา เพราะว่าในปัจจุบัน การศึกษามุ่งผลิตให้คนเก่ง แต่ขาดความดีหรือคุณธรรมจริยธรรม จึงมีผลทำให้คนในสังคมไม่มีความสุขตามแบบวิถิพุทธ คือ ความสุขที่ไม่ต้องเบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ด้วยกันและรู้จักแบ่งปันทรัพยากรที่มีอยู่แก่คนอื่นและสังคม รู้จักเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว คุณธรรมต่างๆ เหล่านี้ จะเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากการศึกษายังมุ่งผลิตบัณฑิตหรือบุคลากรที่มีเพียงความเก่งเพียงอย่างเดียว ตรงข้าม หากการศึกษาส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนในชาติ เข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและรู้จักการนำไปใช้ให้เหมาะสมแก่สภาพของตน เพื่อเป็นการพัฒนาคนเริ่มตั้งแต่เยาว์วัย และเยาวชนก็จะเป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคต ดังนั้น โรงเรียนวิถิพุทธ จึงเป็นคำตอบหรือทางออกในการแก้ปัญหาต่างๆ ได้อีกทางหนึ่ง สืบเนื่องจากที่กระทรวงศึกษาธิการ จัดประชุม เรื่อง “หลักสูตรใหม่ เด็กไทยพัฒนา” ณ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๔๕ เพื่อนำพาเด็กและเยาวชนไทยก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างไร้ขีดจำกัด โรงเรียนวิถิพุทธเป็นหนึ่งในโรงเรียนรูปแบบใหม่ ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพเป็นคนดี คนเก่งของสังคม และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข กระทรวงศึกษาธิการนำความเห็นของที่ประชุมมาหารือต่ออีกหลายครั้ง และได้กราบขอคำแนะนำเรื่องการจัด

โรงเรียนวิถิปุทธ จากพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ณ วัดญาณเวศกวัน เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖ นอกจากนั้น ยังมีข้าราชการระดับสูงได้ไปกราบ ขอคำแนะนำในเรื่องเดียวกันนี้จาก พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมทั้งนิมนต์ท่านมาให้ข้อคิดในการประชุมระดมความคิดครั้งแรก วันที่ ๒๖-๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖ เป็นการประชุมหารือเรื่องโรงเรียนวิถิปุทธ เป็นครั้งแรก มีพระภิกษุและฆราวาส ผู้ทรงคุณวุฒิ มาร่วมประชุมประมาณ ๓๐ รูป/คน ได้ข้อสรุปเบื้องต้นถึงหลักสำคัญของการจัดโรงเรียนวิถิปุทธ วันที่ ๑-๔ เมษายน ๒๕๔๖ เป็นการประชุมหารือ ครั้งที่ ๒ มีพระภิกษุและฆราวาส รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิ มาร่วมกำหนดแนวการดำเนินการต่อจากหลักการที่ได้ข้อสรุปไว้ โรงเรียนวิถิปุทธ^๑ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไป ที่นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ และการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้พัฒนาการกิน อยู่ คู่ ฟัง ให้เป็น^๒ โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม แสวงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานการดำเนินชีวิต วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทยได้รับการกลมกลืน จากคำสอนของพระพุทธศาสนา ตั้งแต่ยุคแรกของประวัติศาสตร์ชาติไทย จนกล่าวได้ว่าวิถิปุทธ คือ วิถีวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่ จนมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกตระหนักและให้การยอมรับพุทธธรรมหรือพุทธศาสตร์เป็นองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจธรรมชาติ ของโลกและชีวิตที่แท้จริง และฝึกให้ผู้ศึกษา สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ตั้งแต่ระดับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนทั่วไป คือ การกิน อยู่ คู่ ฟัง จนถึงระดับการดำเนินชีวิตของนักบวชผู้มุ่งมีชีวิตที่บริสุทธิ์^๓

^๑ กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิปุทธ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๖.

^๒ เต็มใจ ศรีนวล, “โรงเรียนวิถิปุทธ โรงเรียนแห่งความหวังของสังคมไทย”, วารสารวิทยาจารย์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑๐๔ (มกราคม-มีนาคม) : ๑๕.

^๓ พระเทพเวที (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ธรรมกับการศึกษาของไทย เอกสารทางวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๕.

การสอนในสถานศึกษาปัจจุบัน เพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติกำหนด ที่มีคุณสมบัติของการเป็นคนที่ดี เก่ง มีความสุขอย่างแท้จริง อันเป็นเป้าหมายแท้ของพุทธธรรมอยู่แล้วให้มีความชัดเจนขึ้น โดยผ่านการดำเนินงานของ “โรงเรียน วิถีพุทธ” อันจะเป็นตัวอย่างที่จะขยายผลสู่การพัฒนาในโรงเรียน

นอกจากนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๔๔ ในหลักสูตรนี้มีเรื่องเกี่ยวกับมาตรฐานวิชาพระพุทธศาสนา เพียงไม่กี่บรรทัด ดังต่อไปนี้

“มาตรฐาน ส.๑.๑ เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐาน ส.๑.๒ ยึดมั่นในศีลธรรม การทำความดี มีความนิยมที่ดีงาม และศรัทธาในพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐาน ส.๑.๓ ประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักธรรม และศาสนพิธีของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข”^๔

ส่วนผลจากการประชุมชี้แจง ครั้งนี้ สรุปเป็น ๓ ประการ ดังนี้

๑) นายกรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบต่อรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา และชื่นชมผังมโนทัศน์ของสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาพร้อมกับเสนอแนะให้สาระการเรียนรู้อื่นทำผังมโนทัศน์เช่นเดียวกับสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

๒) นายกรัฐมนตรีเห็นชอบให้สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนามี ๑ หน่วยกิต (ในระดับมัธยมศึกษา คำว่า ๑ หน่วยกิต มีค่าเท่ากับ ๒ ชั่วโมงต่อสัปดาห์)

๓) ให้มีโรงเรียนวิถีพุทธนำร่องจังหวัดละ ๒ โรงเรียน ในปี ๒๕๔๖ เหตุที่ทำให้มีการพูดถึงโรงเรียนวิถีพุทธก็เพราะว่านายกรัฐมนตรีได้ถามความเห็นของที่ประชุมว่ารายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร ผู้เข้าประชุมได้อภิปรายสนับสนุนรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาตามที่นำเสนอขึ้น อย่างไรก็ตาม การสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้ได้ผลจะต้องนำไปบูรณาการเข้ากับชีวิตจริง เพื่ออบรมคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กที่สำคัญ คือ ต้องนิมนต์พระสงฆ์มาช่วยสอนในโรงเรียน เหมือนกับโรงเรียนที่จัด

^๔ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑-๑๕.

โดยบางศาสนาก็ไม่สอนเฉพาะวิชาการ แต่เน้นเรื่องกริยามรรยาทและอบรมคุณธรรม จริยธรรมด้วย โรงเรียนเหล่านั้น ประสบความสำเร็จในการอบรมคุณธรรมจริยธรรม เพราะ มีบาทหลวงและแม่ชีทั้งหลายมาเป็นแบบอย่างอบรมดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด ดังนั้นจึงควรมี โรงเรียนที่สอนเน้นเรื่องคุณธรรมจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา โดยนิมนต์พระสงฆ์มา สอนในโรงเรียนเพื่อให้เป็นแบบอย่างทางศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชนด้วยการ สอนให้รู้ ทำ ให้คู่ อยู่ให้เห็น โดยในเบื้องต้นมีโรงเรียนสมัครเข้าร่วมโครงการในรุ่นที่ ๑ ปี ๒๕๔๖ จำนวน ๘๕ โรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการจัดประชุมปฐมนิเทศโรงเรียนวิถิปุทธรุ่นที่ ๑ ณ พุทธมณฑล เมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๔๖ โดยสมเด็จพระพุทธาจารย์ วัดสระเกศ เป็น ประธานเปิดการประชุม พระเทพโสภณเป็นวิทยากรบรรยายนำ จากนั้นกระทรวงศึกษาธิการ ได้เปิดรับสมัครโรงเรียนเข้าร่วมใน โครงการเรื่อยมา จนถึงวันนี้ (๕ ธันวาคม ๒๕๔๗) มี โรงเรียนวิถิปุทธทั่วประเทศกว่า ๑๕,๐๐๐ โรงเรียน^๕

ทั้งนี้ เพื่อให้มองเห็นภาพของโรงเรียนวิถิปุทธ ผู้วิจัย จึงได้สรุปเป็นประเด็นดังนี้

๒.๑.๑ รูปแบบโรงเรียนวิถิปุทธ

ลักษณะจุดเน้นใน โรงเรียนวิถิปุทธ เป็นสถานศึกษาในระบบปกติที่นำหลักพุทธ ธรรมหรือองค์ความรู้ที่เป็นคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาของ สถานศึกษานั้น โดยมีจุดเน้นที่สำคัญ ดังนี้

๑) การนำหลักธรรมมาใช้ในระบบการพัฒนาผู้เรียน โดยรวมของสถานศึกษา ซึ่ง เป็นการเรียนการสอนในภาพรวมของหลักสูตรสถานศึกษา หรือการจัดเป็นระบบวิถีชีวิตใน สถานศึกษาของผู้เรียนส่วนใหญ่ โดยนำไปสู่จุดเน้นของการพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถ กิน อยู่ คู่ ฟังเป็น คือ ใช้ปัญญาและเกิดประโยชน์แท้จริงต่อชีวิต

๒) การจัดดำเนินการของสถานศึกษา จะแสดงถึงการจัดสภาพแวดล้อมและ บรรยากาศ (ปร โต โฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิถี วัฒนธรรมแสงปัญญา ทั้งนี้ การพัฒนาผู้เรียนดังกล่าว จัดผ่านระบบไตรสิกขา พุทธ ธรรม มีกรอบการพัฒนาหลัก เป็นระบบการศึกษา ๓ ประการ เรียกว่าไตรสิกขา คือ อธิศีลสิกขา

^๕ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงเรียนวิถิปุทธ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๖ – ๒๘.

อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ที่เรียกสั้นๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกหัดอบรม เพื่อพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญา ไตรสิกขานี้^๖ กล่าวคือ ศีลหรือพฤติกรรม หรือวินัยในการดำเนินชีวิตที่พึงงามสำหรับตนและสังคม สมาธิ หรือด้านการพัฒนาจิตใจที่มี คุณภาพ มีสมรรถภาพมีจิตใจที่ตั้งมั่น เข้มแข็งและสงบสุข และปัญญาที่มีความรู้ที่ถูกต้องมี ศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่แยบคาย (โยนิโสมนสิการ) โดยครูและผู้บริหาร สถานศึกษาเป็นกัลยาณมิตรสำคัญ ที่รักและปรารถนาดีที่จะพัฒนาผู้เรียนอย่างดีที่สุดด้วยความเพียรพยายาม ระบบพัฒนาผู้เรียนด้วยไตรสิกขานี้ จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิด โอกาสให้ผู้เรียน ได้ปฏิบัติกับสิ่งที่เรียนจริงแล้ว พิจารณาให้เห็นประโยชน์ คุณ โทษ ตาม ความเป็นจริงด้วยตนเอง แล้วนำความรู้้นั้นมาเป็นหลักในการปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน^๗

๒.๑.๒ สภาพของสถานศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ

สภาพของสถานศึกษาในทุกๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามพุทธธรรม อย่างบูรณาการ และส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาชีวิตให้สามารถกิน อยู่ คู่ พังเป็น มีวัฒนธรรม แสวงปัญญา ส่งเสริมให้เกิดลักษณะของปัญญาวัตรธรรม ๔ ประการ คือ (๑) สัมปยุตสังเสวะ หมายถึง การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีครู อาจารย์ดี มีข้อมูลมีสื่อที่ดี (๒) สัทธัมมัสสวนะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตร การเรียนการสอนที่ดี (๓) โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี (๔) ธัมมานุชัมมปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้ถูกต้องเหมาะสม จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาตาม หลักไตรสิกขาได้อย่างชัดเจน^๘ ซึ่งปัญญาวัตรธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิด พัฒนาตามหลักไตรสิกขาได้อย่างชัดเจน แบ่งออกเป็น ๕ ด้าน ดังนี้

๑) ด้านกายภาพ สถานศึกษาจะจัดอาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม เป็นต้น ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต เช่นกิจกรรมประจำวัน กิจกรรมวัน สำคัญ กิจกรรมนักเรียนต่างๆ ด้านการเรียนการสอน เริ่มตั้งแต่การกำหนดหลักสูตร

^๖ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *สู่การศึกษาแนวพุทธ*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อุษาการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๓-๒๐.

^๗ สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, *๒๐ วิธีการจัดการเรียนรู้: เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมค่านิยม, การจัดการเรียนรู้โดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๒๖.

^๘ อัง.จตุกก.(บาลี) ๒๑/๒๔๘/๓๓๒.

สถานศึกษา การจัดหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ จนถึงกระบวนการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ในการปฏิบัติต่อกันระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน หรือครูกับครู เป็นต้น และด้านการบริหารจัดการ ตั้งแต่การกำหนดวิสัยทัศน์ จุดเน้น การกำหนดแผนปฏิบัติการ การสนับสนุนติดตาม ประเมินผลและพัฒนาต่อเนื่อง ซึ่งการจัดสภาพในแต่ละด้านจะมุ่งเพื่อให้การพัฒนานักเรียนตามระบบไตรสิกขา ดำเนินได้ อย่างชัดเจน มีประสิทธิภาพ ดังเช่น ด้านการจัดกายภาพ ควรเป็นธรรมชาติ สภาพแวดล้อมที่ชวนให้มีจิตใจสงบ ส่งเสริมปัญญา กระตุ้นการพัฒนา ศรัทธา และศีลธรรม เป็นต้น

๒) **ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต** สถานศึกษาจัดกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวัน ประจำสัปดาห์ หรือ โอกาสต่างๆ เป็นภาพรวมทั้งสถานศึกษาที่เป็นการปฏิบัติบูรณาการทั้ง ศีล สมาธิ และปัญญา โดยเน้นการมีวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของการกิน อยู่ ดู ฟัง ดำเนินด้วยสติสัมปชัญญะเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต

๓) **ด้านการเรียนการสอน** สถานศึกษาจัดหลักสูตรสถานศึกษาหรือการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนด้วยหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ กระบวนการเรียนรู้ควรมีลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” โดยนักเรียนมีกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาทั้งด้านกาย ด้านความประพฤติ ด้านจิตใจและด้านปัญญา เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตนและสังคม โดยไม่เบียดเบียนผู้ใด ละเกื้อกูลในการพัฒนา วัฒนธรรมแสวงปัญญา และวัฒนธรรมเมตตา เช่น การกิน อยู่เป็น เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตที่อยู่ได้เหมาะสม เป็นไปตามคุณค่าแท้ หรือการดู ฟังเป็น เพื่อเน้นประโยชน์ในการเรียนรู้เพิ่มพูนปัญญา เกี่ยวกับการจัดหลักสูตรว่าควรร่างหลักสูตรที่สอดคล้องกับโครงสร้างสังคมไทย ให้เยาวชนไทยได้รักชาติและรักในภูมิปัญญาท้องถิ่น สิ่งที่ต้องสร้างต่อมา คือ ครู เพราะครู คือแบบอย่างชีวิตของนักเรียน เนื่องจากว่า ครู ถือเป็นบุคคลสำคัญที่สุดที่จะต้องทุ่มเทแรงกายแรงใจมุ่งมั่นที่จะสั่งสอนให้เด็กเป็นคนดีมีคุณภาพ ด้วยเมตตาและปรารถนาดีต่อเด็กอย่างเต็มที่^๕ และต้องดำรงตนเป็นตัวอย่างที่ดีที่ถูกที่ควรแก่เด็ก และควรต้องมีการประเมินที่หลากหลาย เช่น การประเมินระหว่างเรียน การประเมินลักษณะนี้สำคัญมาก เพราะครูจะได้

^๕ กาญจนา นาคสกุล, “ปฏิรูปการศึกษาแก้ปัญหาจริยธรรมในสังคมไทย”, วารสารวิชาการ, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (กรกฎาคม ๒๕๔๖) : ๕.

ข้อมูลที่เป็นจริงเกี่ยวกับตัวเด็ก จากความสามารถจริงในการเรียนการสอนและการประเมินแบบสรุปรวบยอด เป็นการประเมินการเรียนรู้ เมื่อสิ้นกระบวนการเรียนการสอน^{๑๑}

๔) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ สถานศึกษาส่งเสริมบรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้และพัฒนาไตรสิกขา หรือส่งเสริมการมีวัฒนธรรมแสงปัญญา และมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีบรรยากาศของการเคารพอ่อนน้อม ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความเมตตา กรุณาต่อกัน ทั้งครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อครูด้วยกัน และสถานศึกษาส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียนปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น เช่น การลด ละ เลิกอบายมุข การเสียสละประโยชน์ตนเพื่อส่วนรวม เป็นต้น^{๑๒}

๕) ด้านการบริหารจัดการ สถานศึกษาโดยบุคลากรในสถานศึกษา ร่วมกับผู้ปกครองและชุมชน สร้างความตระหนักและศรัทธา รวมทั้งเสริมสร้างปัญญา ความเข้าใจในหลักการและวิธีดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธร่วมกัน ทั้งนี้ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูและผู้บริหารสถานศึกษาพยายามสนับสนุนโดยลักษณะต่างๆ และการปฏิบัติตนเอง ที่จะสนับสนุนและเป็นตัวอย่างในการพัฒนา ผู้เรียนตามวิถีชาวพุทธ^{๑๓}

๒.๒ การจัดการเรียนการสอนตามแนวทางของโรงเรียนวิถีพุทธ

ในการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางของโรงเรียนวิถีพุทธ มีองค์ประกอบต่างๆ ที่ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องพึงปฏิบัติ ต่อไปนี้

๑) การเตรียมการ เป็นขั้นตอนความพยายามที่จะเตรียมสิ่งที่จะทำให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปได้โดยสะดวกซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการเตรียมการ เช่น การหาที่ปรึกษาแหล่งศึกษา และเอกสารข้อมูลต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ปรึกษาที่เป็น

^{๑๑} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, การวัดและประเมินผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒-๕.

^{๑๒} วาสนา ตะกอบโล, “การประเมินการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต ๑”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒.

^{๑๓} สมุทร อินมณี, “การพัฒนาครูด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนวัดเจริญราษฎร์บำรุง ตำบลตลาดไทร อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

กัลยาณมิตรในการพัฒนาวิถีพุทธนี้ ซึ่งอาจจะเป็นพระภิกษุหรือคฤหัสถ์ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีศรัทธาและความรู้ชัดในพุทธธรรม ถ้าเป็นคฤหัสถ์ควรเป็นแบบอย่างในสังคมได้ เช่น เป็นผู้ไม่ข้องแวะในอบายมุข เป็นผู้ทรงศีล ปฏิบัติธรรม เป็นต้น ที่ปรึกษาจะมีความจำเป็นมากโดยเฉพาะในระยะเริ่มของการพัฒนา

๒) การเตรียมบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ให้มีความตระหนักในคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น ให้เกิดศรัทธา และฉันทะในการร่วมกันพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธด้วยปัญญารู้เข้าใจทิศทางจากศรัทธาและฉันทะการพัฒนา ร่วมกัน ความสำเร็จในการพัฒนาคาดหมายได้ว่าจะเกิดขึ้นได้ไม่ยาก สำหรับวิธีการเตรียมผู้เกี่ยวข้องนี้ สามารถดำเนินการได้หลากหลายตั้งแต่วิธีทั่วไป เช่น การประชุมชี้แจงการสัมมนา จนถึงการประชุมสัมพันธ์ที่หลากหลาย การร่วมกันศึกษาดูงาน เป็นต้น

๓) การกำหนดเป้าหมาย จุดเน้น หรือวิสัยทัศน์ และแผนงานที่ชัดเจนทั้งระยะยาวในธรรมนูญสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการรายปีก็ตาม ที่ผู้เกี่ยวข้องเห็นพ้องกันจะเป็นหลักประกันความชัดเจนในการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างดี อันเป็นส่วนสำคัญของการเตรียมการที่ดี

๔) การเตรียมกิจกรรมนักเรียน ที่โรงเรียนต้องคิดและกำหนดให้เหมาะสมกับผู้เรียนของตนมากที่สุดซึ่งลักษณะกิจกรรมที่กำหนดมีหลากหลายทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์ หรือประจำโอกาสต่างๆ และกิจกรรมวิถีชีวิต ซึ่งถ้าโรงเรียนเลือกกำหนดและเตรียมการไว้ล่วงหน้า จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน อีกสะท้อนให้เห็นถึงคำกล่าวที่ว่า “การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกิน อยู่ ดู ฟังเป็น”

๕) การจัดสภาพกายภาพสถานศึกษา ที่หมายถึงความครอบคลุมถึงอาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อมอาณาบริเวณของสถานศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงการจัดให้เหมาะสม และมุ่งเน้นที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาไตรสิกขาให้มากที่สุด ทั้งที่ผ่านระบบการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาและผ่านการเรียนรู้วิถีชีวิตจริงจาก “การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น” ในชีวิตประจำวัน^{๑๑}

^{๑๑} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, การวัดและประเมินผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม, (ม.ป.ท. : ม.ป.ป.), หน้า ๖.

๖) การจัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ โดยผ่านการเตรียมการการมอบหมายการรับผิดชอบของบุคลากรในการจัดกิจกรรมส่งเสริม หรือดูแลในบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ที่ดีเป็นกัลยาณมิตร เกิดขึ้นอย่างจริงจังต่อเนื่อง โดยจัดผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ การกระตุ้นทุกคนให้ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี การยกย่องผู้อื่น^{๑๔}

๗) การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา จุดเน้นการดำเนินการพัฒนา คือนักเรียนของสถานศึกษาโดยเป็นการพัฒนาตามระบบไตรสิกขาที่เป็นลักษณะบูรณาการ ทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร และกิจกรรมวิถีชีวิตต่างๆ ที่ส่งเสริม “การกิน อยู่ คุย ฟัง ให้เป็น” เป้าหมายการพัฒนาจัดให้มีความชัดเจนที่พัฒนาทั้งองค์รวมของชีวิตที่จะนำสู่การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ในที่สุด นอกจากการพัฒนาผู้เรียนอันเป็นภาระหลักแล้ว สถานศึกษาจำเป็นต้องไม่ละเลยการพัฒนาบุคลากรของตนเองทั้งหมดด้วย เพราะบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ ครูผู้บริหารจะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนดังนั้นยิ่งบุคลากรได้รับการพัฒนาตามระบบไตรสิกขามากเท่าไร จะยิ่งส่งผลดีต่อการช่วยให้นักเรียนได้รับการพัฒนามากขึ้นเท่านั้น แนวทางการพัฒนาบุคลากรและลักษณะบุคลากรที่เหมาะสมในโรงเรียนวิถีพุทธจะได้นำเสนอในลำดับต่อไป การดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขานี้จะดำเนินการได้ดีหากในขั้นเตรียมการ ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบและขั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิดดำเนินการได้อย่างดี เพราะต่างเป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินการพัฒนาผู้เรียน^{๑๕}

๘) การดูแลสนับสนุน เป็นขั้นตอนสำคัญในการเป็นปัจจัยส่งเสริมให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปอย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพทั้งนี้ ลักษณะของการดูแลสนับสนุนที่เหมาะสมควรมีลักษณะของความเป็นกัลยาณมิตรที่ปรารถนาดีต่อกัน ปรารถนาดีต่อการพัฒนาผู้เรียนหรือต่องาน กิจกรรมที่สำคัญของขั้นนี้ คือ การนิเทศ ติดตาม ที่จะดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ การให้คำปรึกษาและชี้แนะผู้ปฏิบัติ การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ ฯลฯ การสนับสนุนทั้งทรัพยากร ข้อมูลและเครื่องมือต่างๆ ในการ

^{๑๔} จรรย์ นิมพาลี, “การประเมินโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนวัดธรรมศาลา (หลวงพ่อน้อยอุปถัมภ์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต ๑”, การศึกษาค้นคว้าอิสระ การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๐), หน้า ๑๒.

^{๑๕} สมุทร อินมณี, “การพัฒนาครูด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนวัดเจริญราษฎร์บำรุง ตำบลตลาดไทร อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑), หน้า ๑-๒.

ช่วยดำเนินการให้เป็นไปได้อย่างรวดเร็ว การรวบรวมข้อมูลการประเมินผลระหว่างดำเนินการอันจะเป็นฐานของการปรับปรุงต่อเนื่องต่อไป หรือแม้เป็นข้อมูลในกาพิจารณาจัดการดูแลสนับสนุนได้อย่างเหมาะสม^{๑๖}

๕) การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง เป็นขั้นตอนของระบบบริหารจัดการที่กำหนดเพื่อกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยนำข้อมูลในขั้นตอนต้นๆ มาพิจารณาแล้วกำหนดปรับปรุงหรือพัฒนางานที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้องค์ธรรมที่สนับสนุนการปรับปรุงและพัฒนาทำให้เป็นไปอย่างชัดเจนต่อเนื่อง คือ การมีอิทธิบาท ๔ นั่นคือ วิริยะ จิตตะ วิมังสา และอุပ္ปยุตตธรรม ๒ คือ ความไม่สันโดษในกุศลธรรม และความไม่ระย่อในการพากเพียร

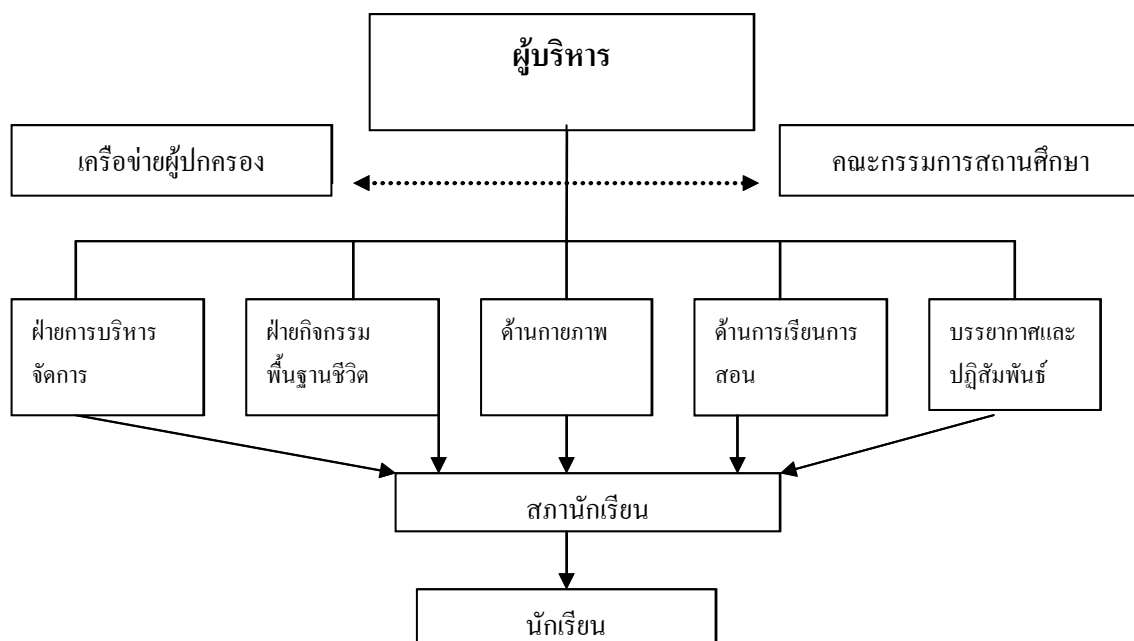
๑๐) การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน เป็นขั้นตอนที่สะท้อนให้ทราบถึงผลการดำเนินงานในช่วงเวลาหนึ่งๆ อาจเป็น ๑ ปี หรือ ๓ ปี หรือเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมเป็นต้น และในการประเมินจะเน้นข้อมูลที่เป็นเชิงประจักษ์ เชื่อถือได้ ให้ข้อมูลที่ชัดเจน ที่สามารถนำสู่การเผยแพร่หรือรายงานผู้เกี่ยวข้องให้ทราบผลการดำเนินงานนั้นๆ และนำเป็นข้อมูลในการวางแผนดำเนินการอื่นๆ ต่อไป และในระบบประกันคุณภาพขั้นตอนนี้มีความสำคัญไม่น้อยต่อการเสนอให้ผู้เกี่ยวข้องยอมรับในการดำเนินการและบริหารจัดการ^{๑๗}

๒.๒.๑ ด้านโครงสร้าง

นอกจากนั้น การจัดการเรียนการสอนตามแนวทางของโรงเรียนวิถีพุทธ มีลักษณะทางแผนภูมิการบริหารจัดการในด้านต่างๆ ประกอบด้วย ด้านโครงสร้าง ด้านการบริหาร ด้านหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านครูผู้สอน และด้านนักเรียน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

^{๑๖} ชารี มณีศรี, หลักการนิเทศการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: อมรการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๔๒.

^{๑๗} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า ๘๗.

ผู้บริหาร หน้าที่บทบาท คือ จัดประชุมวางแผนการดำเนินงาน สร้างความรู้ ความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เอื้ออำนวยบริการแก้ปัญหาอุปสรรค สนับสนุนงบประมาณ สื่อ วัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน ควบคุม นิเทศ กำกับติดตาม ให้การดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมาย

คณะกรรมการสถานศึกษา มีหน้าที่บทบาท คือ เสนอแนะ ให้ความคิดเห็นในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ร่วมประชุมวางแผนการดำเนินงาน ร่วมสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น จัดหางบประมาณ สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และประชาสัมพันธ์ ให้ข้อมูลข่าวสาร ให้ความรู้ ความเข้าใจต่อสาธารณชน

เครือข่ายผู้ปกครอง มีหน้าที่บทบาท คือ ร่วมสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ให้บรรลุตามเป้าหมาย ร่วมแสดงความคิดเห็นให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ และประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณชน

ในการบริหารจัดการด้านต่างๆ ยังแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน ออกเป็น ๔ ส่วน ดังนี้

๑) ด้านการบริหารจัดการ

มีหน้าที่บทบาทและแนวทางการดำเนินงาน คือ จัดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษา เครือข่ายผู้ปกครอง สถานักเรียน กำหนดโครงสร้างการบริหาร หน้าที่บทบาท ผู้รับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย กำหนดรูปแบบและแนวทางการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

ประสานงาน อำนวยความสะดวก ให้บริการฝ่ายต่าง ๆ ให้ดำเนินงานอย่างคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ จัดซื้อจัดหา สนับสนุนงบประมาณ สื่อวัสดุอุปกรณ์ ควบคุม นิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงาน วัดผลประเมินผลโครงการ และสรุปรายงานผล เสนอแนะแนวทางแก้ไขปรับปรุง^{๑๔}

๒) ฝ่ายกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต

มีหน้าที่และการดำเนินงาน คือ กำหนด ออกแบบกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยมีการดำเนินกิจกรรม ดังนี้

(๑) คณะครู นักเรียนร่วมกันออกกฎ ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียนเพื่อเป็นกรอบในการปฏิบัติ การควบคุม กำกับพฤติกรรมนักเรียน เพื่อฝึกปฏิบัติให้นักเรียนรู้กฎระเบียบ กติกาของสังคม

(๒) กิจกรรมกราบพระ ไหว้พระ สวดสวดตอนเช้า เมื่อนักเรียนมาถึงโรงเรียนจะกราบพระที่ศาลาพระ หรือที่เสาธงชาติ น้อมสวดสวดที่ สวดสวดคุณครู เพื่อปลูกฝังความรักความสามัคคี ความอ่อนน้อมถ่อมตน รวมทั้งพัฒนาสติ สมาธิแก่นักเรียน

(๓) กิจกรรมเขตรับผิดชอบ โดยแบ่งเขตรับผิดชอบบริเวณและห้องต่างๆ ให้นักเรียนทำความสะอาด เก็บขยะ กวาดใบไม้ ถาก ถอนหญ้า จัดให้มีหัวหน้าประเมินผลการปฏิบัติงานและรายงานผลการปฏิบัติงานหลังเข้าแถวเคารพธงชาติ

(๔) กิจกรรมเข้าแถวเคารพธงชาติ สวดมนต์ไหว้พระ ร้องเพลงสวดคุณธรรม เพื่อฝึกสติ สมาธิแก่นักเรียน

(๕) กิจกรรมอบรมนักเรียน ช่วงเช้าแถวเคารพธงชาติ ช่วงพักกลางวัน โดยผู้บริหาร ครูเวร หัวหน้านักเรียนอบรม ชี้แนะ แก้ไขพฤติกรรมนักเรียน รวมทั้งนำข้อมูลข่าวสาร ความรู้ มานำเสนอให้นักเรียนเพื่อสร้างจิตสำนึก ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียน

(๖) กิจกรรมพิจารณาอาหารก่อนรับประทานอาหารกลางวัน โดยให้นั่งสมาธิหรือเพื่อนที่ยังตักอาหารไม่เสร็จ เมื่อพร้อมแล้วกล่าวบทบูชาคุณของข้าวพร้อมๆ กัน เพื่อให้กินเป็น กินอย่างมีสติ มีปัญญา รู้เข้าใจ

^{๑๔} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงเรียนวิถิพุทธ, หน้า ๘๘-๘๐.

(๓) กิจกรรมเข้าแถวสวดมนต์ นั่งสมาธิ แผ่เมตตาช่วงพักกลางวัน โดยให้นักเรียนกราบพระ สวดมนต์ นั่งสมาธิ แผ่เมตตา เสร็จแล้วนักเรียนเล่านิทานคุณธรรมจากการแต่งเอง หรือจากการอ่านจากห้องสมุด กิจกรรมเชิดหุ่น กิจกรรมอ่านหนังสือ ประมาณ ๑๕ นาที โดยสลับสับเปลี่ยนหมุนเวียนแต่ละกิจกรรมในแต่ละวัน เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และเสริมสร้างปัญญาแก่นักเรียน

(๔) กิจกรรมสวดมนต์สรภัญญะทุกเย็นวันศุกร์สุดสัปดาห์ โดยครูผู้รับผิดชอบโครงการจะควบคุมดูแล รวมทั้งอบรมนักเรียน และให้ข้อคิดต่าง ๆ เพื่อพัฒนาศีล สมาธิ ปัญญา

(๕) กิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนาและพระมหากษัตริย์ โดยนำนักเรียนไปทำกิจกรรมที่วัดตามพิธีกรรมทางศาสนา ร่วมทำบุญ ร่วมพัฒนาและช่วยงานวัดตามโอกาสอันสมควร ได้แก่ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันแม่แห่งชาติ วันพ่อแห่งชาติ เป็นต้น^{๑๙}

(๑๐) จัดกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์กับชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน ได้แก่ กิจกรรมทัศนศึกษาสานสัมพันธ์เครือข่ายผู้ปกครอง กิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ กิจกรรมช่วยเหลืองานพิธีต่างๆ ในชุมชน เช่น งานอุปสมบท งานฉาปนกิจศพ งานกฐินผ้าป่า กิจกรรมปลูกป่า ปล่อยปลา เป็นต้น

(๑๑) กิจกรรมจิตสาธารณะ ได้แก่ เก็บขยะในชมชม วัด อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น

(๑๒) กิจกรรมฝากเงินกับครูประจำชั้น^{๒๐}

๓) ด้านการเรียนการสอน

มีหน้าที่และภาระดำเนินงาน คือ (๑) พัฒนาปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา โดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสอดแทรกในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่สะท้อนหลักไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา ในกระบวนการเรียนรู้ (๒) จัดให้มีพระสงฆ์สอนวิชาพระพุทธศาสนาในทุกวัน อังคาร ตลอดปีการศึกษา (๓) ร่วมจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาและพระมหากษัตริย์ เช่น

^{๑๙} กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า ๒๘-๓๐.

^{๒๐} ประไพ ขว้างไชย, รายงานการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียน นายางวิทยาอำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง, (ลำปาง : โรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนนายางวิทยา, ๒๕๕๐), หน้า ๑-๓.

วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันเฉลิมพระชนมพรรษาโดยประสานความร่วมมือกับทางวัด^{๒๑}

สรุปรายงานผลการดำเนินงาน ด้านกายภาพ มีหน้าที่และการดำเนิน ดังนี้

(๑) จัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้สะอาดร่มรื่น เป็นระเบียบเรียบร้อย ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ด้านหน้า ด้านหลังอาคารเรียน และบริเวณ จัดสร้างเรือนเพาะชำ ปลูกกล้วยไม้ เพื่อสร้างบรรยากาศให้ดูสดชื่น สง่างามตา นำพาให้จิตใจสงบเย็น

(๒) จัดทำป้ายพุทธศุภายิต ป้ายคำขวัญ คติ ข้อเตือนใจต่างๆ ติดตามอาคารเรียน อาคารประกอบ และบริเวณ เพื่อพัฒนาศีล สมาธิและปัญญา

(๓) ปรับปรุงศาลาพระพุทธรูปเทพื้นโดยรอบ เพื่อสะดวกต่อการกราบไหว้ สร้างเสาชงชาติใหม่ โดยด้านขวาประดิษฐานพระพุทธรูป ด้านซ้ายตั้งพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และประดับธงศาสนา และธงพระมหากษัตริย์ไว้ด้านหลังพระพุทธรูป และพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อสร้างจิตสำนึกต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

(๔) จัดให้มีห้องจริยศึกษา ตั้งโต๊ะหมู่บูชา จัดบรรยากาศให้สะอาดเรียบร้อย เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

(๕) จัดสร้างห้องสุขาและห้องอาบน้ำ ด้วยงบบริจาค จากคณะครู ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้มีจิตศรัทธา

(๖) ปรับปรุงสนามเด็กเล่น

(๗) จัดทำบันได และเทพื้นทางเท้ากว้าง โดยรอบอาคาร เพื่อป้องกันดินพัง และน้ำไหลเข้าอาคาร

(๘) จัดตกแต่งห้องพิเศษต่าง ๆ ให้สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย เอื้อต่อการใช้ประโยชน์

(๙) สรุปรายงานผลการดำเนินงาน^{๒๒}

^{๒๑} พระสุวรรณค์ ยมลีดา, “ปัจจัยเชิงเหตุแบบบูรณาการ บ้าน วัด โรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม การดำรงชีวิตแบบพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธ”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๘), หน้า ๒๐-๒๔.

๔) ฝ่ายบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

มีหน้าที่และการดำเนินงานต่างๆ โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน เพื่อพัฒนาปลูกฝังนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และทักษะกระบวนการคิดของนักเรียน และเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม แก่นักเรียน โดยจัดกิจกรรมในช่วง เวลา ๑๒.๒๐ – ๑๓.๓๐ ทุกวัน หมุนเวียนกันไป และมอบหมายงานที่เสร็จไม่ทัน และการฝึกฝนเพิ่มเติมให้เป็นการบ้าน^{๒๓} ดังนี้

(๑) กิจกรรมคำพังเพย มีการดำเนินกิจกรรม คือ ให้นักเรียนค้นคว้าหาคำพังเพย ท่องจำคำพังเพย ประกวดแข่งขันท่องคำพังเพย และมอบรางวัลผู้ชนะเลิศแต่ละระดับ

(๒) กิจกรรมวางทุกงานอ่านทุกคน มีการดำเนินกิจกรรม คือ ให้นักเรียนเข้าห้องสมุดอ่านหนังสือ แล้วสรุปย่อความลงในแบบบันทึกการอ่าน และนำเสนอผลการอ่านหน้าชั้น(หน้าอาคารเรียนที่จัดกิจกรรม) จนครบทุกคน นักเรียนซักถามข้อสงสัย ครูแนะนำเพิ่มเติม

(๓) กิจกรรมนิทานคุณธรรม มีการดำเนินกิจกรรม คือ ให้นักเรียนอ่านหนังสือนิทานคุณธรรม แล้วเล่าให้เพื่อนฟังจนครบทุกคน แล้วให้นักเรียนแต่งนิทานด้วยความคิดสร้างสรรค์ของตนเองโดยใช้ชื่อเรื่องจากคำพังเพย แล้วนำเสนอผลงาน

(๔) กิจกรรมเรียงความ มีการดำเนินกิจกรรม คือ ให้นักเรียนเรียงความโดยครูกำหนดหัวข้อให้ เช่นเรื่อง แม่ ภาวะโลกร้อน คุณครูของฉัน เป็นต้น นักเรียนนำเสนอ ครูตรวจผลงาน แนะนำข้อบกพร่อง

(๕) กิจกรรมทำหนังสือเล่มเล็ก มีการดำเนินกิจกรรม คือ ให้นักเรียนจัดทำหนังสือเล่มเล็ก โดยนำนิทานที่แต่งในกิจกรรมแต่งนิทานมาทำหนังสือเล่มเล็ก แล้วนำเสนอผลงาน จัดกิจกรรมประกวดหนังสือเล่มเล็ก และมอบรางวัลผู้ชนะ

^{๒๒} สมุทรา อินมณี, “การพัฒนาครูด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนวัดเจริญราษฎร์บำรุง ตำบลตลาดไทร อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑), หน้า ๓๐-๔๒.

^{๒๓} อังคณา ราชสีห์, การประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีเฉพาะโรงเรียนเคหะชุมชนลาดกระบัง, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๘), หน้า ๑๕.

(๖) กิจกรรมเชิดหุ่น มีการดำเนินกิจกรรม คือ นักเรียนนำตัวละครจากนิทานที่อ่านจากห้องสมุด หรือที่แต่งเอง มาทำตัวหุ่นเชิด แล้วจัดกิจกรรมเชิดหุ่น จัดกิจกรรมประกวดมารยาท การกราบ การไหว้ตามแบบแผนวัฒนธรรมไทย อบรมสั่งสอนให้นักเรียน สวดสีกันตอนเช้า ฟังไว้อ่าน สวดสีกฐ ผู้ปกครอง

๕) **สถานักเรียน** มีหน้าที่บทบาทและการดำเนินงาน คือ ร่วมปฏิบัติกิจกรรมและร่วมแก้ไขปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ ให้ข้อเสนอแนะในการวางแผนการดำเนินงาน^{๒๔}

สรุปได้ว่า โครงสร้างการบริหาร แบ่งระดับการบริหารงานออกเป็นแต่ละฝ่าย คือ ฝ่ายผู้บริหาร เครือข่ายผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา ฝ่ายการบริหารจัดการ ฝ่ายกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ด้านกายภาพ ฝ่ายการเรียนการสอน บรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ สถานักเรียนและนักเรียน เพื่อให้การบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ จึงแบ่งโครงสร้างด้านบริหารดังกล่าวมาแล้วนี้

๒.๒.๒ ด้านการบริหาร

การพัฒนาสู่โรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจน มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบและลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบ และลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบต่อไปนี้ เป็นข้อเสนอเชิงตัวอย่างหนึ่งที่สถานศึกษาสามารถนำไปพิจารณาปรับใช้ตามความเหมาะสม ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

๑) **ขั้นเตรียมการ** ที่จะให้การจัดโรงเรียนวิถีพุทธดำเนินไปโดยสะดวกด้วยศรัทธาและฉันทะ

๒) **ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ** ที่จะป็นปัจจัยเป็นกิจกรรมเป็นเครื่องมือสู่การพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะแห่งปัญญาคุณธรรม

๓) **ขั้นดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขา** ซึ่งเป็นขั้นตอนที่เป็นหัวใจของการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธซึ่งดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

๔) **ขั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิด** ที่จะช่วยให้การดำเนินการทุกส่วนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยทำที่ความเป็นกัลยาณมิตร

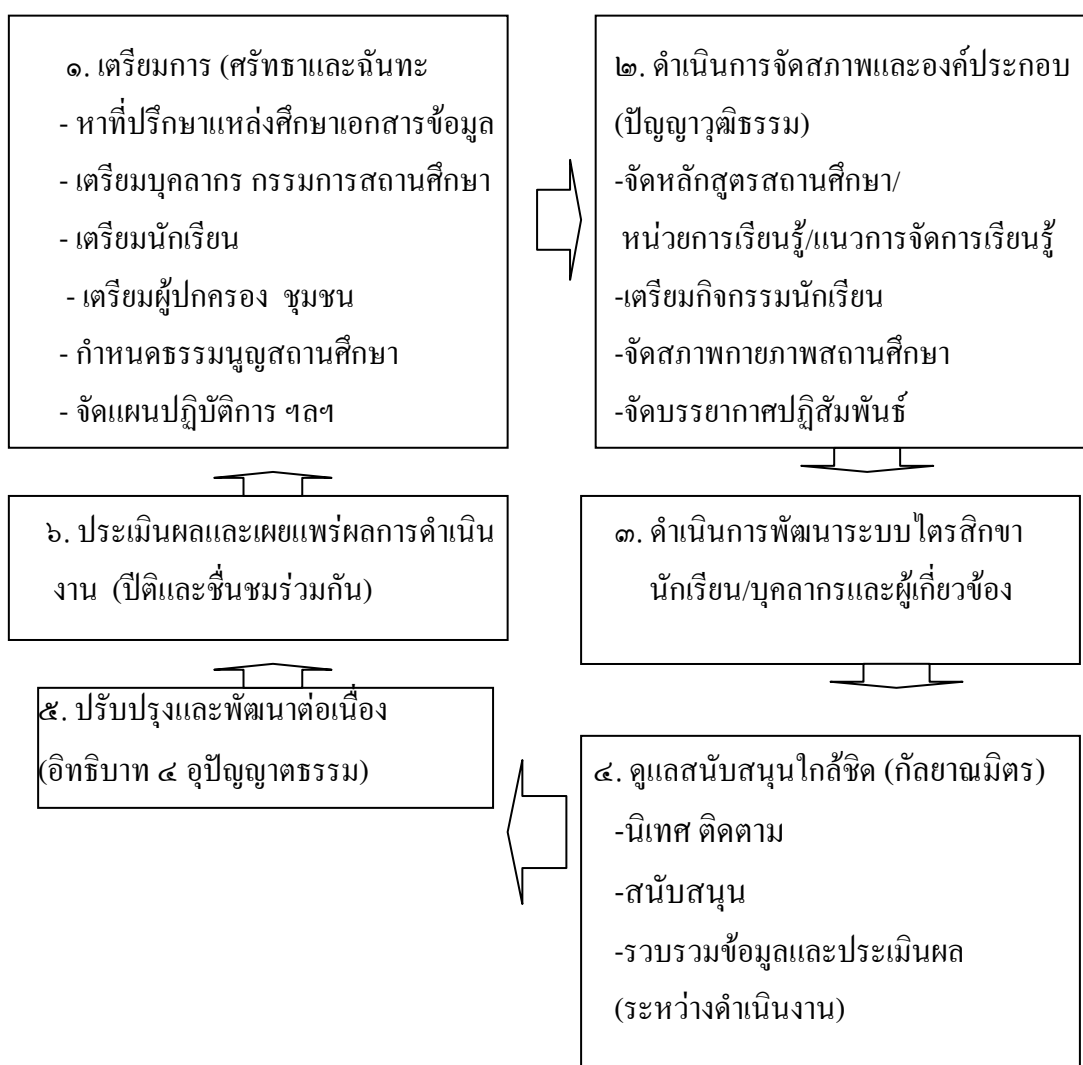
^{๒๔} วาสนา ตะกอบโค, “การประเมินการดำเนินงาน โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต ๑”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๘), หน้า ๓๓-๓๕.

๕) **ขั้นปรับปรุง พัฒนาต่อเนื่อง** ที่จะเน้นย้ำการพัฒนาว่าต้องมีมากขึ้น ๆ ด้วยหลักอิทธิบาท ๔ และอุปนิสัยคุณธรรม

๖) **ขั้นประเมินผล และเผยแพร่ผล**ดำเนินการ ที่จะนำข้อมูลผลการดำเนินงานสู่ การเตรียมการที่จะดำเนินการในรอบต่อไป เช่น ในปีต่อไป หรือใช้กับโครงการต่อเนื่อง อื่น และนำผลสรุปจัดทำรายงานผลการดำเนินงานแจ้งแก่ผู้เกี่ยวข้องให้ทราบ^{๒๕}

ตารางที่ ๑

แสดงขั้นตอนการบริหารจัดการแบบบูรณาการด้วยหลักพุทธธรรม

^{๒๕} สนิท สายธนู, “การพัฒนารูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้านจริยธรรมศึกษาแก่นักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตามโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธ”, การศึกษาค้นคว้าอิสระ (การศึกษามหาบัณฑิต), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๕), หน้า ๔.

๒.๒.๓ ด้านหลักสูตร

หลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนที่โรงเรียนวิถิพุทธควรคำนึงถึงอย่างยิ่ง แนวคิดหนึ่งของการจัด ก็คือ การบูรณาการหลักธรรมทั้งที่เป็นความรู้ ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรม และการฝึกปฏิบัติหลักธรรม ในการเรียนการสอนโดยอาจกำหนดในระดับจุดเน้นหลักสูตรสถานศึกษาที่แทรกในทุกองค์ประกอบหลักสูตรสถานศึกษา หรือกำหนดในระดับหน่วยการเรียนรู้ หรือแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ครูจะนำสู่การจัดการเรียนรู้ต่อไป^{๒๖} โดยครูจะต้องมีการเตรียมสิ่งต่างๆ ได้แก่

๑) การเตรียมนักเรียน ที่โรงเรียนต้องคิดและกำหนดให้เหมาะสมกับผู้เรียนของตนมากที่สุด ซึ่งลักษณะกิจกรรมที่กำหนดมีหลากหลาย ทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์ หรือประจำโอกาสต่างๆ และกิจกรรมวิถีชีวิต ซึ่งถ้าโรงเรียนเลือกกำหนดและเตรียมการไว้ล่วงหน้า จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนอีก สะท้อนให้เห็นถึงคำกล่าวที่ว่า “การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น”

๒) การจัดสภาพกายภาพสถานศึกษา ที่หมายครอบคลุมถึงอาคารสถานที่ ห้องเรียนแหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม อาณาบริเวณของสถานศึกษาซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงการจัดให้เหมาะสม และมุ่งเน้นที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาไตรสิกขาให้มากที่สุด ทั้งที่ผ่านระบบการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาและผ่านการเรียนรู้วิถีชีวิตจริงจาก “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” ในชีวิตประจำวัน

๓) การจัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ โดยผ่านการเตรียมการ การมอบหมายการรับผิดชอบของบุคลากรในการจัดกิจกรรมส่งเสริม หรือดูแลให้บรรยากาศปฏิสัมพันธ์ที่ดีเป็นกัลยาณมิตรเกิดขึ้นอย่างจริงจังต่อเนื่อง โดยจัดผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ การกระตุนทุกคนให้ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี การยกย่องผู้ทำดี การปลูกศรัทธา ค่านิยมปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น เป็นต้น^{๒๗}

^{๒๖} สมิต สัจฉกร, การจัดการเรียนการสอนตามแนวทางโรงเรียนวิถิพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๑), หน้า ๓๔-๓๘.

^{๒๗} สำนักนวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๕๘), หน้า ๔๐-๔๑.

๒.๒.๔ ด้านการเรียนการสอน

สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรสถานศึกษาหรือจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนด้วยหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เช่น หลักสูตรสถานศึกษามีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ที่สะท้อนการพัฒนาไตรสิกขาไปพร้อม ๆ กัน หรือการจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกชั้นให้มีการบูรณาการพุทธธรรมในการเรียนรู้และปฏิบัติ หรือการจัดการเรียนรู้แต่ละครั้งนำพุทธธรรมมาเป็นฐานในการคิด หรือเป็นเกณฑ์ตรวจสอบการเรียนรู้การปฏิบัติ หรือเชื่อมโยงการเรียนรู้สู่หลักธรรมในการพัฒนาตนและผู้อื่น ประสานร่วมมือกับวัด / คณะสงฆ์ในการจัดการเรียนรู้ ทั้งสาระพระพุทธศาสนา และกลุ่มสาระหรือกิจกรรมอื่นๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาในบริบทต่างๆ ทั้งนี้กระบวนการจัดการเรียนรู้ควรมีลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” โดยนักเรียนมีกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาทั้งด้านกาย (กายภาวนา) ด้านความประพฤติ (ศีลภาวนา) ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) และด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) โดยมุ่งให้นักเรียนมีคุณลักษณะ “กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตนและสังคมโดยไม่เบียดเบียนผู้ใดและเกื้อกูลในการพัฒนาวัฒนธรรมแสงปัญญาและวัฒนธรรมเมตตา เช่น “การกิน อยู่ เป็น” เพื่อยังประโยชน์ในการดำรงชีวิตที่อยู่ได้เหมาะสมเป็นไปตามคุณค่าแท้ หรือ “การดู ฟัง เป็น” เพื่อเน้นประโยชน์ในการเรียนรู้เพิ่มพูนปัญญา^{๒๔}

๒.๒.๕ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนวิถิพุทธ มีดังนี้

๑) **หลักการ** กระบวนการพัฒนาผู้เรียนคือการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลายต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิดมีการฝึกปฏิบัติเสมอๆ ทั้งด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้ง ๓ ด้าน ไปพร้อมๆ กัน

๒) **หลักคิด** การศึกษาตามแนวพุทธปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธคือ กระบวนการพัฒนา การเรียนรู้ทั้งในด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) เพื่อความเจริญงอกงามในทุกขั้นตอนของชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกิน อยู่ ดู ฟัง ในชีวิตประจำวันที่มีสติสัมปชัญญะคอยกำกับ เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตนจนเป็นกำลังสำคัญ

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓ – ๒๕.

ในการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมให้เจริญสืบต่อไป และเนื่องจากพุทธศาสนามีหลักการพัฒนาว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะฝึกฝนและพัฒนาได้ ประกอบกับวิเคราะห์ผู้เรียนว่ามีสติปัญญา อุปนิสัย ความพร้อม และภูมิหลังที่แตกต่างกัน การพัฒนาจึงเน้นที่ตัวผู้เรียนแต่ละคนเป็นสำคัญ^{๒๕}

๓) **หลักทำ** ในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนวิถีพุทธนั้นครูและผู้บริหารสามารถจัดพัฒนาได้ตามหลักการหลักคิดข้างต้นโดยให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาในที่นี้ขอเสนอแนะการจัดกิจกรรมไว้เป็นแนวทาง ๔ ลักษณะ^{๒๖} คือ กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตรกิจกรรมประจำวัน/ ประจำสัปดาห์ กิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมพิเศษอื่นๆ

ก. กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร ได้แก่ พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ประกวดมารยาทชาวพุทธ กิจกรรมค่ายพุทธบุตร (ตามสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา) กิจกรรมบริหารจัดการเจริญปัญญา เรียนธรรมศึกษา/ สอบธรรมศึกษา บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

ข. กิจกรรมประจำวัน/ ประจำสัปดาห์ เช่น กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมที่กระทำเพื่อรำลึกถึงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (ก่อนเคารพธงชาติ) กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ แผ่เมตตา และสงบนิ่ง (สมาธิ) กิจกรรมพุทธศาสนสุภาษิตวันละบท กิจกรรมน่องไหว้พี่ (ในแถวหน้าเสาธง) กิจกรรมเดินแถวเข้าห้องเรียนอย่างมีสติ เช่น เดินพร้อมท่องคติธรรมขณะเข้าห้องเรียน

ค. กิจกรรมทำความดีระหว่างวัน ประกอบด้วย กิจกรรมเดินอย่างมีสติก่อนเข้าโรงอาหาร กิจกรรมกล่าวคำพิจารณาอาหาร ก่อนการรับประทานอาหาร กิจกรรมรับประทานอาหารอย่างมีสติ เช่น มีกติกาว่า ไม่ดั่ง ไม่โกหก ไม่เหลือ กิจกรรมขอบคุณหลังรับประทานอาหาร กิจกรรมนั่งสมาธิ ๑ นาที ก่อนเรียน (อาจให้นักเรียนทำพร้อมกันหน้าห้องเรียน^{๒๗})

^{๒๕} สมิต สัจฉกร, การจัดการเรียนการสอนตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า ๔๐-๔๒.

^{๒๖} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า ๕๖.

^{๒๗} อติศร จันทรสุข, การปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ของแกนนำโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรมสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ๒๕๔๕), หน้า ๓๕-๔๐.

ง. กิจกรรมก่อนเลิกเรียน ประกอบด้วย กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์กิจกรรมรำลึกพระคุณของผู้มีพระคุณ กิจกรรมท่องเที่ยวอาขยานสร้างสมาธิ

จ. กิจกรรมประจำสัปดาห์ ประกอบด้วย กิจกรรมสวดมนต์สรภัญญะประจำสัปดาห์ กิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำสัปดาห์ (อาจทำในวันพระหรือวันที่สถานศึกษา กำหนด)

ฉ. กิจกรรมเนื่องในโอกาส วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โรงเรียนวิถียุทธจักร จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันอัฐมีบูชา โดยมีรายละเอียด^{๓๒} ดังนี้

(๑) กิจกรรมวันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา และวันเข้าพรรษา สถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชนร่วมกิจกรรม เช่น ทำบุญ ตักบาตรบริเวณสนามของสถานศึกษา ฟังพระเทศนา (โดยนักเรียนเป็นผู้ดำเนินพิธีกรรม) เวียนเทียนที่วัด หรือในสถานศึกษา

(๒) หล่อเทียนพรรษา และร่วมกับชุมชนในการหล่อเทียนแห่เทียนพรรษา

(๓) สถานศึกษาจัดบรรยายกาศวันสำคัญทางศาสนาโดยประดับธงทิวสีเหลือง เชิญธงธรรมจักร ธงฉัพพรรณรังสี และเปิดเพลงธรรมะทางวิทยุของสถานศึกษา (เสียงตามสาย)

ช. กิจกรรมพิเศษอื่นๆ เช่น กิจกรรมไขปัญหาธรรม กิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ กิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำความดี กิจกรรมอาสาตาวีเศษ (มีผู้สังเกตพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติธรรม) กิจกรรมบันทึกความดีของผู้ปฏิบัติธรรม กิจกรรมต้นไม้พูดได้ (เน้นคติธรรม) กิจกรรมจัดนิทรรศการผลงานทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมการกำหนดทักษะและความรู้ทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมสมาทานศีลในวันพระกิจกรรมสร้างสรรค์สังคม เช่น ทำความสะอาดห้องน้ำ กิจกรรมปฏิสัมพันธ์ เช่น ครูต้อนรับทักทายนักเรียนด้วยกิริยาวาจาอ่อนหวาน และสัมผัสที่ประกอบด้วยเมตตา กิจกรรมต้นไม้อธิฐาน

^{๓๒} สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, การศึกษาของคนไทยในอดีตนั้นคนไทยมีการศึกษาด้วยการใช้หลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐-๑๕.

กิจกรรมอบรมธรรมะ ๕ นาที (อาจจัดสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง) และกิจกรรมถือศีล นอนวัด ปฏิบัติธรรมช่วงเข้าพรรษา^{๓๓}

๒.๒.๖ ด้านครูผู้สอน

ผู้บริหาร ครู วิทยากร ผู้เชี่ยวชาญที่มีความสามารถชำนาญการ เป็นพี่เลี้ยงเป็นผู้ที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้การเรียนการสอนของครูได้ประสบความสำเร็จ และการเข้าร่วมการอบรมจากวิทยากร การได้รับคำแนะนำ การรับคำปรึกษาการเผยแพร่ผลงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลงานการสนทนาระหว่างครูด้วยกันเอง การสร้างขวัญกำลังใจ การได้รับการพิจารณาความดีความชอบ การได้รับยกย่องชมเชย การสร้างความมั่นใจให้แก่ครู และนักเรียนที่คอยเป็นตัวแปรที่สำคัญให้แก่ครูมีส่วนช่วยในการทำงานของครู และเป็นผู้เชี่ยวชาญมากขึ้น^{๓๔}

๒.๒.๗ ด้านนักเรียน

ด้านตัวนักเรียน มีทักษะการดำรงชีวิตที่เหมาะสม มีความสามารถในการควบคุมตนเอง กล้าแสดงออก มีทักษะในการปฏิเสธเพื่อน มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง ไม่มีปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ มีเจตคติที่เหมาะสม หรือไม่โน้มเอียงจะชอบเลื่อง/ทดลองใช้ยาและไม่ปฏิเสธค่านิยมหรือหลักศาสนาที่สังคมส่วนใหญ่ยึดถือ มีพัฒนาการทางพฤติกรรมที่เหมาะสมในวัยเด็ก เช่น การไม่ต่อต้านสังคม ไม่พูดปด ไม่ขโมย ไม่ก้าวร้าว ไม่ขาดสัมพันธภาพที่ดีกับครูและโรงเรียน^{๓๕}

^{๓๓} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงเรียนวิถิปุทธ, หน้า ๕๗ – ๑๐๐.

^{๓๔} วิไลวรรณ เจนการช่าง, “สภาพปัญหาและแนวทางส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนโรงเรียนในศูนย์เครือข่ายเขาสวนกวาง คำม่วง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๔”, สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ๒๕๔๕), หน้า ๒๕.

^{๓๕} สุรศักดิ์ บึงบาง, “ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาด้านวินัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในสถานศึกษาของรัฐและเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๔”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ๒๕๕๒), หน้า ๕.

๒.๓ สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกโรงเรียนบ้านโนนม่วง

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนบ้านโนนม่วงมีข้อสังเกต คือ ผลจากการประเมินของ สมศ.พบว่า (๑) จุดเด่นของสถานศึกษา คือ ผู้บริหารมีภาวะผู้นำสูงน่าเชื่อถือแก่ครูและผู้เกี่ยวข้อง ครูมีความรู้ความสามารถในการเรียนการสอน นักเรียนมีจำนวนไม่มากทำให้จัดการเรียนการสอนได้ง่าย สถานศึกษามีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และบุคลากรมีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษหลายท่าน (๒) จุดควรพัฒนา คือ บุคลากรไม่ครบชั้นเรียน มีงบประมาณที่จำกัดเนื่องจากเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก การรายวิชาซ้ำกันกับวิชาที่ครูสอน และนักเรียนขาดการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ (๓) โอกาส คือ ปัจจัยภายนอกเกื้อต่อการเรียนการสอน ชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี มีแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัยและหลากหลาย (๔) อุปสรรค คือ ชุมชนมีรายได้ไม่มากนักนักเรียนอยู่ตามลำพังกับตายาย ชุมชนใกล้แหล่งอบายมุข เด็กย้ายเรียนบ่อย

วิเคราะห์โรงเรียนบ้านโนนม่วงจากผลการประเมิน^{๓๖}

จุดเด่น (Strength)	จุดควรพัฒนา (weakness)
<p>-สถานศึกษา มีผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำสูง มีบุคลากรนำศรัทธา วางตนได้เหมาะสมเป็นที่รักของบุคลากรในโรงเรียนและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถระดมทรัพยากรทางการศึกษาได้อย่างกว้างขวาง</p> <p>-บุคลากร มีความรู้ ความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต สามารถพัฒนาสื่อไอที เป็นครูแกนนำร้อยละ</p>	<p>-สถานศึกษา มีข้อจำกัดเรื่องบุคลากรไม่ครบชั้นรวมชั้นสอน เป็นอุปสรรคในการพัฒนาผู้เรียนให้ต่อเนื่องและครอบคลุมในทุกกิจกรรม</p> <p>-ปัจจัยเรื่องโรงเรียนขนาดเล็ก มีปัญหาด้านการจัดสรรงบประมาณและการระดมทรัพยากรในการจัดการศึกษา ทำให้ขาดแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและการจัดกิจกรรม</p>

^{๓๖} วิชัย ไชยสงและคณะ, “รายงานการประเมินคุณภาพภายนอก สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบ ๒ (พ.ศ.๒๕๔๘-๒๕๕๓) โรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๑ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ”, กรุงเทพมหานคร: เอกสารรายงาน สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), ๒๕๕๘, หน้า ๔๓-๔๔.

<p>๘๐ ส่งผลให้สามารถพัฒนาผู้เรียนได้เต็มศักยภาพ</p> <p>-ผู้เรียน มีจำนวนไม่มากต่อห้อง เป็นโอกาสให้ครูสามารถดูแลได้ทั่วถึง มีสื่อเพียงพอจัดกิจกรรมได้ทั่วถึง</p> <p>-สถานศึกษา ตั้งอยู่ในแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ทางคณาจารย์ให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการ สื่อวัสดุอุปกรณ์ และเชิญชวนเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางมหาวิทยาลัยจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี</p> <p>-บุคลากร มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษหลายคน สามารถนำความรู้และพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีคุณภาพได้</p>	<p>ที่บูรณาการได้ทุกสาระการเรียนรู้</p> <p>-การจัดกระบวนการเรียนรู้ ครอบคลุมทุกกลุ่มสาระบูรณาการภายในวิชาและข้ามวิชาที่สอดคล้องกับหลักสูตรและความต้องการของท้องถิ่น</p> <p>-ครู จัดกระบวนการเรียนรู้เชิงวิเคราะห์ สังเคราะห์ เน้นการปฏิบัติจริง โดยการใช้กระบวนการกลุ่มฝึกให้คิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น</p>
โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
<p>-ด้วยการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพส่งเสริมให้โรงเรียนได้รับความไว้วางใจจากปัจจัยภายนอกสถานศึกษา เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๑ เป็นโรงเรียนแกนนำระบบประกันคุณภาพภายใน โรงเรียนแกนนำศูนย์คอมพิวเตอร์</p> <p>-ชุมชน มีความสัมพันธ์ที่ดีกับสถานศึกษา เป็นปัจจัยให้สถานศึกษาได้รับการสนับสนุนทรัพยากรในการพัฒนาผู้เรียน เช่น ภูมิปัญญาและวิทยากรท้องถิ่น</p> <p>-สถานศึกษา ตั้งอยู่ในแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ทางคณาจารย์ให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการ เช่น</p>	<p>-ชุมชน มีรายได้จำกัด ไม่เอื้อต่อการสนับสนุนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผู้ปกครองร้อยละ ๔๐ ไปทำงานต่างพื้นที่ทำให้ผู้เรียนอาศัยอยู่กับตา ยายที่สูงอายุ ขาดความอบอุ่นและดูแลไม่ทั่วถึง</p> <p>-ชุมชนและเยาวชน บางส่วนเล่นเกม และดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ อาจชักจูงผู้เรียนให้หลงผิดได้</p> <p>-สถานศึกษา ตั้งอยู่ในชุมชนเมือง การย้ายที่เรียนของเด็กมีตลอดเวลา ตลอดจนการศึกษาในบริเวณเดียวกันทั้งเอกชน และสถานศึกษาของรัฐมีเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดปัญหากับ</p>

<p>วัสดุอุปกรณ์ และเชิญชวนเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางมหาวิทยาลัยจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม สถาบันการศึกษาอื่นๆ อีกหลายแห่ง</p>	<p>เด็กในเรื่องการเรียน</p> <p>-ความสัมพันธ์กับชุมชนในเขตบริการของโรงเรียนกระจายอยู่ทั่วไป บางโอกาสการประสานงานก็ไม่ทั่วถึง มีข้อจำกัด</p>
--	--

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากสภาพปัญหาในการดำเนินงานโรงเรียนบ้านโนนม่วงในด้านการจัดการเรียนการสอนโดยการประเมินของ สมศ. สรุปได้ดังต่อไปนี้

๒.๓.๑ สภาพปัญหาด้านครูสอน

ครูผู้สอน ควรได้รับการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระ โดยเฉพาะกลุ่มคณิตศาสตร์ กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ ด้วยวิธีการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์ใช้สื่อที่เหมาะสมและจัดประสบการณ์ตรง จัดหาแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในทุกโอกาส โดยเฉพาะการเรียนรู้ผ่านไอที ที่ทางโรงเรียนมีความพร้อมอยู่แล้ว แหล่งเรียนทางวัฒนธรรม วัด สถานศึกษาอื่น โรงพยาบาล เป็นต้น นอกจากนี้ ควรจัดเวทีกิจกรรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนา ความคิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ การทำงานเป็นกลุ่มหรือเป็นทีม เช่น กิจกรรมเสียงตามสาย กิจกรรมประชาธิปไตย กิจกรรมวันสำคัญต่างๆ เน้นการปฏิบัติจริง โดยการใช้กระบวนการกลุ่ม ฝึกให้คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น

๒.๓.๒ สภาพปัญหาด้านผู้บริหาร

ผู้บริหารสถานศึกษา ควรวางแผนการนิเทศให้เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ที่สำคัญ ดำเนินการอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ มีการจัดระบบข้อมูลและสารสนเทศของสถานศึกษาให้ถูกต้องครบถ้วนและสามารถเรียกใช้ข้อมูลทันกับความต้องการ โดยใช้ระบบฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์เป็นข้อมูลจัดเก็บรักษา และควรมีการนำผลข้อมูลและการประเมินผลไปใช้ในการตัดสินใจและปรับปรุงงานในปีต่อไป นอกจากนี้ ผู้บริหารควรระดมทรัพยากรการศึกษาจากแหล่งต่างๆ ทั้งในชุมชนและนอกชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถที่หลากหลาย จัดระบบดูแลนักเรียนให้มีความเข้มแข็ง โดยร่วมมือกับชุมชน องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) ผู้ปกครอง เพื่อดูแลช่วยเหลือ

นักเรียนที่อาศัยอยู่กับญาติผู้สูงอายุ หรืออาศัยอยู่ตามลำพัง ควรสร้างระบบประกันคุณภาพ การศึกษาภายในให้เข้มแข็งและมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

๒.๓.๓ สภาพปัญหาด้านผู้เรียน

พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระคณิตศาสตร์ ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ ภาษาต่างประเทศให้มีความก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยใช้สื่อเทคโนโลยี และกระบวนการสอนที่ บูรณาการในทุกกลุ่มสาระที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นให้ผู้เรียนร่วมกิจกรรมและมีความเป็น อิสระในการแสดงออกภายในกรอบกติกา หรือทำงานอย่างมีอิสระ ไม่กำหนดรูปแบบ เช่น กลุ่มสาระศิลปะ กลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษา หรือบูรณาการในทุกกลุ่มสาระ นำผู้เรียน ไปเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ในและนอกสถานศึกษา หรือโดยเชิญวิทยากรท้องถิ่นมาช่วย เสริมประสบการณ์และมุ่งอนุรักษ์ทั้งวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน^{๓๖}

สรุปสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนวิถิปุทธ ในโรงเรียนบ้านโนนม่วง จากการสัมภาษณ์พระอาสาสอนศีลธรรม สรุปได้ดังนี้

๑) สภาพปัญหาด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน เนื้อหามากเกินไปทำให้สอน ไม่ทัน เนื้อหาหลักสูตรยังไม่เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน เนื้อหาหลักสูตรกว้าง เกินไปจึงเป็นปัญหาต่อการเตรียมการสอน ผู้สอนกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ยังไม่สัมพันธ์ กับความต้องการของผู้เรียน จุดประสงค์การเรียนรู้ยังไม่คำนึงถึงความพร้อมด้านวัสดุ/ อุปกรณ์/อาคารสถานที่/แหล่งการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ยังไม่เหมาะสมกับสภาพที่ แท้จริงของนักเรียนและท้องถิ่น ขาดสื่อการสอนที่เหมาะสม

๒) สภาพปัญหาในการทำแผนการสอนของครูผู้สอน การกำหนดความมุ่งหมาย ของหลักสูตรและคำอธิบายรายวิชาเพื่อทำแผนการสอนยังไม่ชัดเจน คู่มือที่ใช้ในการ ประกอบการทำแผนการสอนมีน้อย แผนการสอนที่กำหนดเอาไว้ยังไม่ครอบคลุมเนื้อหา เท่าที่ควร การวิเคราะห์ความมุ่งหมายของหลักสูตรยังไม่สอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชา พระพุทธศาสนาเพื่อทำแผนการสอน แผนการสอนยังไม่สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตร แผนการสอนและคู่มือครูมีไม่เพียงพอ แผนการสอนส่วนใหญ่เน้นความจำมากกว่าทักษะจึง ทำให้กระบวนการเรียนการสอนยังไม่ชัดเจน

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๔-๔๕.

๓) สภาพปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอนในรายวิชาพระพุทธศาสนามีน้อย การนำเข้าสู่บทเรียนยังไม่ดีพอ มีเวลาในการศึกษาให้รู้จริงและปฏิบัติจริงในแผนการสอนน้อยและการเรียนการสอนน้อยเกินไป มีการไปสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนจากการไปเยี่ยมที่บ้านน้อย ขาดการจัดกิจกรรมเสริมเนื่องในวันสำคัญทางพุทธศาสนา^{๓๔}

๔) สภาพปัญหาในด้านวัดผลประเมินผลของพระอาสาสอนศีลธรรม มีการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในขณะที่ฝึกและหลังฝึกสมาธิน้อย มีการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนน้อย และมีเวลาในการสัมภาษณ์พูดคุยกันอย่างใกล้ชิดกับผู้เรียนน้อย^{๓๕}

สรุปได้ว่า โรงเรียนวิถิพุทธเน้นการบริหารจัดการอย่างเป็นรูปธรรม ประกอบด้วยด้านต่างๆ คือ โครงสร้างการบริหาร หลักสูตร การเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอน นักเรียน ซึ่งทุกกิจกรรมจะเน้นที่ ครูผู้สอนและนักเรียน และถึงผลสัมฤทธิ์ด้านการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นให้นักเรียนเป็นคนเก่ง ดีและมีสุข ส่วนรายละเอียดอื่นๆ เช่น แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน ห้องเรียน เป็นต้น ก็ใช้เฉพาะทาง เช่น สื่อการสอนวิชาพุทธประวัติจากวีดีทัศน์ (VCD) เพื่อให้นักเรียนเข้าใจมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา จะต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสม คือ เป็นผู้รู้หลักพุทธธรรมและสามารถที่จะถ่ายทอดไปยังนักเรียนให้เข้าใจได้ ฉะนั้น โรงเรียนวิถิพุทธ จึงเน้นครูสอนที่เรียกว่าครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ดังจะกล่าวต่อไปในบทที่ ๓

^{๓๔} สัมภาษณ์ พระมหาวินัยธร วินัยโร, พระสอนศีลธรรมโรงเรียนวิถิพุทธบ้านโนนม่วง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๑.

^{๓๕} สัมภาษณ์ พระมหาอวิชฌนการ เตชธมฺโม, พระสอนศีลธรรมโรงเรียนวิถิพุทธบ้านโนนม่วง, ๒ สิงหาคม ๒๕๕๑.

บทที่ ๓

การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง

การที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าถึงและเข้าใจในหลักพุทธธรรมที่พระอาสาสอนศีลธรรมนำไปสอนในโรงเรียนวิถีพุทธบ้านโนนม่วง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพเต็มศักยภาพของครูผู้สอนและแก่ผู้เรียนนั้น จะต้องพิจารณาจากหลายปัจจัยด้วยกัน กล่าวคือ ด้านหลักสูตรที่นำไปใช้ในการเรียนการสอนว่าสอดคล้องและเหมาะสมแก่เด็กในระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ ๔-๖ ด้านหลักพุทธธรรมว่าเหมาะสมแก่วัยของผู้เรียนหรือไม่และมีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างไร และกระบวนการเรียนการสอนของพระอาสาหรือครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนว่ามีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนแก่ผู้เรียนอย่างไรบ้าง ดังจะได้นำเสนอต่อไปนี้

๓.๑ ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนบ้านโนนม่วงกับโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

เพื่อให้การศึกษาสภาพทางกายภาพของโรงเรียนบ้านโนนม่วงครอบคลุมทุกด้าน ผู้วิจัย จึงแบ่งประเด็นศึกษาไว้ดังนี้

๓.๑.๑ สภาพทั่วไปของโรงเรียนบ้านโนนม่วง

โรงเรียนบ้านโนนม่วง ตั้งอยู่เลขที่ ๘๕ ถนนมิตรภาพ ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๑ (สพฐ.) เดิมมีชื่อว่า “โรงเรียนประชาบาล ตำบลพระลับ ๑๕ วัดบ้านโนนม่วง” โดยอาศัยศาลาวัด เป็นที่เรียนโดยเริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๕ ต่อมาได้ย้ายมาอยู่สถานที่ปัจจุบัน เมื่อวันที่ ๔ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๖ ซึ่งมีเนื้อที่ ๗ ไร่ ๒ งาน ๖๑ ตารางวา ต่อมา จึงได้แยกออกจากตำบลพระลับ เป็นตำบลศิลา โดยมีผู้บริหารจากอดีตถึงปัจจุบัน จำนวน ๑๒ คน ดำรงตำแหน่งปัจจุบัน คือ นายกฤษดา มังคะตา โดยมีข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษาทั่วไป ดังนี้

๑) ปรัชญาของโรงเรียน “ความรู้คู่คุณธรรม”

๒) คำขวัญโรงเรียน “วิชาการเด่น เน้นคุณธรรม ก้าวนำไอซีที ดีเด่นด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”

๓) **วิสัยทัศน์ (vision)** โรงเรียนบ้านโนนม่วง จะมุ่งพัฒนานักเรียนให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการและมีคุณธรรมจริยธรรม ด้วยการทำงานเป็นทีมยึดหลักธรรมาภิบาล มีการยอมรับตนเองและผู้อื่น เปิดกว้างให้เกิดการเรียนรู้หลากหลายอย่างมีสติสัมปชัญญะและน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงสู่วิถีชีวิต โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน

๔) **พันธกิจ (Mission)**

- (๑) พัฒนาประชากรวัยรุ่นทุกคนในโรงเรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
- (๒) พัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ให้มีคุณภาพควบคุมปัญหาไทย เน้นคุณธรรมนำความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
- (๓) ประสานส่งเสริมสนับสนุนแสวงหาความร่วมมือกับทุกภาคส่วนเพื่อให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพควบคุมปัญหาไทย

๕) **เป้าประสงค์**

- (๑) นักเรียนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันจนจบชั้นสูงสุดอย่างมีคุณภาพและลักษณะอันพึงประสงค์
- (๒) นักเรียนทุกคนได้รับการพัฒนาตามศักยภาพทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตใจ
- (๓) ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคนมีศักยภาพคุณภาพและประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูป มีจรรยาบรรณทางวิชาชีพ มีความพร้อมในการปฏิบัติงานและผ่านการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐาน

(๔) สถานศึกษามีความเข้มแข็งและได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

๖) **ตัวชี้วัดสภาพความสำเร็จ**

- จำนวนครั้งของบุคลากร ได้มีการส่งเสริมด้านคุณธรรมจริยธรรม
- (๑) ร้อยละของบุคลากรใน โรงเรียนนำเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน
- (๒) ร้อยละของนักเรียนในโรงเรียนได้รับการส่งเสริมและช่วยเหลืออย่างหลากหลายเป็นระบบและมีประสิทธิภาพโรงเรียนได้นำเนนการประกันคุณภาพภายในเพื่อรองรับการประกันคุณภาพจากหน่วยงานภายนอกอย่างต่อเนื่อง
- (๓) ร้อยละของครูสามารถจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ร้อยละของนักเรียนได้รับการเรียนจากแหล่งการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง

(๔) ร้อยละของโรงเรียนมีสื่อที่ทันสมัยเพียงพอในการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนโรงเรียนมีสภาพแวดล้อมสะอาด น่าดู น่าอยู่ น่าเรียนปลอดภัย

(๕) ร้อยละของนักเรียนมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย

(๖) ร้อยละของโรงเรียนให้ความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๗) กลยุทธ์การพัฒนาการศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง

(๑) กลยุทธ์ที่ ๑ คุณธรรมนำความรู้ ส่งเสริมและพัฒนาการนำเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของโรงเรียน

(๒) กลยุทธ์ที่ ๒ การประกันโอกาสทางการศึกษา ส่งเสริมนักเรียนในเขตบริการของโรงเรียนได้เข้าเรียนร้อยละ ๑๐๐ ส่งเสริมให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันร้อยละ ๑๐๐ ส่งเสริมให้นักเรียนยากจนขาดแคลนได้รับการช่วยเหลือในด้านอุปกรณ์ได้รับการเอาใจใส่ดูแลอย่างทั่วถึงทุกคน ส่งเสริมให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนทุกประเภทได้รับการเอาใจใส่ดูแลอย่างทั่วถึงทุกคน ป้องกันการออกคั้นของนักเรียน และส่งเสริมให้นักเรียนที่จบ ป.๖ ได้เรียนต่อ ม.๑ ทุกคน

(๓) กลยุทธ์ที่ ๓ พัฒนาการประกันคุณภาพภายใน ประกอบด้วย

ก. การประกันคุณภาพการบริหาร พัฒนาความสามารถในการบริหาร ส่งเสริมการบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาล พัฒนาระบบการบริหารงานให้มีระบบและครบวงจร

ข. การประกันคุณภาพครู ส่งเสริมครูได้รับการอบรมอย่างน้อยปีละ ๒๐ ชั่วโมง ส่งเสริมและพัฒนาครูให้มีความสามารถในการทำวิจัยในชั้นเรียน ส่งเสริมและพัฒนาครูให้มีความสามารถทางด้าน ICT ทุกคน ส่งเสริมและพัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ รู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ ส่งเสริมและพัฒนาให้ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูป การเรียนรู้ เน้นคุณธรรมนำความรู้ตามเศรษฐกิจพอเพียง

ค. การประกันคุณภาพนักเรียน เร่งรัดการอ่านออกเขียน ได้คิดเลขเป็นและให้นักเรียนมีความรู้เหมาะกับชั้นเรียน เร่งรัดและพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น ให้ผ่านเกณฑ์มาตรฐานของชาติ ส่งเสริมให้รักการอ่านและทักษะในการแสวงหาความรู้จากห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ ส่งเสริมให้พัฒนาศักยภาพในการแข่งขัน ส่งเสริมให้พัฒนาให้มี

ความสามารถในการแสวงหาความรู้และสืบค้นข้อมูลอินเทอร์เน็ต ส่งเสริมให้มีคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่โรงเรียนกำหนด ส่งเสริมและพัฒนาให้มี สุขภาพกายที่ดี มีน้ำหนักผ่านเกณฑ์มาตรฐาน และส่งเสริมพัฒนาให้มีสุขภาพจิตที่ดี

(๔) กลยุทธ์ที่ ๔ การปฏิรูปการเรียน ประกอบด้วย ส่งเสริมการจัดการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการทำวิจัย ในชั้นเรียนและโครงการ ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนจากการปฏิบัติจริง และส่งเสริมการ จัดการเรียนการสอนแหล่งเรียนรู้ต่างๆควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

(๕) กลยุทธ์ที่ ๕ มุ่งสู่โรงเรียนสมบูรณ์แบบ ประกอบด้วย ส่งเสริมให้มีการ ใช้และพัฒนาระบบอินเทอร์เน็ต และห้องปฏิบัติการต่างๆ ส่งเสริมและพัฒนากระบวนการ จัดการ โรงเรียนให้มีความสะอาด พัฒนาและปรับปรุงด้านอาคาร สถานที่ให้มีความปลอดภัย และใช้อย่างคุ้มค่า ส่งเสริมให้โรงเรียนปลอดจาก อบายมุข ปลอดยาเสพติดทุกประเภทและ ปลอดจากเหตุทะเลาะวิวาท ส่งเสริมและป้องกันให้โรงเรียนปราศจากอุบัติเหตุและอุบัติเหตุ ทุกประเภท

(๖) กลยุทธ์ที่ ๖ การประสานความร่วมมือ ประกอบด้วย พัฒนาและส่งเสริม ระบบสถานักเรียน พัฒนาและส่งเสริมการประสานงาน การให้ความร่วมมือกับกรรมการ สถานศึกษา /ชุมชน /ผู้ปกครอง /ศิษย์เก่า องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) /องค์การบริหาร ส่วนจังหวัด (อบจ.) / สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๑ (สพท.ขก.๑) / มหาวิทยาลัยขอนแก่นและอื่นๆ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารของกรรมการ สถานศึกษาและ เครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน^๑

๓.๑.๒ แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนบ้านโนนม่วง

ผู้บริหารยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม ครูทุกคนมีส่วนร่วมคิดร่วมทำ เทคนิคการบริหารแบบ PDCA คือ วางแผนแล้วลงมือปฏิบัติ^๒ เมื่อดำเนินการไปตาม ระยะเวลาหนึ่งจะมีการประเมินผลงานแล้วปรับปรุงพัฒนางานให้ดีขึ้น โดยกำหนดการ

^๑ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๑ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, แผนปฏิบัติการ โรงเรียนบ้านโนนม่วง, หน้า ๗ – ๘.

^๒ PDCA มาจากคำภาษาอังกฤษ ๔ คำ ได้แก่ Plan (วางแผน) Do (ปฏิบัติ) Check (ตรวจสอบ) Act (ดำเนินการให้เหมาะสม) อ่างใน http://eduserv.ku.ac.th/km/index.php?option=com_contentS&task. สืบค้น เมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๕๓.

พัฒนาคุณภาพการศึกษานักเรียนตาม ปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายผลผลิตหลัก / มาตรฐานระดับสถานศึกษา โรงเรียนบ้านโนนม่วงได้กำหนดยุทธศาสตร์และจัดทำ แผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาปีการศึกษา ๒๕๕๒ โดยมีกิจกรรม/งาน/โครงการ และ ตัวชี้วัดความสำเร็จตามโครงการ ดังรายละเอียด^๓

๓.๑.๓ สถิติข้อมูลนักเรียน

ปัจจุบันโรงเรียนมีจำนวนนักเรียนในเขตพื้นที่บริการทั้งหมด ๓๗๒ คน และ จำแนกตามระดับชั้นเปิดสอน โดยแบ่งตามชั้นเรียน ดังนี้

แสดงสถิติจำนวนนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง พ.ศ. ๒๕๕๒

ชั้น	จำนวนนักเรียน		รวม
	ชาย	หญิง	
อนุบาลปีที่ ๑	๑๖	๑๓	๒๙
อนุบาลปีที่ ๒	๑๖	๒๓	๓๙
ประถมศึกษาปีที่ ๑	๒๖	๒๓	๔๙
ประถมศึกษาปีที่ ๒	๒๒	๑๙	๔๑
ประถมศึกษาปีที่ ๓	๒๕	๑๖	๔๑
ประถมศึกษาปีที่ ๔	๓๔	๑๘	๕๒
ประถมศึกษาปีที่ ๕	๓๐	๒๑	๕๑
ประถมศึกษาปีที่ ๖	๓๕	๓๕	๗๐
รวมทั้งสิ้น	๒๔๐	๑๖๘	๓๗๒

หมายเหตุ

- ๑) นักเรียนที่มีความบกพร่องเรียนร่วม จำนวน ๑๔ คน
- ๒) จำนวนนักเรียนมีต่อห้อง (เฉลี่ย) ๒๔ : ๘๐ คน
- ๓) อัตราส่วนครู : นักเรียน ๑๖ : ๑๗ คน

^๓ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๑ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, แผนปฏิบัติการ โรงเรียนบ้านโนนม่วง, (ขอนแก่น : โรงเรียนบ้านโนนม่วง, ๒๕๕๒), หน้า ๖-๗.

๓.๑.๔ ข้อมูลครูและบุคลากร

ข้อมูลครูและบุคลากร มีดังนี้

๑) นายกฤษดา มังคะตา ตำแหน่ง ผู้บริหาร วุฒิต่างการศึกษาสูงสุด ค.ม สาขาการบริหารการศึกษาดำรงตำแหน่งที่โรงเรียนนี้ตั้งแต่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๔๘ จนถึงปัจจุบัน ผู้ช่วยผู้บริหาร (ที่ได้รับแต่งตั้ง) ๑ คน

๒) จำนวนครูผู้สอน (ข้าราชการ) ๑๕ คน ครูช่วยราชการ ๒ คน ครูอัตราจ้างไม่มี ส่วนวุฒิต่างการศึกษาของครู (ข้าราชการ) ต่ำกว่าปริญญาตรี ๑ คน ระดับปริญญาตรี ๑๘ คน สูงกว่าปริญญาตรี ๒ คน ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ๒ รูป ครูได้รับรางวัล/ผลงานดีเด่น ประเภทครูผู้สอนดีเด่น จำนวน ๑ คน

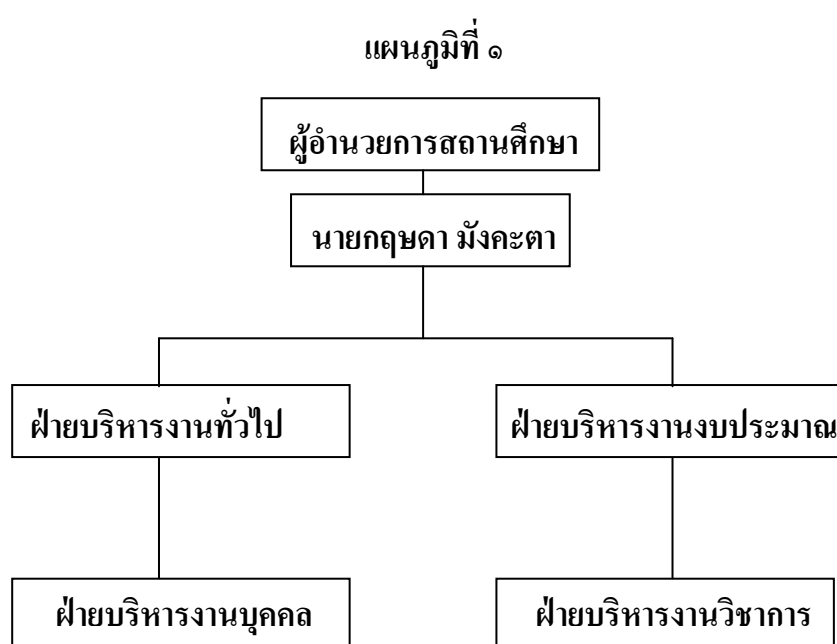
๓.๑.๕ สภาพชุมชนโดยรวม

สภาพชุมชนรอบบริเวณโรงเรียน มีลักษณะ เป็นหมู่บ้าน มีประชากรประมาณ ๑๐,๐๐๐ คน บริเวณใกล้เคียงโดยรอบโรงเรียน โรงเรียนตั้งอยู่ติดหมู่บ้าน บริเวณรอบโรงเรียนจะเป็นถนนรอบทั้ง ๔ ด้านแต่ถนนสายหลักจะอยู่ทางทิศเหนือของโรงเรียน อาชีพหลักของชุมชน เนื่องจากหมู่บ้าน จะอยู่ติดกับมหาวิทยาลัยขอนแก่น และอยู่ใกล้ตัวเมือง อาชีพหลักของประชากร จึงเป็นอาชีพรับจ้าง ทำนา และรับราชการ ส่วนใหญ่นับถือศาสนา พุทธร้อยละ ๙๐ และสภาพทางอาชีพ ได้แก่ ผู้ปกครองส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ ๕๐ ประกอบอาชีพ รับจ้าง ร้อยละ ๒๐ ประกอบอาชีพ ทำนา ร้อยละ ๒๐ ประกอบอาชีพรับราชการ ร้อยละ ๑๐ ประกอบอาชีพค้าขาย และอาชีพอื่นๆ โดยประชาชนจะมีฐานะทางเศรษฐกิจ/รายได้โดยเฉลี่ยต่อคน/ปี ๕,๐๐๐ บาท ทั้งนี้ ยังพบว่า โอกาสและข้อจำกัดของโรงเรียน โรงเรียนมีโอกาสในการพัฒนาโรงเรียน เพราะผู้นำหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นชาวบ้าน และทางคณะสงฆ์ ได้ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนดี แต่ผู้ปกครองบางส่วนจะร่อนที่อยู่ที่ เพราะมีอาชีพค้าขาย เมื่อค้าขายคล่องก็อยู่ เมื่อมีปัญหาที่ย้าย ทำให้เด็กนักเรียนบางคนต้องย้ายตามผู้ปกครอง ที่ไม่ไปกับผู้ปกครองก็จะอาศัยอยู่กับญาติ ทำให้การควบคุมความประพฤติไม่ดีเท่าอยู่กับผู้ปกครอง และ โรงเรียนอยู่ใกล้กับมหาวิทยาลัย ซึ่งมี

แหล่งคอมพิวเตอร์ ทำให้เด็กบางคนที่ไม่มีผู้ปกครองกำกับดูแลไปมั่วสุม ซึ่งสร้างความลำบากใจให้กับโรงเรียนเป็นอย่างมาก^๔

๓.๒ โครงสร้างและการบริหารของโรงเรียนวิถิพุทธบ้านโนนม่วง

โรงเรียนบ้านโนนม่วง มีโครงสร้างและการบริหารงาน แบ่งออกเป็น ๔ ฝ่าย/ส่วน ดังแผนภูมิต่อไปนี้

๓.๒.๑ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป

ในฝ่ายนี้ ประกอบด้วย (๑) นายภิญโญ พงศ์พิมล หัวหน้างาน (๒) งานสารบรรณ / งานธุรการ (๓) นายภิญโญ พงศ์พิมล งานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (๔) นายสุริยา ถาคำมี งานประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา (๕) นางเพชรศรี ภาชะวงศ์ งานจัดการระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร (๖) นายกฤษฎดา มั่งคะตา งานวางระบบควบคุมภายใน (๗) นางวิลาวัดย์ ศรีฤชา งานความสัมพันธ์กับชุมชนและงานประชาสัมพันธ์โรงเรียน (๘) นางสุรพา มาตย์ภูธร งานอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม (๙) นายสุริยา ถาคำมี และ (๑๐) นายกฤษฎดา มั่งคะตา งานบริหารบุคคล

^๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๑ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, แผนปฏิบัติการ โรงเรียนบ้านโนนม่วง, หน้า ๑ - ๓.

๓.๒.๒ ฝ่ายบริหารงานงบประมาณ

ในฝ่ายนี้ ประกอบด้วย (๑) นางสมจิตร์ สีป้อ หัวหน้างาน (๒) งานข้อมูลสารสนเทศ นายวิเชียร ทองโชติ (๓) งานประเมินผลและรายงานผล นางเพชรศร ภาระวงศ์ (๔) งานระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา นายภิญโญ พงศ์พิมล (๕) งานบริหารการเงิน นางสุรพา มาตย์ภูธร (๖) งานบริหารบัญชี นางสมจิตร์ สีป้อ (๗) งานบริหารทรัพย์สิน นายกฤษดา มังคะตา และ (๘) งานพัสดุ นางบังอร ศรีล้อย

๓.๒.๓ ฝ่ายบริหารงานบุคคล

ในฝ่ายนี้ ประกอบด้วย (๑) นางวนิดา พรหมพันธุ์ใจ งานพ.ร.บ.การศึกษาภาคบังคับ (๒) นางเพ็ชร ชำนาญ งานสถานักเรียนและการส่งเสริมประชาธิปไตย (๓) นายสุริยา ถาคำมี งานพัฒนาและเสริมสร้างวินัยนักเรียน (๔) นางศุภวรรณ สุดประเสริฐ งานอาหารกลางวันและอาหารเสริม (นม) (๕) นางบุญรัตน์ สิงห์พันดอน งานส่งเสริมสุขภาพและอนามัย (๖) นางมยุรี คนเพียร งานกีฬาและนันทนาการ (๗) นางบานเย็น ศรีสูงเนิน งานกิจกรรมวันสำคัญ (๘) นางอุบลรัตน์ ยศธสาร งานสมาคมมูลนิธิชมรม (๙) นางทวินันท์ พวงชน งานคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน (๑๐) นางวนิดา พรหมพันธุ์ใจ งานกิจกรรมลูกเสือ – เนตรนารี / ยุวกาชาดและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (๑๑) นายชารา เอกานุกูล และ (๑๒) นางสุพรรณิ วิเศษดี งานกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน

๓.๒.๔ ฝ่ายบริหารงานวิชาการ

ในฝ่ายนี้ ประกอบด้วย (๑) นางเพชรศร ภาระวงศ์ หัวหน้างาน (๒) งานพัฒนาหลักสูตร นางเพชรศร ภาระวงศ์ (๓) งานวิจัยและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ นางวิลาวัณย์ ศรีฤาชา (๔) งานวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน นายทองพูน อุนรรักษ์ (๕) งานพัฒนาสื่อ / นวัตกรรมและเทคโนโลยี นางตรีทิพย์ ชัยประทุม (๖) งานทะเบียนนักเรียน / ใบสุทธิ / แบบ ปพ. ต่างๆ นายวิเชียร ทองโชติ (๗) งานพัฒนาแหล่งเรียนรู้และการใช้แหล่งเรียนรู้ นางสุรีย์พร สืบชมพู่ (๘) งานนิเทศการศึกษา นายกฤษดา มังคะตา (๙) งานแนะแนว นางสมจิตร์ สีป้อ (๑๐) งานประกันคุณภาพภายใน นางเพชร

ศร ภาระพงศ์ (๑๑) งานประสานการพัฒนาด้านวิชาการ นางสุมาลย์ รัชตพิบูล และ (๑๒) งานห้องสมุดโรงเรียน นางสุรีย์พร สืบชมพู่^๕

จากการศึกษา สรุปได้ว่า โรงเรียนวิถิปุทธ เป็นโรงเรียนที่ก่อตั้งขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ ๓ ประการ คือ “เก่ง ดี มีสุข” ฉะนั้น จึงได้เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ.๒๕๔๕ และมีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการหนึ่งหมื่นโรงเรียน โดยมีหลักสูตร สาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา พุทธศักราช ๒๕๔๔ และหลักสูตรแกนกลางสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถที่จะพัฒนาตนเองได้ตามหลักไตรสิกขา คือ ให้เป็นคนดีมีศีลธรรม มีความมุ่งมั่นตั้งใจ และมีปัญญาในการแก้ไขปัญหาชีวิตประจำวันของตนเองและสังคมได้ กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนประถมศึกษาชั้นปีที่ ๔-๖ และระดับมัธยมศึกษา ๑-๖ โรงเรียนบ้านโนนม่วง เป็นหนึ่งในโรงเรียนวิถิปุทธที่ได้นำหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เยาวชนหรือนักเรียนในสถานศึกษามีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้นและเพื่อเป็นการป้องปรามปัญหาต่างๆ ที่จะเกิดแก่เยาวชน เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ปัญหาการหนีเรียน เป็นต้น ส่วนสภาพปัญหาด้านการจัดการเรียนสอนของพระสอนศีลธรรม เช่น ปัญหาด้านหลักสูตร ปัญหาด้านการจัดกิจกรรม ปัญหาด้านเวลาในการสอน เป็นต้น ที่ทำให้ไม่สามารถทำการสอนให้สัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ได้เท่าที่ควร

๓.๓ การสอนในโรงเรียนวิถิปุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง

การจัดกระบวนการเรียนรู้ ในสถานการณ์ทั่วไป มีผู้เกี่ยวข้องโดยตรง ๒ กลุ่ม คือ ผู้สอนและผู้เรียน สิ่งที่จะต้องคำนึงถึง คือ ผู้สอนจะต้องทำการศึกษาลักษณะวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น กำหนดแผนการเรียนรู้ เนื้อหาสาระ ที่จะนำไปสอน เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน และนำไปกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ หรือวิธีการเรียนรู้และลักษณะรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน บทบาทที่สำคัญของครู จึงต้องนำจิตวิทยาการเรียนการสอน ที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ที่เกิดผลมากที่สุด สำหรับการจัดออกแบบกิจกรรมที่จะใช้ในการจัดการเรียนรู้นั้น ครูผู้สอน จึงควรคำนึงถึงองค์ประกอบทางด้านจิตวิทยาที่มีอิทธิพลต่อผู้เรียน ด้วย

^๕ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๑ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, แผนปฏิบัติการ โรงเรียนบ้านโนนม่วง, หน้า ๒๒ – ๒๖.

เหตุนี้ ครูจะต้องมีบทบาทในด้านต่างๆ เช่น การสำรวจพื้นฐานของผู้เรียนว่ามีศักยภาพมากน้อยเพียงใด การบูรณาการสอน วิธีการถ่ายโอนความรู้ การจัดการเรียนรู้เหมาะสมแก่ความต้องการของผู้เรียน ให้ความสะดวกในการเรียนรู้ บุคลิกภาพที่ดีของความเป็นครู รู้จักเด็กเป็นรายบุคคล รายกลุ่ม ให้ความรักความเมตตา เข้าใจธรรมชาติในรายวิชา การจัดกิจกรรมที่เหมาะสมแก่เด็กให้เข้าใจง่าย^๖ สรุบบทบาทของพระอาสาในฐานะที่เป็นครูที่จะต้องเตรียมการในด้านต่างๆ ต่อไปนี้

๑) วิธีการเสริมสร้างความศรัทธาแก่ผู้เรียน

การเสริมสร้างศรัทธาเป็นเรื่องสำคัญมาก ผู้เรียนระดับประถมวัยประมาณไม่เกิน ๖ ปี และ (เรียนระดับประถมศึกษา อายุประมาณ ๖-๑๐ ปี เป็นช่วงสำคัญที่ผู้เรียนกำลังหล่อหลอมความเข้มแข็งในเชิงจริยธรรม ครูผู้สอนควรปลูกฝังด้วยโอวาท ๓ ให้เข้าถึงหัวใจของพระพุทธศาสนา คือ ทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ มุ่งให้เกิดภาพการเรียนรู้ที่ตัวผู้เรียน คือเป็นคนอ่อนโยน วานอนสอนง่าย เคารพและเชื่อฟังพ่อแม่ผู้ปกครอง และฝึกปฏิบัติตนตามหลักธรรม และมีศรัทธาในพระรัตนตรัย ส่วนผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา มีอายุตั้งแต่ ๑๑ ปีถึง ๑๗ ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยรุ่น ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางร่างกายจิตใจ บุคลิกภาพ มีความเห็นใจตนเอง เหตุการณ์ บุคคลสิ่งแวดล้อม ความเปลี่ยนแปลงของสังคม กิจกรรมเพื่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนาอย่างจริงจังจะต้องเลือกให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะความสนใจ เอื้อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระศาสนา^๗

จากการศึกษา จะเห็นว่า การสอนวิชาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนวัยรุ่นนั้น จะดำเนินกิจกรรมได้ราบรื่นถ้าเริ่มต้นการเรียนการสอนด้วยวิธีสร้างศรัทธา นักเรียนเคยรู้สึกศาสนาเป็นเรื่องของการควบคุมพฤติกรรม เป็นกรอบที่คับแคบ เป็นกระบวนการที่ผู้ใหญ่ออกยห้ามปรามและตำหนิติเตียน ความรู้สึกเช่นนี้ จึงทำให้การเรียนเรื่องพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องที่น่าเบื่อหน่าย เป็นเรื่องผู้ใหญ่ โกลดัว ไม่อยากเรียน ครูจึงจำเป็นต้องสร้างความรู้สึกลื่อมใสและเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นเสียก่อน ทั้งนี้ ความเชื่อมั่นที่เกิดจากการเรียนวิชาพระพุทธศาสนามี ๓ ประการ คือ เชื่อมั่นว่าหลักพระพุทธศาสนาเป็นความจริง ความดีจริงและความงามที่แท้จริงพระธรรมคำสั่งสอนล้วนเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ เชื่อมั่นว่าการปฏิบัติตนตามหลักของพระพุทธศาสนาย่อมเกิดผลที่มีคุณค่าที่แท้จริงแก่ชีวิต และเชื่อมั่นว่า

^๖ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดการเรียนรู้อุทิศพระพุทธศาสนา, หน้า ๒๑๘-๒๒๐.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๑-๑๘๘.

การศึกษาพระพุทธศาสนาเป็นการเรียนสาระความรู้ที่มีเหตุผลสามารถใช้ปัญญาพิสูจน์ให้เห็นจริงได้^๔

๒) วิธีการด้านบุคลิกภาพของความเป็นครู

แต่เดิมมาถ้าจะมีการแสดงประเภทใดก็ตาม ผู้ที่แสดงเป็นครูต้องเลือกคนที่หน้าตาเคร่งขรึม ยิ้มยาก แต่งกายด้าสมัย อายุมาก พูดจาเสียงดัง ท่าทางดู เจ้าระเบียบ ปัจจุบันนี้ ความคิดดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ครูสมัยใหม่มิใช่ครูที่คร่ำครึ เป็นกันเอง สามารถใช้ภาษาสื่อความหมายกับเด็กวัยรุ่นได้ และเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนว่าเขากำลังสนใจใครเรื่องอะไร ครูที่มีบุคลิกภาพดีไม่จำเป็นต้องเป็นหนุ่มหล่อ สาวสวย ครูคือ ธรรมชาติเอง แต่ได้ฝึกหัดกริยาจาจาดีแล้ว วางตนได้เหมาะสมกับสถานภาพของครูตามประเพณีไทย ครูเป็นผู้ที่มีความรู้ละมีประสบการณ์ชีวิตมากกว่าศิษย์ ครูจึงสามารถเป็นกัลยาณมิตรที่คอยชี้แนะและช่วยเหลือศิษย์อยู่เสมอ ครูนั้น นอกจากจะมีกริยาจาจาดีแล้วจิตใจของครูต้องดีด้วย มีความบริสุทธิ์ใจ ตั้งใจสั่งสอนศิษย์ด้วยจิตเมตตา ทำตนเป็นตัวอย่างให้ศิษย์ได้เลียนแบบการดำเนินชีวิตที่ดีงาม^๕ เมื่อครูมีจิตใจที่รักศิษย์ความเมตตาจะฉายออกมาจากใจเป็นกริยาที่สุภาพ อ่อนโยน ยิ้มแย้มแจ่มใส นักเรียนได้เรียนกับครูแล้วเกิดความรู้สึกสบายใจ เลื่อมใสอยากเรียนด้วย ขอให้เรามาช่วยกันสร้างบุคลิกภาพของครูเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างศรัทธา

จากการศึกษา จะเห็นว่า บุคลิกภาพที่ดีของครู คือ บุคลิกภาพทางกาย มีความสะอาด แจ่มใส สงบ และสำรวม เป็นผู้มีสุขภาพจิตใจอิสระ ไม่ตกเป็นทาสของตัณหาและอามิส เพราะผู้มีจิตใจอิสระ ปลอดภัยจากปัญหาเท่านั้นที่จะชี้แนะและช่วยเหลือผู้อื่นได้ และมีความมั่นใจในตนเอง เนื่องจากเป็นผู้ที่รู้จักจริงและปฏิบัติจริงในสิ่งที่สอนผู้อื่นครูที่ดีจึงเป็นผู้ที่มีความเรียบง่ายไม่มีปมเด่นหรือปมด้อยในการที่ต้องมาสอนพระพุทธศาสนา^๖

^๔ สัมภาษณ์ พระมหาวิมลวัชร วัชรโร, พระสอนศีลธรรมโรงเรียนวิถิพุทธบ้านโนนม่วง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๓.

^๕ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๓๗-๒๓๘.

^๖ สัมภาษณ์ พระมหาอาวัชฌนาการ เตชธมฺโม, พระสอนศีลธรรมโรงเรียนวิถิพุทธบ้านโนนม่วง, ๒ สิงหาคม ๒๕๕๓.

๓) วิธีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับศิษย์และระหว่างเพื่อนนักเรียน

ดังที่กล่าวแล้วว่า มนุษย์มีใจเป็นใหญ่ หากครูมีใจรักการสอน รักและเข้าใจศิษย์ ย่อมทำให้ครูและศิษย์มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันความสัมพันธ์ที่ดี หมายถึง การที่ทั้งสองฝ่าย เป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แสดงความไว้วางใจซึ่งกันและกัน รับฟังการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล ทำงานร่วมกันได้ เรียนรู้และช่วยกันแก้ปัญหาได้ ทั้งครู และศิษย์ต่างมีเจตคติที่ดีต่อกันความสัมพันธ์ที่ดีจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าครูใช้วิธีเดินเข้าห้องเรียน ให้นักเรียนอ่านหนังสือแล้วครูยืนอธิบายไปจนจบชั่วโมงก็ออกจากห้องไป การสอนแบบนี้ ไม่ต่างอะไรกับการสอน โดยใช้โทรทัศน์หรือเทปบันทึกเสียง เป็นการส่งความรู้ทางเดียว โดยไม่เกิดปฏิกริยาโต้ตอบนักเรียนน่าจะเกิดความรู้สึกอึดอัด เมื่อครูเดินเข้าห้องเรียนด้วยสี หน้ายิ้มแย้มแจ่มใสเริ่มต้นบทเรียนด้วยการทักทายนักเรียน คุยกันถึงเหตุการณ์ ข่าว หรือ เรื่องที่นักเรียนสนใจเกี่ยวเนื่องกับบทเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เล่า ได้บอก ไม่ว่าจะ เป็นเรื่องที่ทุกข์ร้อนหรือตื่นเต้นดีใจ ครูแสดงความสนใจ รับฟังและเปิดโอกาสให้นักเรียน ได้ผลัดเปลี่ยนกันพูดในเวลาและวาระต่างๆ กัน การปฏิบัติดังกล่าวนี้ย่อมทำให้ครูรู้จักศิษย์ และศิษย์ก็เกิดความไว้วางใจครู มีความมั่นใจว่าครูเป็นมิตร ความสัมพันธ์ที่ดีได้เริ่มต้นขึ้น แล้วการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยวิธีการหลากหลาย เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม ครูใช้สื่อการสอนเป็นเครื่องมือที่นักเรียนได้สนทนา ถกเถียงขัดแย้งกันอย่างมีเหตุผล ย่อมทำให้นักเรียนต่างได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ครูคอยจัดแนวทางให้นักเรียนได้เรียนรู้ซึ่งกัน และกันช่วยกันแก้ปัญหา ความสัมพันธ์ที่ดีในหมู่เพื่อนจึงเกิดขึ้น นักเรียนไม่ใช่หุ่นที่นั่งเรียน แถวนิ่งๆ อยู่อีกต่อไป แต่เป็นมนุษย์ที่เคลื่อนไหว มีชีวิตชีวา^{๑๑}

^{๑๑} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, หน้า ๑๘๒.

ตารางที่ ๔ แสดงตารางเปรียบเทียบบุคลิกภาพของครูที่นักเรียนพึงพอใจ

การปฏิบัติของครูที่นักเรียนไม่พึงพอใจ	การปฏิบัติของครูที่นักเรียนพึงพอใจ
<ul style="list-style-type: none"> -ไม่ทักทาย หน้าตาบึ้งตึง -ไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เล่า ได้บอก ว่าจะเป็นเรื่องที่ทุกข์ร้อนหรือตื่นเต้นดีใจ ครูแสดง ความไม่สนใจ และไม่รับฟังและไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ผลัดเปลี่ยนกันพูดในเวลาและวาระต่างๆ กัน -นักเรียนจะเห็นว่าครูไม่เป็นกัลยาณมิตร -เดินเข้าห้องเรียนแล้วสั่งให้นักเรียนอ่านหนังสือให้ฟัง สอนเสร็จก็เดินออกจากห้อง^{๑๒} 	<ul style="list-style-type: none"> -ยิ้มแย้มแจ่มใส หน้าตาสดใสเป็นกันเอง -ทักทายนักเรียน เมื่อเข้าห้องเรียน -นำเข้าสู่บทเรียนอย่างชาญฉลาด เช่น ยกข่าวประจำวัน หรือนิทาน หรือเรื่องที่น่าสนใจเกี่ยวกับบทเรียน -นักเรียนจะเห็นว่าครูมีความเป็นกัลยาณมิตร -เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เล่า ได้บอก ว่าจะเป็นเรื่องที่ทุกข์ร้อนหรือตื่นเต้นดีใจ ครูแสดง ความสนใจ รับฟังและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ผลัดเปลี่ยนกันพูดในเวลาและวาระต่างๆ กัน

๔) วิธีการเสนอสิ่งเร้าและจงใจ

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่านักเรียนมีเจตคติต่อวิชาพระพุทธศาสนาว่าเป็นเรื่องของอุดมคติสูงส่ง ไกลตัว บางครั้งเป็นเรื่องของอิทธิปาฏิหาริย์ เรื่องของอดีตอันยาวนาน เรื่องของกฎเกณฑ์ที่คอยควบคุมมิให้ทำสิ่งใดได้ดังใจตน ดังนั้น การที่จะสร้างศรัทธาให้นักเรียนเกิดความรู้สึกตระหนักในความสำคัญของการนับถือศาสนาจึงต้องใช้สิ่งเร้าเชื่อมโยงให้เห็นว่าพระพุทธพระธรรม พระสงฆ์ มีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของเขา และช่วยให้เขาประสบความสำเร็จในชีวิตอย่างแท้จริงนักเรียนแต่ละคนมีวิถีชีวิต มีภูมิหลัง มีความสามารถ ความสนใจที่แตกต่างกันครอบครัวของนักเรียนมีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกัน นักเรียนจึงมีความรู้สึกนึกคิดและวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกันด้วย^{๑๓}

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระมหาวินัยธร วินัยโร, พระสอนศีลธรรมโรงเรียนวิถิพุทธบ้านโนนม่วง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๑.

^{๑๓} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, หน้า ๑๘๓-๑๘๔.

จากการศึกษา จะเห็นว่า วิธีการเสนอสิ่งเร้าและจงใจธรรมชาติและปรากฏการณ์ธรรมชาติที่นักเรียนได้พบเห็นอยู่ทุกวัน และมีได้พิจารณา เช่น ใบไม้ผลิอ่อน ใบไม้ที่เขียวชุ่ม ใบไม้แก่ที่เหลืองจัด ใบไม้ที่ร่วงหล่นทับถมอยู่บนพื้นดิน ตัวหนอนที่เกาะอยู่บนก้านกุหลาบสีสวย น้ำที่นองขังจนเน่าและน้ำที่ใสไหลเย็น ผักตบชวาที่ลอยไหลไปตามสายน้ำ ลมที่พัดเย็นและพายุที่พัดกระหน่ำทำลายทุกอย่างที่ขวางหน้า ฯลฯ การใช้ธรรมชาติเป็นสื่อสิ่งเร้านี้ พระบรมศาสดาได้ทรงใช้อยู่เสมอในสมัยพุทธกาล และยังคงเป็นสื่อที่ดีที่ครูควรนำมาใช้สอนอยู่เสมอ นอกจากนั้น ข้าวและเหตุการณ์เป็นสื่อสิ่งเร้าและจงใจให้นักเรียนเกิดความสนใจใคร่รู้ ช่วยให้ครูสามารถจัดเป็นกิจกรรมเสริมสร้างศรัทธา กิจกรรมสอนสาระของบทเรียนและกิจกรรมสรุปได้ทุกชั้นตอน การใช้ข้าวและเหตุการณ์นำสู่การสอนหลักธรรมต่างๆ หรือนำมาสอนตามเทศกาลวันสำคัญของพระพุทธศาสนา ย่อมทำให้เป็นตัวอย่างให้นักเรียนคิดวินิจฉัยสิ่งผิดชอบชั่วดีได้ด้วยตนเอง การใช้สื่อและวิธีการจัดเสนอสื่อต่างๆ เพื่อเร้าความสนใจ เช่น การจัดป้ายนิเทศจัดนิทรรศการ การใช้เพลง ดนตรี เกม นิทาน กรณีปัญหา กรณีตัวอย่างสถานการณ์จำลอง เสนอเป็นวีดิทัศน์ ภาพเคลื่อนไหว คอมพิวเตอร์ เทปบันทึกเสียงย่อมช่วยให้นักเรียนเรียนได้ดี การจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ตรวจสอบความรู้ ความคิดของตนเอง และได้ทราบผลทันที ช่วยเสริมแรงและจงใจให้นักเรียนต้องการปรับปรุงตน หรือปรับปรุงผลงานให้ดีขึ้น ดังนั้น คำวิจารณ์อย่างมีเหตุผล คำชมเชย การให้รางวัลการประกาศเกียรติคุณ จึงเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยเสริมแรงและจงใจนักเรียนต่อการเรียนพระพุทธศาสนา^{๑๔}

๕) วิธีการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม

บรรยากาศของการเรียน เป็นองค์ประกอบอีกประการหนึ่งที่ทำให้การเรียนซ้ำซากจำเจ ดังนั้น การจัดชั้นเรียน การจัดที่นั่งเรียน การจัดป้ายนิเทศและสื่อการเรียนต่างๆ ให้มีลักษณะหลากหลาย จึงช่วยให้การเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาการที่ทันสมัย นำค้นคว้าแสวงหาคำตอบ เกิดการเรียนรู้ที่ดีต่อไป

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระมหาอาวัชณาการ เดชชรมุโม, พระสอนศีลธรรมโรงเรียนวิถิพุทธบ้านโนนม่วง, ๒ สิงหาคม ๒๕๕๓.

จากการศึกษา จะเห็นว่า พระอาสาสอนศีลธรรมได้ใช้กลยุทธ์หรือวิธีการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมแก่นักเรียน เพื่อให้มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างจากชั้นอนุบาลและประถมศึกษา สภาพของชั้นเรียนไม่จำเป็นต้องตกแต่งสีสันสะดุดตา หากแต่มีความเรียบง่ายสะอาดปลอดโปร่ง ถูกสุขลักษณะก็เพียงพอแล้ว ชั้นมัธยมตอนต้น เด็กยังชอบแสดงออกทางการเล่น และศิลปะดนตรีอยู่ ดังนั้น การจัดบรรยากาศอย่างสนุกสนานก็น่าจะทำได้ ส่วนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายนั้น บรรยากาศการเรียนที่มีลักษณะเชิงวิทยากรก็น่าจะเหมาะสมครูที่สอนวิชาพระพุทธศาสนา จึงควรเลือกจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมของระดับของนักเรียน เหมาะกับวัย และความสนใจใคร่รู้ของผู้เรียน เหมาะกับบทเรียนที่สอนและเหมาะกับวิธีการ ส่วนกิจกรรมการเรียนการสอนบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม จึงเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่ทำให้การเรียนการสอนพระพุทธศาสนาบรรลุตามเจตนารมณ์^{๕๕} การเปลี่ยนบรรยากาศอาจทำได้ ดังต่อไปนี้

(๑) จัดโต๊ะเรียนใหม่ แทนที่จะนั่งเรียนแถว ก็เปลี่ยนเป็นนั่งรูป U บ้าง จัดทำเป็นครึ่งวงกลมบ้าง หรืออาจถอยโต๊ะรันไปชิดผนังหลักห้อง แล้วเหลือที่ว่างไว้ครึ่งห้อง เพื่อให้ครูและนักเรียนได้นั่งและฝึกหัด

(๒) ถ้าโรงเรียนมีห้องประชุม ห้องจริยศึกษา ครูอาจพานักไปเรียนยังห้องที่ว่างนั้น เพื่อความสะดวกในการใช้สื่อและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ต้องการให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมในการเรียน

(๓) ถ้าสถานที่อำนวย ครูอาจเปลี่ยนบรรยากาศโดยพานักเรียนไปนั่งเรียนที่สนามได้ร่มไม้ท่ามกลางธรรมชาติที่ความสงบเพียงพอ

(๔) ถ้าโรงเรียนอยู่ใกล้วัดและมีโบสถ์วิหารที่กว้างขวางพอ ครูควรนำนักเรียนไปเรียนที่โบสถ์ วิหาร หรือศาลาการเปรียญเป็นบางครั้ง เพราะวัดและพระสงฆ์เป็นแหล่งวิทยากรที่ดีในการเรียนรู้พระพุทธศาสนามีผู้กล่าวว่า บรรยากาศในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ควรมีลักษณะแจ่มใสสว่าง แต่ไม่ถึงกับต้องเล่นเกม ร้องเพลงหรือกระโดดโลดเต้น เพราะนักเรียนเริ่มเข้าวัยรุ่นแล้วควรฝึกให้รู้จักสงบและคิดไตร่ตรองอย่างผู้ใหญ่

^{๕๕} สัมภาษณ์ พระมหาอาวัชณาการ เดชชมฺโม, พระสอนศีลธรรมโรงเรียนวิถิปุทธบ้านโนนม่วง, ๒ สิงหาคม ๒๕๕๓.

๖) วิธีการจัดรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสม

รูปแบบการเรียนรู้เป็นโครงสร้างที่ใช้เป็นแนวในการสร้างกิจกรรมการเรียนการสอนและจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ลักษณะเด่นของรูปแบบการเรียนการสอน มีดังต่อไปนี้ ระบุเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายของเนื้อหาที่จะสอน มีหลักการหรือสมมติฐานเกี่ยวกับลักษณะของผู้เรียน และกระบวนการเรียนรู้ มีแนวทางในการพัฒนากิจกรรมการเรียนแต่ละช่วง มีรูปแบบที่แน่นอนและชัดเจนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีการวิจัยหรือประเมินประสิทธิภาพรูปแบบนั้นๆ สามารถสรุปได้^{๑๖} ในการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องสำคัญยิ่งของประเทศชาติ ที่จะต้องใช้สิ่งที่มีคุณค่ายิ่งของสังคมไทยเป็นเครื่องมือในการปฏิรูปการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ศิลธรรม และจริยธรรม หลักสูตรได้ออกแบบให้สอนเน้นความคิดรวบยอดคือ ความศรัทธาต่อพระรัตนตรัยโดยการสร้างศรัทธาด้วยกิจกรรมการเรียนรู้อันส่งเสริมความศรัทธาต่อ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เพื่อเป้าหมายในการสร้างศรัทธาของผู้เรียนที่มีต่อพระรัตนตรัย การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา จึงควรโยงสาระการเรียนรู้ของพระพุทธศาสนา

จากการศึกษา จะเห็นว่า พระสอนศีลธรรมได้ใช้วิธีการจัดรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสม ดังนี้

๑) ครูควรใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความคิดระดับสูง (High Level Thinking) โดยเราให้เด็กนำข้อมูลความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ พยายามเพิ่มศักยภาพการคิด นำความรู้ไปใช้ และพัฒนาแนวใหม่อย่างต่อเนื่อง ประเมินความเหมาะสมเผชิญสถานการณ์และต้องแก้ปัญหาหรือพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ

๒) คำถามหรือแบบฝึกเมื่อครูสอนพระพุทธศาสนาควรเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้ให้นักเรียนคิดได้กว้างขวาง และหลากหลาย ไม่ควรเป็นเรื่องที่มีคำตอบถูกเพียงคำตอบเดียว

๓) ส่งเสริมกรณีศึกษาให้สามารถค้นพบวิธีแก้ปัญหา กรณีพบทางออกของชีวิตด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการคิดแบบยล คือ โยนิโสมนสิการ

๔) ฝึกการใช้กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้มากโดยศึกษามาจากสภาพแวดล้อมที่กว้างขวางด้วยบริบทที่มีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางสังคม และ

^{๑๖}C.June Maker, *Teaching Models in Education the Gifted*, 3 edition, (England, 2005), p.12-

วัฒนธรรม การศึกษาพระพุทธศาสนา ควรส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจ ถึงหัวใจพระพุทธศาสนา ควรส่งเสริมการเรียนรู้โดยใช้วัดเป็นแหล่งการเรียนรู้ ซึ่งจะเป็นหนทางในการหล่อหลอมความเป็นไทย^{๑๑}

(๕) ส่งเสริมให้นักเรียนมีอิสระในการเลือกเรื่องที่ต้องการศึกษาค้นคว้า เช่น เลือกศึกษาเรื่องจากชาดก และเรื่องน่ารู้ การให้ออกาสนักเรียนเลือกจะช่วยสร้าง นิสัยรักอิสระและเป็นคนมีความคิดสร้างสรรค์

(๖) จัดระยะเวลาเรียนให้พอเหมาะและมีความหลากหลายของวิธีการ ครูควรสร้างกิจกรรมที่ท้าทายความสามารถของเด็ก คาดคะเนเวลาอย่างเหมาะสม และเข้าใจหลักการของการบูรณาการเชื่อมโยงหัวข้อความรู้ไปสู่ความคิดรวบยอดที่เป็นองค์รวม

๓) วิธีการจัดรูปแบบการเรียนการสอนที่เสนอแนะ

วิธีการเรียนรู้ที่ใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์และตัดสินใจแก้ปัญหาการศึกษาที่แท้ย่อมสัมพันธ์สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต วิถีชีวิตมนุษย์ ย่อมมีการเปลี่ยนแปลง การขัดแย้ง มีทุกข์มีความสมหวัง ผิดหวังเป็นธรรมดา นักเรียนควรมีโอกาสได้เรียนรู้วิถีทางของชีวิตที่สัมพันธ์กับวิธีการศึกษา เมื่อนำขั้นตอนดังกล่าวมาจัดเป็นแผนการสอน จัดเป็นขั้นตอนการสอน ได้แก่

๑) **ขั้นสร้างศรัทธาแก่ผู้เรียน** ประกอบด้วย (๑) ครูใช้ช่วงเวลาหนึ่งก่อนทดลองสอนในการเตรียมตัวครู เพื่อสร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน ครูแสดงความรักและความเมตตาต่อนักเรียนอย่างจริงใจ (๒) ก่อนเริ่มบทเรียนแต่ละครั้ง ครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในชั้นเรียนให้สอดคล้องกับเนื้อหาของบทเรียน และเร้าใจให้นักเรียนให้ความสำคัญของบทเรียน (๓) ครูเสนอสถานการณ์ ปัญหา หรือกรณีตัวอย่าง พร้อมทั้งแนะนำหลักการปฏิบัติโดยใช้หลักธรรมเป็นพื้นฐานนำไปสู่การเลือกและแก้ปัญหาหลายๆทาง

๒) **ขั้นสอน** ครูหรือนักเรียนนำเสนอสถานการณ์ ปัญหา หรือกรณีตัวอย่าง และหลักการปฏิบัติตนโดยใช้หลักธรรมเป็นพื้นฐานนำไปสู่การเลือกและการแก้ปัญหาหลายๆทาง คือ ฝึกทักษะการแสวงหาและรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้และหลักการ นักเรียน

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระมหาวิมลวัชร วิมลโร, พระสอนศีลธรรม โรงเรียนวิสุทธิพุทธบ้านโนนม่วง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๓.

ฝึกสรูปประเด็นสำคัญ เพื่อประเมินค่า แนวทางแก้ปัญหาว่าทางใดดีที่สุด โดยใช้วิธีคิด
หลายๆ วิธี (โยนิโสมนสิการ)^{๘๘}

จากการศึกษา จะเห็นว่า พระอัสสาสนศีลธรรมได้ใช้วิธีการจัดรูปแบบการเรียน
การสอนที่เสนอแนะ ดังต่อไปนี้

๑) การเผชิญ ชีวิตเมื่ออุบัติขึ้นและเจริญเติบโตย่อมต้องได้ผ่านพบผู้คน
สิ่งแวดล้อมและสาเหตุการณ์มากมายหลายแบบ คนทุกวัยต้องเผชิญกับความสับสน ความ
เปลี่ยนแปลง และเรียนรู้ที่จะเข้าใจภาวะที่ต้องเผชิญนั้น

๒) การผจญ ความสับสนและซับซ้อนของประสบการณ์ที่บุคคลได้ผ่านพบ
ทำให้เกิดเงื่อนไขและปัญหา เขาต้องเรียนรู้วิธีการต่อสู้ แก้ไขปัญหาด้วยความพร้อมทุกด้าน
มีวิธีการผจญสถานการณ์ที่ถูกต้องทำนองคลองธรรม และมีหลักการ

๓) การผสมผสาน ชีวิตและสังคมอันมีองค์ประกอบที่ละเอียดอ่อน และ
หลากหลายย่อมต้องการความสัมพันธ์ที่ผสมกลมกลืนกันสนิทได้สัดส่วนพอเหมาะ มีเหตุผล
และนำไปสู่ ความวัฒนา เพราะเมื่อใดกลไกและองค์ประกอบของชีวิตไม่กินเกลียวกัน เกิด
ความขัดแย้งอย่างยากที่จะแก้ไขเมื่อนั้นชีวิตจักต้องวิบัติลง

๔) การเผด็จ มนุษย์ต้องเรียนรู้ฝึกฝนความคิดความสามารถและวิธีการที่จะ
สามารถเอาชนะปัญหาสืบเนื่องต่อไป เมื่อการศึกษาสามารถช่วยให้มนุษย์เอาชนะปัญหาได้
การศึกษา จึงเป็นประโยชน์แก่ชีวิตโดยแท้กระบวนกรสอนเพื่อเผชิญสถานการณ์^{๘๙}

ทั้งนี้ หลักพุทธธรรมมาจัดเป็นกระบวนกรเรียนการสอนที่สามารถพัฒนาการ
เรียนรู้เป็นอย่างที่น่าสนใจและบรรลุวัตถุประสงค์ กระบวนกรของกิจกรรมการสอนนี้มี ๔
ขั้นตอน ได้แก่ (๑) การรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร ข้อเท็จจริง ความรู้ และหลักการ (๒) การ
ประเมินค่าเพื่อหาคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม (๓) การเลือกและการตัดสินใจ (๔) การฝึกปฏิบัติ

จากการศึกษา สรุปลงความได้ว่า หลักสูตรสาระการเรียนรู้อวิชาพระพุทธศาสนา
พุทธศักราช ๒๕๔๔ และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ มี
จุดมุ่งหมายที่เหมือนกัน คือ ให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองอย่างมีระบบตามหลักไตรสิกขาด้วยการ
สอดแทรกกิจกรรมต่างๆ ลงไปในเนื้อหาของกรเรียนการสอน ตลอดจนพุทธธรรมที่เป็น

^{๘๘} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระกรเรียนรู้อวิชาพระพุทธศาสนา, หน้า ๑๕๑.

^{๘๙} สัมภาษณ์ พระมหาวินัยธร วินัยโร, พระสอนศีลธรรม โรงเรียนวิถิปุทธบ้านโนนม่วง, ๑๐
สิงหาคม ๒๕๕๓.

หลักสำคัญในพระพุทธศาสนา เช่น อิทธิบาท ๔ เป็นต้น นอกจากนั้น ยังมีกิจกรรมที่เสริมหลักสูตรอื่นๆ อีก เช่น การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนามีวันมาฆบูชา การสวดสรภัญญะ การไหว้พระรับศีล การช่วยเหลือคนอื่นเป็นสาธารณะสังคมหรือบำเพ็ญประโยชน์ตนและประโยชน์ส่วนรวม โดยครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จะเป็นผู้ที่มีบทบาทในการดำเนินการทั้งหมดแก่ผู้เรียน ฉะนั้น เมื่อผู้เรียนได้ปฏิบัติตนตามหลักพุทธธรรมต่างๆ แล้วย่อมเป็นการขัดเกลาด้านพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมทางกาย วาจาและความรู้สึกลึกลับคิดให้เป็นไปในทิศทางที่สังคมปรารถนา คือ เยาวชนเป็นเด็กดี เด็กเก่ง และรู้จักคุณค่าของชีวิตตนและคนอื่น รู้จักใช้ชีวิตอยู่อย่างปกติสุขร่วมกับสังคมได้อย่างไม่มีปัญหาทางศีลธรรมและทำผิดกฎหมาย จนกระทั่งนำความดีศรีอันมาสู่ตนและสถานศึกษา

บทที่ ๔

ผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถิปุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิปุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ที่รวบรวมได้ และได้ทำการวิเคราะห์เกี่ยวกับผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ผลของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสอน ผลการเรียนรู้สู่การปฏิบัติและผลของกิจกรรมการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและโอกาสต่างๆ ดังนี้

๔.๑ ผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

การศึกษาทั้งในการสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ศึกษาผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาจากกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ๒ ท่าน ครูสอน ๑๕ รูป/คน นักเรียน ๑๐ คน ผู้ปกครอง ๑๐ คน รวมทั้งสิ้น ๓๗ รูป/คน ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์โดยการวิเคราะห์จากตารางคิดเฉลี่ยเป็นร้อยละ สรุปได้ดังนี้

๑. ตารางที่ ๕ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักพุทธคุณ ๓ ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ปัญญาคุณ (สุตะ การฟัง และจินตะ การคิด จากสิ่งที่ได้เล่าเรียนมา)	๓๓ ๑๐๐	๓๐ ๘๑.๐	๒๐ ๕๔.๐	๑๒ ๓๒.๔	๕ ๑๓.๕
วิสุทธิตุณ (รักษาศีล ๕ ให้บริสุทธิ์และไม่ทำผิดกฎหมายบ้านเมือง)	๓๔ ๙๑.๘	๓๑ ๘๓.๗	๒๓ ๖๒.๑	๑๓ ๓๕.๑	๗ ๑๘.๙
กรุณาคุณ (ไม่เบียดเบียนคนอื่น)	๓๖ ๙๗.๒	๓๓ ๘๙.๑	๒๘ ๗๕.๖	๑๖ ๔๓.๒	๑๔ ๓๗.๘

จากตารางที่ ๕ แสดงได้ว่า ผลการปฏิบัติตามหลักพุทธคุณ ๓ ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง พบว่า ส่วนใหญ่นักเรียนได้ปฏิบัติข้อปัญญาคุณ (สุตะ การฟัง และจินตะ การคิด จากสิ่งที่ได้เล่าเรียนมา) คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐ วิสุทธิคุณ (รักษาศีล ๕ ให้บริสุทธิ์และไม่ทำผิดกฎหมายบ้านเมือง) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๘ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๘๓.๗ กรุณาคุณ (ไม่เบียดเบียนคนอื่น) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๒ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๘๕.๑

๒. ตารางที่ ๖ ผลการปฏิบัติตามกุศลกรรมบถ ๑๐ (ประพตีสุจริต/เว้นประพตีสุจริต) ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
กายสุจริต (ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ผิดในกาม)ไม่ทำร้ายเพื่อนนักเรียนด้วยกัน และไม่ทำร้ายคนอื่น ๆ ให้เกียรติเพื่อนนักเรียนที่เป็นเพศหญิง	๓๕ ๕๔.๕	๓๒ ๘๖.๔	๒๕ ๖๗.๕	๑๗ ๔๕.๕	๑๕ ๔๐.๕
วจีสุจริต (เว้นพูดเท็จ เว้นพูดส่อเสียด เว้นคำหยาบ เว้นพูดไร้สาระ/หลอกหลวงคนอื่น)ไม่กล่าวร้ายป้ายสีเพื่อนๆ และพูดให้เกียรติ พูดชมเชยเพื่อนที่ทำดี และพูดคำจริง ไม่โกหกเพื่อนๆ และคุณครู	๒๕ ๗๘.๓	๒๔ ๖๔.๘	๑๕ ๕๑.๓	๑๐ ๒๗.๐	๘ ๒๑.๖
มโนสุจริต (เว้นอยากได้ของๆ คนอื่น เว้นคิดร้ายต่อคนอื่น เห็นชอบตามคลองธรรม) มีจิตปรารถนาดีต่อเพื่อนๆ ไม่อิจฉาริษยา เมื่อเพื่อนๆ ได้คะแนนที่ดีกว่าตนเอง	๒๘ ๗๕.๖	๒๖ ๗๐.๒	๑๓ ๓๕.๑	๑๑ ๒๕.๗	๖ ๑๖.๒

จากตารางที่ ๖ อธิบายได้ว่า ผลการปฏิบัติตามกุศลกรรมบถ ๑๐ (ประพตีสุจริต/เว้นประพตีสุจริต) ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง พบว่า กายสุจริต (ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ผิดในกาม)ไม่ทำร้ายเพื่อนนักเรียนด้วยกัน และไม่ทำร้ายคนอื่น ๆ ให้เกียรติ

เพื่อนนักเรียนที่เป็นเพศหญิง ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๕ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๔ **วจีสจิริต** (เว้นพูดเท็จ เว้นพูดต่อเสียด เว้นคำหยาบ เว้นพูดไร้สาระ/หลอกลวงคนอื่น) ไม่กล่าวว่าร้ายป้ายสีเพื่อนๆ และพูดให้เกียรติ พูดชมเชยเพื่อนที่ทำดี และพูดคำจริง ไม่โกหกเพื่อนๆ และคุณครูใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๗๘.๓ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๘ **มนิสจิริต** (เว้นอยากได้ของๆ คนอื่น เว้นคิดร้ายต่อคนอื่น เห็นชอบตามคลองธรรม) มีจิตปรารถนาดีต่อเพื่อนๆ ไม่อิจฉาตาร้อน เมื่อเพื่อนๆ ได้คะแนนที่ดีกว่าตนเองใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๗๕.๖ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๒

๓. ตารางที่ ๗ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ ของนักเรียนโรงเรียนบ้าน

โนนม่วง

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ทาน (ช่วยเหลือเพื่อนๆ เท่าที่จะทำได้ เช่น แนะนำการบ้าน ร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ให้สำเร็จด้วยดี)	๓๒ ๘๖.๔	๒๕ ๗๘.๓	๒๔ ๖๔.๘	๑๓ ๓๕.๑	๑๐ ๒๗.๐
ศีล (ความมีระเบียบวินัย ใส่ใจในการศึกษาเล่าเรียน และไม่ฝ่าฝืนระเบียบต่างๆ ของโรงเรียน)	๓๐ ๘๑.๐	๒๐ ๕๔.๐	๑๕ ๔๐.๕	๑๔ ๓๗.๘	๔ ๑๐.๘
ภาวนา (การลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ช่วยเหลือเพื่อนๆ อย่างมีความตั้งใจ/การนั่งสมาธิ/การเดินจงกรมตามที่พระอาจารย์สอนเมื่อเข้าค่ายพุทธบุตร)	๒๘ ๗๕.๖	๒๕ ๖๗.๕	๑๗ ๔๕.๕	๑๖ ๔๓.๒	๖ ๑๖.๒

จากตารางที่ ๗ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง พบว่า นักเรียนได้ให้ทาน (ช่วยเหลือเพื่อนๆ เท่าที่จะทำได้ เช่น แนะนำการบ้าน ร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ให้สำเร็จด้วยดี) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๔ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๗๘.๓ **ศีล** (ความมีระเบียบวินัย ใส่ใจในการศึกษาเล่าเรียน และไม่ฝ่าฝืนระเบียบต่างๆ ของโรงเรียน) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐

ภavana (การลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ช่วยเหลือเพื่อนๆ อย่างมีความตั้งใจ/การนั่งสมาธิ/การเดินจงกรมตามที่พระอาจารย์สอนเมื่อเข้าค่ายพุทธบุตร) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๖ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕

๔. ตารางที่ ๘ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
อธิศีลสิกขา (ฝึกฝนตนเองให้เป็นคนรู้จักระเบียบวินัยที่ดี)	๒๕ ๗๘.๓	๑๕ ๕๑.๓	๑๔ ๓๗.๘	๑๐ ๒๗.๐	๗ ๑๘.๕
อธิจิตตสิกขา (ฝึกฝนตนเองให้มีความอดทนและความตั้งใจในการศึกษา)	๒๕ ๖๗.๕	๒๔ ๖๔.๘	๒๒ ๕๕.๔	๑๕ ๔๐.๕	๘ ๒๑.๖
อธิปัญญาสิกขา (ฝึกฝนตนเองให้มีองค์ความรู้ใหม่ๆ มีพัฒนาการด้านความคิดเชิงสร้างสรรค์)	๓๐ ๘๑.๐	๒๘ ๗๕.๖	๑๔ ๓๗.๘	๑๐ ๒๗.๐	๕ ๑๓.๕

จากตารางที่ ๘ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง พบว่า อธิศีลสิกขา (ฝึกฝนตนเองให้เป็นคนรู้จักระเบียบวินัยที่ดี) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๗๘.๓ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๓ อธิจิตตสิกขา (ฝึกฝนตนเองให้มีความอดทนและความตั้งใจในการศึกษา) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๘ อธิปัญญาสิกขา (ฝึกฝนตนเองให้มีองค์ความรู้ใหม่ๆ มีพัฒนาการด้านความคิดเชิงสร้างสรรค์) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๗๕.๖

๕. ตารางที่ ๕ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักอริยสัจ ๔ ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
ทุกข์ (รู้จักปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง เช่น ปัญหาติดเกมส์)	๒๐ ๕๔.๐	๑๕ ๔๐.๕	๑๐ ๒๗.๐	๓ ๑๘.๕	๔ ๑๐.๘
สมุทัย (รู้จักสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา เช่น อยากเล่นเกมเพราะจิตใจหมกมุ่นอยู่ในเรื่องนั้นๆ นานเกินไป จนกระทั่งไม่อาจเปลี่ยนจิตใจให้มั่นคงไปศึกษาเล่าเรียนได้)	๒๒ ๕๕.๔	๑๕ ๕๑.๓	๑๖ ๔๓.๒	๑๒ ๓๒.๔	๖ ๑๖.๒
นิโรธ(หากเลิกเล่นเกมได้แล้ว ก็จะเรียนเก่งและทำกิจกรรมอื่นๆ ได้มากกว่าเล่นเกม)	๑๕ ๕๑.๓	๑๑ ๒๕.๓	๕ ๒๔.๓	๔ ๑๐.๘	๒ ๕.๔
มรรค (ทำงานบ้านช่วยผู้ปกครอง แนะนำการบ้านช่วยเพื่อนๆ ทำกิจกรรมช่วยเพื่อนๆ ทำกิจกรรมช่วยคุณครู หันไปทำงานเบาๆ แทนเล่นเกมเช่น วาดรูป ถ่ายรูป สะสมแสตมป์)	๒๐ ๕๔.๐	๑๓ ๔๕.๕	๑๐ ๒๗.๐	๓ ๑๘.๕	๓ ๘.๑

จากตารางที่ ๕ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักอริยสัจ ๔ ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง พบว่า ทุกข์ (รู้จักปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง เช่น ปัญหาติดเกมส์)ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๕ สมุทัย (รู้จักสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา เช่น อยากเล่นเกมเพราะจิตใจหมกมุ่นอยู่ในเรื่องนั้นๆ นานเกินไป จนกระทั่งไม่อาจเปลี่ยนจิตใจให้มั่นคงไปศึกษาเล่าเรียนได้) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๔ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๓ นิโรธ (หากเลิกเล่นเกมได้แล้ว ก็จะเรียนเก่งและทำกิจกรรมอื่นๆ ได้มากกว่าเล่นเกม) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๓ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๓ มรรค (ทำงานบ้านช่วยผู้ปกครอง แนะนำการบ้านช่วยเพื่อนๆ ทำกิจกรรมช่วยเพื่อนๆ ทำกิจกรรมช่วยคุณครู หันไปทำงานเบาๆ แทนเล่นเกมเช่น วาดรูป ถ่ายรูป สะสมแสตมป์) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๕

๖. ตารางที่ ๑๐ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักศรัทธา ๔ ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
เชื่อกรรม (เว้นทำกรรมชั่วแล้วทำกรรมดีแทน เช่น ไม่ทำร้ายคนและสัตว์)	๑๖ ๔๓.๒	๑๒ ๓๒.๔	๕ ๒๔.๓	๔ ๑๐.๘	๒ ๕.๔
เชื่อผลของกรรม (เชื่อว่าหากทำดีย่อมได้รับผลดี ส่วนทำชั่วย่อมได้รับผลชั่วตอบแทนเสมอ เช่น หากทำร้ายเพื่อนๆ ก็จะถูกตำรวจจับกุมคุมขังไม่มีอิสระ ไม่ได้เรียนต่อ เป็นต้น)	๒๕ ๖๓.๕	๒๐ ๕๔.๐	๑๕ ๔๐.๕	๑๐ ๒๗.๐	๓ ๑๘.๕
ความเชื่อที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน (เชื่อว่าทุกคนทำดีและทำชั่ว ก็จะต้องรับผลของสิ่งที่ตนทำเอาไว้ จะให้คนอื่นมารับผลแทนไม่ได้)	๒๘ ๗๕.๖	๒๒ ๕๕.๔	๑๒ ๓๒.๔	๘ ๒๑.๖	๓ ๘.๑
เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า(เชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้จริงและพุทธธรรมเป็นสิ่งที่เกื้อกูลต่อมนุษย์ให้มีความสุขในการดำเนินชีวิต)	๒๔ ๖๔.๘	๒๐ ๕๔.๐	๑๒ ๓๒.๔	๕ ๒๔.๓	๔ ๑๐.๘

จากตารางที่ ๑๐ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักศรัทธา ๔ ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง พบว่า นักเรียน เชื่อกรรม (เว้นทำกรรมชั่วแล้วทำกรรมดีแทน เช่น ไม่ทำร้ายคนและสัตว์) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๒ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๔ เชื่อผลของกรรม (เชื่อว่าหากทำดีย่อมได้รับผลดี ส่วนทำชั่วย่อมได้รับผลชั่วตอบแทนเสมอ เช่น หากทำร้ายเพื่อนๆ ก็จะถูกตำรวจจับกุมคุมขังไม่มีอิสระ ไม่ได้เรียนต่อ เป็นต้น) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๕ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ ความเชื่อที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน(เชื่อว่าทุกคนทำดีและทำชั่ว ก็จะต้องรับผลของสิ่งที่ตนทำเอาไว้ จะให้คนอื่นมารับผลแทนไม่ได้) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๗๕.๖ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๔

เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า (เชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้จริงและพุทธธรรมเป็นสิ่งที่เกื้อกูลต่อมนุษย์ให้มีความสุขในการดำเนินชีวิต) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๘ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐

๗. ตารางที่ ๑๑ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักอบายมุข ๔ ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
นักเลงหญิง/นักเที่ยวผู้หญิง (ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องผิดประเวณีหรือการล่วงละเมิดทางเพศตรงข้ามแม้กระทั่งเพศเดียวกันก็ตาม)	๓๒ ๘๖.๔	๓๐ ๘๑.๐	๒๒ ๕๕.๔	๓ ๗.๕	๒ ๕.๔
นักเลงสุรา /นักดื่ม(ไม่ดื่ม ไม่เสพสารเสพติด ไม่ค้าขายหรือช่วยเหลือการค้าขาย)	๓๓ ๑๐๐	๓๒ ๘๖.๔	๒๕ ๖๓.๕	๑๒ ๓๒.๔	๑๐ ๒๓.๐
นักการพนัน (ไม่เล่นการพนันทุกชนิด)	๓๕ ๘๔.๕	๒๔ ๖๔.๘	๒๐ ๕๔.๐	๑๕ ๔๐.๕	๕ ๑๒.๓
คบคนชั่ว (เลือกคบเพื่อนที่ดีหรือกัลยาณมิตร /หลีกเลี่ยงเพื่อนไม่ดี)	๓๐ ๘๑.๐	๒๕ ๖๓.๕	๑๕ ๔๐.๕	๕ ๑๒.๓	๕ ๑๒.๕

จากตารางที่ ๑๑ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักอบายมุข ๔ ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง พบว่า นักเลงหญิง/นักเที่ยวผู้หญิง (ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องผิดประเวณีหรือการล่วงละเมิดทางเพศตรงข้ามแม้กระทั่งเพศเดียวกันก็ตาม) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๔ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐ นักเลงสุรา /นักดื่ม(ไม่ดื่ม ไม่เสพสารเสพติด ไม่ค้าขายหรือช่วยเหลือการค้าขาย) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๔ คบคนชั่ว (เลือกคบเพื่อนที่ดีหรือกัลยาณมิตร /หลีกเลี่ยงเพื่อนไม่ดี) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๕

๘. ตารางที่ ๑๒ ผลการปฏิบัติตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
เมตตา (ปรารถนาดีต่อเพื่อนนักเรียนและคนอื่น)	๓๒ ๘๖.๔	๒๕ ๖๓.๕	๑๕ ๔๐.๕	๑๐ ๒๓.๐	๗ ๑๘.๕
กรุณา (ช่วยเหลือเพื่อนๆ เมื่อทำกิจกรรมต่างๆ และการเรียนรู้)	๒๕ ๖๓.๕	๑๕ ๕๑.๓	๑๗ ๔๕.๕	๑๐ ๒๓.๐	๕ ๑๓.๕
มุทิตา (เมื่อเพื่อนนักเรียนได้รับคำชมเชยและทำความดีก็ยินดีด้วย)	๒๐ ๕๔.๐	๑๕ ๔๐.๕	๑๐ ๒๓.๐	๕ ๑๓.๕	๒ ๕.๔
อุเบกขา (เมื่อเห็นเพื่อนๆ ที่ทำไม่ดีหรือทำกิจกรรมไม่ผ่านเกณฑ์รู้จักให้อภัยและให้กำลังใจ ไม่ซ้ำเติม)	๒๔ ๖๔.๘	๑๗ ๔๕.๕	๑๒ ๓๒.๔	๑๐ ๒๓.๐	๖ ๑๖.๒

จากตารางที่ ๑๒ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง พบว่า นักเรียนมี เมตตา(ปรารถนาดีต่อเพื่อนนักเรียนและคนอื่น) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๔ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๕ กรุณา(ช่วยเหลือเพื่อนๆ เมื่อทำกิจกรรมต่างๆ และการเรียนรู้) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๕ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๓ มุทิตา (เมื่อเพื่อนนักเรียนได้รับคำชมเชยและทำความดีก็ยินดีด้วย) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๔ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๕ อุเบกขา (เมื่อเห็นเพื่อนๆ ที่ทำไม่ดีหรือทำกิจกรรมไม่ผ่านเกณฑ์รู้จักให้อภัยและให้กำลังใจ ไม่ซ้ำเติม) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๘ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๕

๕. ตารางที่ ๑๓ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักอคติ ๔ (ทางประพฤติที่ผิด/ความลำเอียง)ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ฉันทาคติ ความลำเอียงเพราะชอบ (ไม่เห็นแก่พวกพ้อง)	๒๕ ๖๗.๕	๒๐ ๕๔.๐	๑๕ ๔๐.๕	๗ ๑๘.๕	๕ ๑๓.๕
โทสาคติ ความลำเอียงเพราะชัง (ไม่เห็นแก่ความโกรธหรือความไม่พอใจ)	๒๐ ๕๔.๐	๑๗ ๔๕.๕	๑๐ ๒๗.๐	๗ ๑๘.๕	๒ ๕.๔
โมหาคติ ความลำเอียงเพราะหลง (ควรรู้เหตุและผลของเรื่องนั้นๆ ก่อนแล้วตัดสินใจว่าจะทำหรือไม่)	๓๐ ๘๑.๐	๒๕ ๖๗.๕	๑๕ ๕๑.๓	๑๒ ๓๒.๔	๕ ๑๓.๕
ภยาคติ ความลำเอียงเพราะกลัว (แจ้งผู้ปกครอง/ครูที่ปรึกษา/พระอาจารย์ที่ทำการสอน)	๑๕ ๕๑.๓	๑๕ ๔๐.๕	๑๒ ๓๒.๔	๖ ๑๖.๒	๒ ๕.๔

จากตารางที่ ๑๓ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักอคติ ๔ (ทางประพฤติที่ผิด/ความลำเอียง)ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง พบว่า นักเรียนมี ฉันทาคติ ความลำเอียงเพราะชอบ(ไม่เห็นแก่พวกพ้อง)ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ โทสาคติ ความลำเอียงเพราะชัง(ไม่เห็นแก่ความโกรธหรือความไม่พอใจ) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๕ โมหาคติ ความลำเอียงเพราะหลง (ควรรู้เหตุและผลของเรื่องนั้นๆ ก่อนแล้วตัดสินใจว่าจะทำหรือไม่) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ ภยาคติ ความลำเอียงเพราะกลัว(แจ้งผู้ปกครอง/ครูที่ปรึกษา/พระอาจารย์ที่ทำการสอน)ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๓ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๕

๑๐. ตารางที่ ๑๔ ผลการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
ฉันทะ ความพอใจ (นักเรียนมีความพอใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ตั้งใจทำกิจกรรมต่างๆ และมีความคิดริเริ่มใหม่ๆ ปรึกษากันหรือร่วมกัน จึงทำให้กิจกรรมต่างๆ ลุล่วงไปด้วยดี)	๓๒ ๘๖.๔	๒๐ ๕๔.๐	๑๒ ๓๒.๔	๓ ๑๘.๕	๕ ๑๓.๕
วิริยะ ความเพียร	๒๕ ๖๓.๕	๑๓ ๔๕.๕	๑๕ ๔๐.๕	๑๐ ๒๓.๐	๖ ๑๖.๒
จิตตะ ความคิด	๓๐ ๘๑.๐	๒๕ ๖๓.๕	๑๕ ๕๑.๓	๑๒ ๓๒.๔	๕ ๑๓.๕
วิมังสา ความไตร่ตรอง	๒๐ ๕๔.๐	๑๓ ๔๕.๕	๑๒ ๓๒.๔	๕ ๑๓.๕	๒ ๕.๔

จากตารางที่ ๑๔ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง พบว่า นักเรียนเกิด ฉันทะ ความพอใจ (นักเรียนมีความพอใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ตั้งใจทำกิจกรรมต่างๆ และมีความคิดริเริ่มใหม่ๆ ปรึกษากันหรือร่วมกัน จึงทำให้กิจกรรมต่างๆ ลุล่วงไปด้วยดี) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๔ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ วิริยะ ความเพียร ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๕ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๕ จิตตะ ความคิด ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๕ วิมังสา ความไตร่ตรอง ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๕.๔

๑๑. ตารางที่ ๑๕ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักผละ ๔ ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ปัญญาพละ กำลั้ง คือ ปัญญา (นักเรียนมุ่งแสวงหาข้อมูลต่างๆ ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ เป็นต้น เพื่อทำรายงานส่งครู โดยทำงานเป็นกลุ่มร่วมกับเพื่อน)	๓๒ ๘๖.๔	๒๕ ๖๓.๕	๑๕ ๔๐.๕	๓ ๑๘.๕	๕ ๑๓.๕
วิริยพละ กำลั้ง คือ ความเพียร	๑๓ ๔๕.๕	๑๒ ๓๒.๔	๑๐ ๒๓.๐	๖ ๑๖.๒	๒ ๕.๔
อนวัชชพละ กำลั้ง คือ การกระทำไม่มีโทษ	๒๕ ๖๓.๕	๑๕ ๔๐.๕	๑๒ ๓๒.๔	๕ ๑๓.๕	๓ ๘.๑
สังคหพละ คือ เกื้อกูลอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี	๒๔ ๖๔.๘	๒๐ ๕๔.๐	๑๐ ๒๓.๐	๕ ๑๓.๕	๒ ๕.๔

จากตารางที่ ๑๕ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักผละ ๔ ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง พบว่านักเรียนใช้ ปัญญาพละ กำลั้ง คือ ปัญญา (นักเรียนมุ่งแสวงหาข้อมูลต่างๆ ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ เป็นต้น เพื่อทำรายงานส่งครู โดยทำงานเป็นกลุ่มร่วมกับเพื่อน) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๔ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๕ วิริยพละ กำลั้ง คือ ความเพียร ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๕ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๔ อนวัชชพละ กำลั้ง คือ การกระทำ ไม่มีโทษส่วนใหญ่มักคิดเป็นร้อยละ ๖๓.๕ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๕ สังคหพละ คือ เกื้อกูลอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๘ และรองลงมา คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐

๑๒. ตารางที่ ๑๖ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักเบญจศีล (ศีล ๕) ของนักเรียนโรงเรียน
บ้านโนนม่วง

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
เว้นจากการฆ่า การประทุษร้ายกัน (ไม่ทำร้ายร่างกายเพื่อนๆ เช่น ไม่ชกต่อยกัน)	๓๐ ๘๑.๐	๒๐ ๕๔.๐	๑๗ ๔๕.๕	๑๐ ๒๗.๐	๕ ๑๓.๕
เว้นจากการถือเอาของที่เขามิได้ให้ (ไม่หยิบสิ่งของต่างๆ ของเพื่อนในโรงเรียนไปและหากเก็บของต่างๆ ได้ ก็คืนให้)	๒๐ ๕๔.๐	๑๗ ๔๕.๕	๑๒ ๓๒.๔	๖ ๑๖.๒	๒ ๕.๔
เว้นจากการประพฤติผิดในกาม (ไม่พูดจา ลวนลามเพื่อนผู้หญิงหรือเพื่อนชายอันต้องไปในทางผิดประเวณีหรือเชิงการพูดเชิงซู้สาว)	๓๗ ๑๐๐	๓๐ ๘๑.๐	๒๕ ๖๗.๕	๑๐ ๒๗.๐	๕ ๑๓.๕
เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง (ไม่พูดโกหกต่อเพื่อนๆ)	๒๕ ๖๗.๕	๒๐ ๕๔.๐	๑๒ ๓๒.๔	๗ ๑๘.๕	๒ ๕.๔
เว้นจากน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท (ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติดหรือสุรายาเมาทุกประเภท)	๓๗ ๑๐๐	๓๓ ๘๕.๑	๒๕ ๖๗.๕	๑๗ ๔๕.๕	๑๐ ๒๗.๐

จากตารางที่ ๑๖ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักเบญจศีล (ศีล ๕) ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง พบว่า นักเรียนเว้นจากการฆ่า การประทุษร้ายกัน(ไม่ทำร้ายร่างกายเพื่อนๆ เช่น ไม่ชกต่อยกัน) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ เว้นจากการถือเอาของที่เขามิได้ให้ (ไม่หยิบสิ่งของต่างๆ ของเพื่อนในโรงเรียนไปและหากเก็บของต่างๆ ได้ ก็คืนให้) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๔๕.๕

เว้นจากการประพฤติผิดในกาม (ไม่พูดจาฉวณลามเพื่อนผู้หญิงหรือเพื่อนชายอันส่อไปในทางผิดประเวณีหรือเชิงการพูดเชิงขู่สาว) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐ เว้นจากการพูดเท็จ โทหก หลอกหลวง (ไม่พูดโกหกต่อเพื่อนๆ) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ เว้นจากน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท (ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติดหรือสุรายาเมาทุกประเภท) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๘๕.๑

๑๓. ตารางที่ ๑๓ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักเบญจธรรม ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
เมตตาและกรุณา (นักเรียนมีคุณธรรมในใจตน คือ มีเมตตาจิตต่อเพื่อนๆ และคนอื่น รู้จักระมัดระวังการกระทำมากยิ่งขึ้นจริงจังในการกระทำและไม่ประมาทในการศึกษาเล่าเรียน)	๒๕ ๖๗.๕	๑๒ ๓๒.๔	๕ ๒๔.๓	๓ ๑๘.๕	๒ ๕.๔
สัมมาอาชีวะ	๓๐ ๘๑.๐	๒๕ ๖๗.๕	๑๓ ๔๕.๕	๑๐ ๒๗.๐	๕ ๑๓.๕
กามสังวร	๓๓ ๑๐๐	๓๓ ๘๕.๑	๑๒ ๓๒.๔	๕ ๒๔.๓	๓ ๑๘.๕
สัจจะ คือความสัตย์	๒๕ ๖๗.๕	๑๓ ๔๕.๕	๑๐ ๒๗.๐	๓ ๑๘.๕	๒ ๕.๔
สติสัมปชัญญะ	๓๐ ๘๑.๐	๒๕ ๖๗.๕	๑๒ ๓๒.๔	๑๐ ๒๗.๐	๕ ๑๓.๕

จากตารางที่ ๑๗ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักเบญจธรรม ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง พบว่า นักเรียนมีความเมตตาและกรุณา (นักเรียนมีคุณธรรมในใจตน คือ มีเมตตาจิตต่อเพื่อนๆ และคนอื่น รู้จักระมัดระวังการกระทำมากยิ่งขึ้น จริงใจในการกระทำและไม่ประมาทในการศึกษาเล่าเรียน) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๓๒.๕ สัมมาอาชีวะ ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๙๑.๐ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ กามสังวร ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๙๕.๑ สัจจะ คือความสัตย์ ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๔๕.๕ สติสัมปชัญญะ ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๙๑.๐ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕

๑๔. ตารางที่ ๑๘ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักการวะ ๖ (ความเคารพ) ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
เคารพในพระพุทธเจ้า (นักเรียนส่วนใหญ่เชื่อต่อพระรัตนตรัยว่าประเสริฐจริง หากใครปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนได้ ก็จะมีความสุข ประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียน)	๓๓ ๙๕.๑	๒๕ ๖๗.๕	๑๗ ๔๕.๕	๑๐ ๒๗.๐	๕ ๑๓.๕
ความเคารพในพระธรรม	๓๐ ๙๑.๐	๒๕ ๖๗.๕	๑๒ ๓๒.๕	๕ ๑๓.๕	๒ ๕.๕
ความเคารพในพระสงฆ์	๒๕ ๖๗.๕	๑๗ ๔๕.๕	๑๐ ๒๗.๐	๕ ๑๓.๕	๒ ๕.๕
ความเคารพในการศึกษา	๓๐ ๙๑.๐	๒๕ ๖๗.๕	๑๗ ๔๕.๕	๑๐ ๒๗.๐	๕ ๑๓.๕
ความเคารพในความไม่ประมาท	๒๕ ๖๗.๕	๑๕ ๓๘.๕	๑๒ ๓๒.๕	๗ ๑๘.๕	๕ ๑๓.๕

จากตารางที่ ๑๘ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักภาวะ ๖ (ความเคารพ) ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง พบว่า นักเรียนมีความเคารพในพระพุทธเจ้า (นักเรียนส่วนใหญ่เชื่อต่อพระรัตนตรัยว่าประเสริฐจริง หากใครปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนได้ ก็จะมีความสุข ประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียน) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๕.๑ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ ความเคารพในพระธรรม ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ ความเคารพในพระสงฆ์ ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๔๕.๕ ความเคารพในการศึกษา ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ ความเคารพในความไม่ประมาท ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๕๑.๓ ความเคารพในการปฏิสังขาร ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๓๒.๔

๑๕. ตารางที่ ๑๙ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักกัตถุญกตเวที ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
กัตถุญกตเวทีต่อการทำความดี (ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนๆ ในเชิงสร้างสรรค์ เช่น กิจกรรมทำบุญตักบาตร)	๓๕ ๕๔.๕	๓๐ ๘๑.๐	๑๗ ๔๕.๕	๑๒ ๓๒.๔	๕ ๒๔.๓
กัตถุญกตเวทีต่อบุพการี (เชื่อฟังผู้ปกครองและไม่ทำให้ท่านเสียใจ ด้วยการตั้งใจศึกษาเล่าเรียนและช่วยเหลืองานบ้านเท่าที่จะกระทำได้)	๓๐ ๘๑.๐	๒๐ ๕๔.๐	๑๕ ๔๐.๕	๑๐ ๒๗.๐	๕ ๑๓.๕
กัตถุญกตเวทีต่อสถานศึกษา (ไม่ก่อปัญหาแก่โรงเรียนและร่วมงานโรงเรียนในโอกาสต่างๆ เช่น กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ เป็นต้น)	๓๓ ๘๕.๑	๒๕ ๖๗.๕	๒๐ ๕๔.๐	๕ ๒๔.๓	๗ ๑๘.๕
กัตถุญกตเวทีต่อชาติ (เป็นพลเมืองที่ดีคนหนึ่ง และรู้จักบุญคุณของแผ่นดิน เช่น การเล่นกีฬาต้านยาเสพติดในวันพืชมงคล)	๒๕ ๖๗.๕	๑๗ ๔๕.๕	๑๒ ๓๒.๔	๑๐ ๒๗.๐	๕ ๑๓.๕

แห่งชาติ เป็นต้น)					
-------------------	--	--	--	--	--

จากตารางที่ ๑๕ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักกัตถุญกตเวที ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง พบว่า นักเรียนมีความกัตถุญกตเวทีต่อการทำความดี (ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนๆ ในเชิงสร้างสรรค์ เช่น กิจกรรมทำบุญตักบาตร) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๕ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๔๑.๐ กัตถุญกตเวทีต่อบุพการี (เชื้อเพลิงผู้ปกครองและ ไม่ทำให้ท่านเสียใจ ด้วยการตั้งใจศึกษาเล่าเรียนและช่วยเหลืองานบ้านเท่าที่จะกระทำได้) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ กัตถุญกตเวทีต่อสถานศึกษา (ไม่ก่อปัญหาแก่โรงเรียนและร่วมงานโรงเรียนในโอกาสต่างๆ เช่น กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ เป็นต้น) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๕.๑ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ กัตถุญกตเวทีต่อชาติ (เป็นพลเมืองที่ดีคนหนึ่ง และรู้จักบุญคุณของแผ่นดิน เช่น การเล่นกีฬา ด้านยาเสพติดในวันพ่อแห่งชาติ เป็นต้น) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๔๕.๕

๑๖. ตารางที่ ๒๐ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักมงคล ๓๘ (ระดับประถมศึกษา มี ๕ ข้อ) ของ นักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
การเคารพ มีสัมมาคารวะต่อครู อาจารย์ ผู้ใหญ่ในตระกูล (ยกมือไหว้พ่อแม่ก่อนไปโรงเรียนและหลังกลับจากโรงเรียน ยกมือไหว้คุณครู/ผู้บริหารโรงเรียน)	๒๐ ๕๔.๐	๑๗ ๔๕.๕	๑๐ ๒๗.๐	๗ ๑๘.๕	๕ ๑๓.๕
ถ่อมตน ไม่ยกตนข่มท่าน (ให้เกียรติพ่อแม่และเพื่อนๆ ไม่อวดอ้างตนเองว่ารู้มากกว่าหรือตนทำได้ดีกว่า)	๒๕ ๖๗.๕	๒๐ ๕๔.๐	๑๒ ๓๒.๔	๕ ๒๔.๓	๕ ๑๓.๕
ทำความดีให้พร้อมก่อน (ทำดีทุกวัน เมื่อมีโอกาส เช่น ช่วยเหลือเพื่อนๆ เก็บขยะ ช่วยพ่อแม่ดูบ้าน ช่วยครูปลูกต้นไม้)	๓๐ ๘๑.๐	๑๗ ๔๕.๕	๑๐ ๒๗.๐	๕ ๑๓.๕	๒ ๕.๔

ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน (เข้าห้องสมุดคืนคว่ำ รายงาน/กิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง)	๒๐ ๕๔.๐	๑๒ ๓๒.๔	๑๐ ๒๓.๐	๓ ๑๘.๕	๒ ๕.๔
การทำงานไม่อาภูล ไม่สะสมงานไว้ (ทำ กิจกรรมต่างๆ และทำการบ้านให้สำเร็จ ตามที่ได้รับมอบหมายจากคุณครู แล้ว นำส่งตามระยะเวลาที่กำหนด)	๑๓ ๔๕.๕	๑๒ ๓๒.๔	๕ ๒๔.๓	๕ ๑๓.๕	๓ ๘.๑
อดทน อดกลั้น (ไม่ชวนทะเลาะกับ เพื่อนๆ หลีกเว้นปัญหาทำร้ายร่างกาย และรู้จักอดทนในเรื่องที่ตนไม่พอใจ)	๒๕ ๖๓.๕	๒๐ ๕๔.๐	๑๓ ๔๕.๕	๑๐ ๒๓.๐	๕ ๑๓.๕
มีวินัย อยู่ในระเบียบของโรงเรียน/ชุมชน/ ชาติ (ทำตามระเบียบของสถานศึกษา ปฏิบัติตนเป็นนักเรียนที่ดีของชุมชนและ เป็นเยาวชนที่ไม่สร้างปัญหาแก่ชาติ)	๓๐ ๘๑.๐	๑๓ ๔๕.๕	๑๒ ๓๒.๔	๕ ๒๔.๓	๒ ๕.๔
การทำงานไม่มีโทษ (ไม่ลอกข้อสอบจาก เพื่อนๆ ไม่ลักขโมยสิ่งของคนอื่น)	๒๐ ๕๔.๐	๑๒ ๓๒.๔	๑๐ ๒๓.๐	๕ ๑๓.๕	๓ ๘.๑
ไม่ประมาทในธรรม มีสติกำกับทุกครั้ง เมื่อทำงานอะไร (ร่วมทำกิจกรรม/ทำงาน บ้าน/ทำรายงานต่างๆ ด้วยความ ขยันหมั่นเพียร ทำด้วยความตั้งใจมีสติ)	๒๕ ๖๓.๕	๑๕ ๕๑.๓	๑๒ ๓๒.๔	๓ ๑๘.๕	๕ ๑๓.๕

จากตารางที่ ๒๐ แสดงผลการปฏิบัติตามหลักมงคล ๓๘ (ระดับประถมศึกษา มี ๕ ข้อ) ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนม่วง พบว่า นักเรียนรู้จักแสดงความเคารพ มีสัมมาคารวะ ต่อครูอาจารย์ ผู้ใหญ่ในตระกูล (ยกมือไหว้พ่อแม่ก่อนไปโรงเรียนและหลังกลับจากโรงเรียน ยกมือไหว้คุณครู/ผู้บริหาร โรงเรียน) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ และรองลงมาคิดเป็น ร้อยละ ๔๕.๕

ถ่อมตน ไม่ยกตนข่มท่าน (ให้เกียรติพ่อแม่และเพื่อนๆ ไม่อวดอ้างตนเองว่ารู้มากกว่าหรือตนทำได้ดีกว่า) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ ทำความดีให้พร้อมก่อน (ทำดีทุกวัน เมื่อมีโอกาส เช่น ช่วยเหลือเพื่อนๆ เก็บขยะช่วยพ่อแม่ดูบ้าน ช่วยครูปลูกต้นไม้) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๔๕.๕ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน (เข้าห้องสมุดค้นคว้ารายงาน/กิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๓๒.๔ การงานไม่อาภูล ไม่สะสมงานไว้ (ทำกิจกรรมต่างๆ และทำการบ้านให้สำเร็จ ตามที่ได้รับมอบหมายจากคุณครู แล้วนำส่งตามระยะเวลาที่กำหนด) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๕ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๓๒.๔ อดทน อดกลั้น (ไม่ชวนทะเลาะกับเพื่อนๆ หลีกเว้นปัญหาทำร้ายร่างกาย และรู้จักอดทนในเรื่องที่ตนไม่พอใจ) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ มีวินัย อยู่ในระเบียบของโรงเรียน/ชุมชน/ชาติ (ทำตามระเบียบของสถานศึกษา ปฏิบัติตนเป็นนักเรียนที่ดีของชุมชน และเป็นเยาวชนที่ไม่สร้างปัญหาแก่ชาติ) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๔๕.๕ การงานไม่มีโทษ (ไม่ลอกข้อสอบจากเพื่อนๆ ไม่ลักขโมยสิ่งของของคนอื่น) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๓๒.๔ ไม่ประมาทในธรรม มีสติกำกับทุกครั้งเมื่อทำงานอะไร (ร่วมทำกิจกรรม/ทำงานบ้าน/ทำรายงานต่างๆ ด้วยความขยันหมั่นเพียร ทำด้วยความตั้งใจมีสติอยู่เสมอ) ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ และรองลงมาคิดเป็นร้อยละ ๕๑.๓

๔.๒ ผลของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

ผลของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสอนในโรงเรียนบ้าน โนนม่วงซึ่งเป็นโรงเรียนวิถีพุทธนั้น พบว่า ครูและนักเรียนได้นำหลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นกระบวนการของการศึกษาในพระพุทธศาสนาอันประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา มาบูรณาการเข้ากับกระบวนการสร้างสรรค์รูปแบบต่าง ๆ ที่สอดคล้องอยู่ในกิจวัตรประจำวัน ทั้งในและนอกห้องเรียน พร้อมด้วยปัจจัยทางสังคม คือ ปรโตโฆষะ หรือ กัลยาณมิตร ประกอบด้วย พ่อแม่ เพื่อน คนแวดล้อมใกล้ชิด รวมทั้งสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นผู้นำทาง กล่อมเกล้าให้เด็ก เกิดการพัฒนาตนเองอย่างครบถ้วน กลายเป็นผู้เจริญพร้อมทั้งกาย จิต และปัญญา^๑

^๑ สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์สมพร ยโสธโร, คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานฝ่ายสงฆ์, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

นอกจากนั้น ผลการศึกษายังพบว่า การจัดกระบวนการสร้างสรรค์ เพื่อปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัย สามารถทำได้หลากหลาย รูปแบบขึ้นอยู่กับแนวทางความสนใจ และความชำนาญของสถานศึกษานั้นๆ สถานศึกษา ได้ใช้หลักไตรสิกขาเป็นรากฐานสำคัญ ในการพัฒนาเยาวชน^๒ ดังต่อไปนี้

๑) อธิศีลสิกขา คือ การศึกษาด้านหรือขั้นตอนที่ฝึกให้เกิดสัมมาวาจา สัมมากรรมันตะ และสัมมาอาชีวะ จนบุคคลมีความประพฤติที่ดี มีวินัย มีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดี เป็นพื้นฐานการสร้างคุณภาพจิตที่ดี กิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็กในด้านนี้ คือ กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ การเคลื่อนไหวประกอบเพลง จังหวะ เล่านิทานที่สอดแทรกคติธรรม การแสดงบทบาทสมมุติ การประดิษฐ์ศิลปะหัตถกรรมต่าง ๆ การเล่นอย่างมีกติกา รวมไปถึงการนั่งล้อมวงสนทนา พูดคุยกันถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นในและนอกห้องเรียน^๓

๒) อธิจิตสิกขา คือการศึกษาด้านหรือขั้นตอนที่ฝึกให้เกิดสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ เจริญองกามขึ้นจนบุคคล มีความพร้อมทางคุณธรรม คุณภาพจิต และสัมมาสมาธิ กิจกรรมที่เหมาะสมกับนักเรียน ในด้านนี้ คือ กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์การเคลื่อนไหวประกอบเพลง จังหวะ เล่านิทานที่สอดแทรกคติธรรม การแสดงบทบาทสมมุติ การประดิษฐ์ศิลปะหัตถกรรมต่าง ๆ ที่ทำให้มีใจจดจ่อ มีสมาธิและการเล่นอย่างมีกติกา^๔

๓) อธิปัญญาสิกขา คือ การศึกษาด้าน หรือขั้นตอนที่ฝึกให้เกิด สัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ เจริญองกามขึ้นจนบุคคล มีความพร้อมทางปัญญา มีจิตผ่องใส เบิกบานไร้ทุกข์ หลุดพ้นจากความยึดมั่นถือมั่นต่างๆ อิศรเสรีด้วยปัญญาอย่างแท้จริง กระบวนการสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับเด็กด้านนี้ คือ กิจกรรมมีขั้นตอนที่เชื่อมโยงสู่ชีวิตจริง เช่น การปลูกผักการทำอาหาร การทำงานศิลปะประดิษฐ์ ที่ต้องทำร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นการฝึกการแก้ปัญหาาร่วมกันเป็นกลุ่ม^๕

^๒ สัมภาษณ์ พระมหาอวิชานการ เดชธมฺโม, ครูพระสอนศีลธรรม, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

^๓ สัมภาษณ์ วิทวัช เเพ็งตะโก, นักเรียนบ้านโนนม่วง, ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๓, วรรยศุญา กิตติวงษ์ สะอาด, นักเรียนบ้านโนนม่วง, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๓,

^๔ สัมภาษณ์ ศิริรินทร์ยา สภาลี, นักเรียนบ้านโนนม่วง, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๓, ปิยธิดา บุญยขอ, นักเรียนบ้านโนนม่วง, ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

^๕ สัมภาษณ์ กนกอร โฉมเจลา, นักเรียนบ้านโนนม่วง, ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

๔.๓ ผลของกิจกรรมและเรียนรู้สู่การปฏิบัติการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่วัด แก่โรงเรียน และสถานที่ที่ตนเองอาศัยอยู่ การจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา จนนำไปสู่การเรียนรู้สู่การปฏิบัติของนักเรียน ซึ่งผลการศึกษา สรุปได้ดังนี้

นักเรียนมีพฤติกรรมการดำรงชีวิตแบบพุทธ ๓ ลักษณะ คือ พฤติกรรมการบริโภคเชิงพุทธ (ลดบริโภควัตถุนิยมแต่เพิ่มการสร้างรายได้มากกว่ารายจ่าย) พฤติกรรมการใช้จ่ายอย่างประหยัด (สันโดษ) และพฤติกรรมการศึกษา (บริหารจัดการ เจริญปัญญา) นอกจากนั้น ผลที่ได้จากการปฏิบัติตนของเยาวชนจากการทำกิจกรรมในวันสำคัญยังมีผลต่อการอบรมเลี้ยงดูเชิงพุทธ (การเป็นคนเลี้ยงง่ายหรือสุวโจ) การเห็นแบบอย่างที่ดีจากสื่อ และการเห็นแบบอย่างจากเพื่อน (ปรโตโมสะ)

ดังนั้น นักเรียนในโรงเรียนวิถิพุทธ จึงมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ คือ การบริโภคเชิงพุทธ การใช้จ่ายอย่างประหยัด และการปฏิบัติทางศาสนาที่สูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เรียนในโรงเรียนวิถิพุทธอย่างเด่นชัด นอกจากนี้ ยังมีผลดีต่อจิตลักษณะของนักเรียนในหลายๆ ด้าน เช่น ทำให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมการดำรงชีวิตแบบพุทธมาก มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนมาก มีการเห็นแบบอย่างที่ดีจากสื่อมาก และการเห็นแบบอย่างจากเพื่อนมากซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นปัจจัยเหตุที่สำคัญของพฤติกรรมการดำรงชีวิตแบบพุทธ^๖

สรุปผลการศึกษาโดยองค์รวมพบว่า นักเรียนในโรงเรียนบ้านโนนม่วงนั้น มีพฤติกรรมอันพึงประสงค์ มีประสิทธิภาพในการทำงานมากกว่าเดิม รู้จักการปรับตัวเข้ากับสังคมและกลุ่มเพื่อนได้ดีกว่าเดิม มีประสิทธิภาพในการศึกษามากยิ่งขึ้น รู้จักยับยั้งอารมณ์ฝ่ายบาปทางกายวาจาและทางความคิดได้มากยิ่งขึ้น เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทะเลาะกับเพื่อนๆ ไม่คิดเสียหายแก่สถานศึกษา ไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้ปกครองและชุมชน รู้จักกตัญญูกตเวทีต่อบุพการีและสถานศึกษา รู้จักประพฤตินเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน มีจิตใจร่าเริงแจ่มใส ไม่หดหู่หรือซึ้งซึม มีความเมตตาต่อเพื่อนๆ และคนอื่นมากยิ่งขึ้น^๗ นอกจากนั้นยังพบว่านักเรียนเป็นผู้มี มารยาทเรียบร้อย รู้จักการแต่งกายเรียบร้อย ใช้วาจาสุภาพ ให้ความเคารพ

^๖ สัมภาษณ์ พระมหาวิมลชัย วิมลโร, ครูพระสอนศีลธรรม, ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๓, พระมหาอาวีชานการ เดชชฎโม, ครูพระสอนศีลธรรม, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

^๗ สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์สมพร โยโสโร, คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานฝ่ายสงฆ์, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

บุชผู้มีพระคุณ รู้จักรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมายทั้งจากครูและผู้ปกครอง มีความตรงต่อเวลา เป็นคนที่สามารถลดเล็กละสิ่งเสพให้โทษต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้น เช่น ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มสิ่งมีนเมา เป็นคนที่สามารถลดละอบายมุขลงได้ดียิ่งขึ้น เช่น ไม่เล่นการพนัน หวย โฟล์ หรือการพนันอื่นๆ อันเป็นเหตุให้คุณเสื่อมทรัพย์ เสี่ยงสุขภาพ เสี่ยงชื่อเสียง^๔

สรุปได้ว่า ผลการศึกษาวิจัยกลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๓๗ รูป/คน พบว่า นักเรียนได้ปฏิบัติตนตามหลักพุทธคุณ ๓ เช่น ระลึกถึงพุทธคุณเป็นสรณะอันประเสริฐ กุศลกรรมบถ ๑๐ เช่น ประพฤติดีทั้งกาย ทางวาจาและทางใจ บุญกิริยาวัตถุ ๓ เช่น รู้จักให้ทาน รู้จักมีระเบียบวินัยหรือศีลในตนเอง ไตรสิกขา ๓ เช่น รู้จักปฏิบัติตนอยู่ในวินัยหรือกติกาของโรงเรียน รู้จักมีจิตใจมั่นคงในการศึกษา รู้จักใช้ปัญญาแก้ปัญหาชีวิต อริยสัจ ๔ เช่น รู้จักเหตุของปัญหา รู้วิธีแก้ปัญหา เป็นต้น ศรัทธา ๔ รู้จักเชื่อเรื่องกรรมและผลของกรรม เป็นต้น อบายมุข ๔ เช่น รู้จักเว้นจากการเล่นพนัน การดื่มสุรา พรหมวิหาร ๔ เช่น รู้จักให้อภัยแก่เพื่อนๆ เมื่อทำผิด รู้จักรักเมตตาต่อเพื่อนในโรงเรียน อคติ ๔ เช่น รู้แพ้ รู้ชนะ รู้ภัย อิทธิบาท ๔ เช่น รู้จักพอใจทำ ตั้งใจทำ ฉลาดทำ พลละ ๔ เช่น มีกำลังแห่งปัญญา เบญจศีล (ศีล ๕) เช่น ไม่ทำร้ายเพื่อนๆ ทั้งทางกายและทางวาจา เบญจธรรม เช่น รู้จักมีเมตตาต่อเพื่อนๆ และคนอื่น การวะ ๖ เช่น เคารพในพระรัตนตรัย เคารพในการศึกษาเล่าเรียนไม่ประมาท ความกตัญญูกตเวที ทั้งต่อผู้ปกครองและโรงเรียน มงคล ๓๘ เช่น ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ไม่ปล่อยให้รายงานหรือการบ้านสะสมไว้ ขยันศึกษาเล่าเรียน เมื่อนักเรียนได้ปฏิบัติตนตามหลักพุทธธรรมดังกล่าวมาแล้วนี้ ย่อมส่งผลต่อพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของนักเรียน คือ นักเรียนมีประสิทธิภาพในการทำงานเพิ่มขึ้น รู้จักการปรับตัวเข้ากับสังคมและกลุ่มเพื่อนได้ดี มีประสิทธิภาพในการศึกษา รู้จักยับยั้งอารมณ์ฝ่ายบาปทางกายวาจาและทางความคิด เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทะเลาะกับเพื่อนๆ ไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้ปกครองและชุมชน รู้จักกตัญญูกตเวทีต่อผู้ปกครอง ชุมชนและสถานศึกษา ประพฤติตนเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน มีจิตใจร่าเริงแจ่มใสไม่หดหู่หรือซึ่งซึ้ง มีความเมตตาต่อเพื่อนๆ และคนอื่น นอกจากนี้ ยังพบว่า นักเรียนมีมารยาทเรียบร้อยดีงาม แต่งกายเรียบร้อย มีวาจาสุภาพ ให้ความเคารพบุชผู้มีพระคุณ รับผิดชอบในงานที่ได้รับ

^๔ สัมภาษณ์ พัฒนาวดี สงสอาด, นักเรียนบ้านโนนม่วง, ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๓, วิทวัช เพ็งตะโก, นักเรียนบ้านโนนม่วง, ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๓, วรรยศญา กิตติวงษ์สงสอาด, นักเรียนบ้านโนนม่วง, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๓, กนกอร โจมฉลา, นักเรียนบ้านโนนม่วง, ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

มอบหมาย ตรงต่อเวลา ลดเลิกสิ่งเสพให้โทษ เช่น ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มสิ่งมึนเมา ลดละ
อบายมุขลงได้ดียิ่งขึ้น เช่น ไม่เล่นการพนันทุกชนิด ซึ่งเป็นเหตุให้เสียทรัพย์ เสียสุขภาพ

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระอาสาสอนศีลธรรม ในโรงเรียนวิถิปุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๓ ประการ ได้แก่ (๑) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา และโครงสร้างของโรงเรียนวิถิปุทธ การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถิปุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น และผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถิปุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพและศึกษาจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายในโรงเรียนบ้านโนนม่วงจำนวน ๑๗ รูป/คน เช่น ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน พระอาสาสอนศีลธรรม นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นต้น ซึ่งผลการศึกษามีดังต่อไปนี้

๑) ประวัติความเป็นมาและโครงสร้างของโรงเรียนวิถิปุทธ สรุปผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนวิถิปุทธ เป็นโรงเรียนที่ก่อตั้งขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ ๓ ประการ คือ “เก่ง ดี มีสุข” ฉะนั้น จึงได้เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ.๒๕๔๕ และมีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการหนึ่งหมื่นโรงเรียน โดยมีหลักสูตรสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา พุทธศักราช ๒๕๔๔ และหลักสูตรแกนกลางสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถที่จะพัฒนาตนเองได้ตามหลักไตรสิกขา คือ ให้เป็นคนดีมีศีลธรรม มีความมุ่งมั่นตั้งใจ และมีปัญญาในการแก้ไขปัญหาชีวิตประจำวันของตนเองและสังคมได้ กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนประถมศึกษาชั้นปีที่ ๔-๖ และระดับมัธยมศึกษา ๑-๖ โรงเรียนบ้านโนนม่วง เป็นหนึ่งในโรงเรียนวิถิปุทธที่ได้นำหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เยาวชนหรือนักเรียนในสถานศึกษามีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้นและเพื่อเป็นการป้องปรามปัญหาที่จะเกิดแก่เยาวชน

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิปุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๓ ประการ ได้แก่ (๑) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและโครงสร้างของโรงเรียนวิถิปุทธ การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถิปุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น และผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถิปุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพและศึกษาจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายในโรงเรียนบ้านโนนม่วงจำนวน ๓๗ รูป/คน เช่น ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน พระสอนศีลธรรมนักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นต้น ซึ่งผลการศึกษามีดังต่อไปนี้

๑) ประวัติความเป็นมาโครงสร้างและสภาพปัญหาของโรงเรียนวิถิปุทธบ้านโนนม่วง สรุปผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนวิถิปุทธ เป็นโรงเรียนที่ก่อตั้งขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ ๓ ประการ คือ “เก่ง ดี มีสุข” ฉะนั้น จึงได้เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ.๒๕๔๕ และมีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการหนึ่งหมื่นโรง โดยมีหลักสูตรสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา พุทธศักราช ๒๕๔๔ และหลักสูตรแกนกลางสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถที่จะพัฒนาตนเองได้ตามหลักไตรสิกขา คือ ให้เป็นคนดีมีศีลธรรม มีความมุ่งมั่นตั้งใจ และมีปัญญาในการแก้ไขปัญหาชีวิตประจำวันของตนเองและสังคมได้ กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนประถมศึกษาชั้นปีที่ ๔-๖ และระดับมัธยมศึกษา ๑-๖ โรงเรียนบ้านโนนม่วง เป็นหนึ่งในโรงเรียนวิถิปุทธที่ได้นำหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เยาวชนหรือนักเรียนในสถานศึกษามีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้นและเพื่อเป็นการป้องปรามปัญหาที่จะเกิดแก่เยาวชน เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ปัญหาการหนีเรียน เป็นต้น ส่วนสภาพปัญหาด้านการจัดการเรียนสอนของพระสอนศีลธรรม เช่น ปัญหาด้านหลักสูตร ปัญหา

ด้านการจัดกิจกรรม ปัญหาด้านเวลาในการสอน เป็นต้น ที่ทำให้ไม่สามารถทำการสอนให้สัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ได้เท่าที่ควร

๒) การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น สรุปผลการศึกษา พบว่า หลักสูตรสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา พุทธศักราช ๒๕๔๔ และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ มีจุดมุ่งหมายที่เหมือนกัน คือ ให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองอย่างมีระบบตามหลักไตรสิกขาด้วยการสอดแทรกกิจกรรมต่างๆ ลงไปในเนื้อหาของการเรียนการสอน ตลอดจนพุทธธรรมที่เป็นหลักสำคัญในพระพุทธศาสนา เช่น อิทธิบาท ๔ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมที่เสริมหลักสูตรอื่นๆ อีก เช่น การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนามีวันมาฆบูชา การสวดสรภัญญะ การไหว้พระรับศีล การช่วยเหลือคนอื่นเป็นสาธารณะสังคมหรือบำเพ็ญประโยชน์ตนและประโยชน์ท่าน โดยพระอาสาสอนศีลธรรม จะเป็นผู้มีบทบาทในการดำเนินการทั้งหมดแก่ผู้เรียน ฉะนั้น เมื่อผู้เรียนได้ปฏิบัติตนตามหลักพุทธธรรมต่างๆ แล้ว ย่อมเป็นการขัดเกลาด้านพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมทางกาย วาจาและความรู้สึกลึกซึ้งคิดให้เป็นไปในทิศทางที่สังคมปรารถนา คือ เยาวชนเป็นเด็กดี เด็กเก่ง และรู้จักคุณค่าของชีวิตตนและคนอื่น รู้จักใช้ชีวิตอยู่อย่างปกติสุขร่วมกับสังคมได้อย่างไม่มีปัญหาทางศีลธรรมและไม่ทำผิดกฎหมาย จนกระทั่งนำความดีศรีอนามาสู่ตนและสถานศึกษา

๓) ผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น สรุปผลการศึกษา พบว่า ผลการสอนดังกล่าว แบ่งย่อยออกเป็น ๓ ด้านด้วยกัน คือ ผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ผลของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสอน และผลการเรียนรู้สู่การปฏิบัติและผลของกิจกรรมการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ ยังพบว่า จากการศึกษาทำให้ทราบว่ากลุ่มเป้าหมายในโรงเรียนวิถีพุทธบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน ๓๗ รูป/คน คือ จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ๒ ท่าน ครูสอน ๑๕ รูป/คน นักเรียน ๑๐ คน ผู้ปกครอง ๑๐ คน รวมทั้งสิ้น ๓๗ รูป/คน ผลการศึกษาวิจัยพบว่า นักเรียนได้ปฏิบัติตนตามหลักพุทธคุณ ๓ กุศลกรรมบถ ๑๐ บุญกิริยาวัตถุ ๓ ไตรสิกขา ๓ อริยสัจ ๔ ศรัทธา ๔ อบายมุข ๔ พรหมวิหาร ๔ อคติ ๔ อิทธิบาท ๔ พละ ๔ เบญจศีล (ศีล ๕) เบญจธรรม การวะ ๖ (ความเคารพ) ความกตัญญูกตเวที มงคล ๓๘ เมื่อนักเรียนได้ปฏิบัติตนตามหลักพุทธธรรมดังกล่าวมาแล้วนี้ ย่อมส่งผลต่อพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของนักเรียน คือ นักเรียนมี

ประสิทธิภาพในการทำงานเพิ่มขึ้น รู้จักการปรับตัวเข้ากับสังคมและกลุ่มเพื่อนได้ดี มีประสิทธิภาพในการศึกษา รู้จักยับยั้งอารมณ์ฝ่ายบาปทางกายวาจาและทางความคิด เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทะเลาะกับเพื่อนๆ ไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้ปกครองและชุมชน รู้จักกตัญญู กตเวทิต่อผู้ปกครอง ชุมชนและสถานศึกษา ประพฤติตนเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน มีจิตใจ ร่าเริงแจ่มใสไม่หดหู่ มีความเมตตาต่อเพื่อนๆ และคนอื่น นอกจากนั้น ยังพบว่า นักเรียนมี มารยาทเรียบร้อยดีงาม แต่งกายเรียบร้อย มีวาจาสุภาพ ให้ความเคารพบูชาผู้มีพระคุณ รับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย ตรงต่อเวลา ลดเลิกละสิ่งเสพยาให้โทษ เช่น ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มสิ่งมีนเมา ลดละอบายมุขลงได้ดียิ่งขึ้น เช่น ไม่เล่นการพนันทุกชนิด ซึ่งเป็นเหตุให้เสีย ทรัพย์สิน เสียสุขภาพ

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย มีข้อเสนอแนะใน ๒ ระดับ คือ ในการนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันและในระดับการนำไปใช้ในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ในระดับผู้ปกครอง ควรส่งเสริมบุตรหลานให้เข้ามาศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธที่มี อยู่ใกล้บ้านหรือภูมิลำเนา เพราะจะได้ช่วยขัดเกลาอุปนิสัยหรือพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมของ เยาวชนในปกครองให้มีพฤติกรรมหรือความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม รู้จักบำเพ็ญสาธารณ สังคม รู้จักช่วยเหลือคนอื่น ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบเพื่อนๆ และรู้จักใช้ชีวิตอยู่อย่าง พอเพียงด้วยหลักพุทธธรรมที่สอดแทรกอยู่ในสาระการเรียนรู้อริยธรรมที่พระพุทธศาสนาที่พระ อาสาสอนศีลธรรมนำไปสอนในรายวิชาดังกล่าว เช่น หลักอิทธิบาท ๔ คุณธรรมให้สำเร็จ ความประสพความสำเร็จในการทำงาน ความเคารพ ความกตัญญู กตเวทิตะ เป็นต้น ล้วนเป็นสิ่งที่ผู้ปกครอง ควรให้ความสำคัญ เพราะว่า หากเยาวชนเป็นคนเก่งแต่ไม่ดีไม่มีคุณธรรมประจำใจแล้ว ก็ทำ ให้คนอื่นได้รับผลกระทบในทางเสียหายเหมือนมิดที่คม หากใช้ฟันต้นไม้หรือใช้ทำกับข้าว ก็ ไม่มีปัญหาอะไร แต่หากถูกนำไปใช้ไล่ฟันคนอื่นหรือแทงคนอื่น ก็เกิดปัญหาด้านความ รุนแรงทันที ดังนั้น การนำบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธ จึงเป็นการแก้ปัญหาที่ถูก ทางที่สุด และเป็นการแก้ที่ต้นเหตุไม่ใช่ที่ปลายเหตุเหมือนในปัจจุบัน เมื่อเยาวชนเกิดปัญหา ความรุนแรง ก็จะนำไปอบรมที่ค่ายทหารบ้าง ให้พระสงฆ์นำไปขัดเกลาบ้าง ซึ่งเป็นเรื่องที่

แก้ไขพฤติกรรมได้ยากกว่าการค่อยๆ สอดแทรกคุณธรรมลงในตัวเด็กทีละเล็กทีละน้อยและ ผู้ปกครองควรให้ความร่วมมือกับผู้บริหารและครูของ โรงเรียนวิถิพุทธในการจัดกิจกรรม ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่บุตรหลาน

ในระดับสถานศึกษา ผู้บริหาร ควรให้ความสำคัญในการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนา โดยการจัดครูพระสอนศีลธรรมลงไปให้ครบทุกระดับชั้น หากไม่มีก็ควรขอ ความร่วมมือไปยังสถาบันสงฆ์หรือมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง เพื่อขอความอนุเคราะห์ จัดหาบุคลากรที่สามารถอบรม จัดเกล้าพฤติกรรมของเยาวชนให้เป็นคนดี คนเก่งและใช้ชีวิต อย่างมีความสุขได้

ในระดับครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ควรได้รับการฝึกอบรมศาสตร์และศิลป์ การสอนให้ชำนาญสร้างจิตสำนึกให้ความสำคัญในการพำสอน อบรม แนะนำ ตลอดจนนำ กุศโลบายต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาไปใช้ให้ครบถ้วน และจะต้องติดตามประเมินผลการ ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในการเรียนการสอนเป็นรายบุคคลและกลุ่ม เพื่อจะได้ประเมินว่า นักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนวิถิพุทธนั้น มีความประพฤติที่แตกต่างจากนักเรียนที่ไม่ได้เข้า เรียนอย่างไร โดยอาจจะทำวิจัยในชั้นเรียน หรือติดตามประเมินผลแบบง่ายๆ เช่น การสังเกต การพูดคุย การไปเยี่ยมบ้านเยาวชนและสอบถามจากผู้ปกครอง ทั้งนี้ เพื่อจะได้นำผลที่ได้ไป วิเคราะห์และหาวิธีการใหม่ๆ มาอบรม จัดเกล้าและให้คำปรึกษาที่ถูกต้องแก่นักเรียนที่มี ปัญหาต่างๆ ได้อย่างทันที่ เช่น ปัญหาเด็กติดเกมส์ ปัญหาเด็กเล่นการพนัน ปัญหาเด็กดื่ม สุรายาเสพติด ปัญหาการหนีเรียน เป็นต้น

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัย ได้สรุปหัวข้อและชื่อเรื่องในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

๑) ศึกษาเปรียบเทียบการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนวิถิพุทธกับโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไปในจังหวัดขอนแก่น

๒) ศึกษาเชิงวิเคราะห์การบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธกับโรงเรียน ประถมศึกษา ในจังหวัดขอนแก่น

๓) ศึกษาเชิงวิเคราะห์การประเมินผลการจัดโครงการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัด ขอนแก่น

๔) ศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ที่มีผลต่อการขัดเกลาพฤติกรรมของนักเรียนวิถีพุทธในจังหวัดขอนแก่น หรือจังหวัดอื่นๆ ในแต่ละภาค

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔.

กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๔.

_____. คู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในชั้นเรียนรวม (ระดับช่วงชั้นที่ ๑ - ๒).

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๖.

_____. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม

ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๕.

_____. แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร: การศาสนา,

๒๕๔๖.

_____. การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา

ลาดพร้าว, ๒๕๔๕.

_____. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑.

กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๑.

คณะกรรมการจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา : กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการ, ๒๕๔๖.

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สายส่งสุขภาพใจ, ๒๕๓๕.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. เอกสารประกอบการสอนชุดวิชา การพัฒนาเด็กพฤติกรรมเด็ก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๗.

ชารี มณีศรี. หลักการนิเทศการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์, ๒๕๔๒.

ธวัชชัย ชีวจิรฉายากุล. “การศึกษาคุณสมบัติของค่านิยมพื้นฐานทางจริยธรรมของคนไทย”.

ในกลุ่มมือพัฒนาจริยศึกษา กรมศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕.

ทินพันธ์ นาคะตะ. พระพุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจันปัจฉนีก. จริยธรรมของเยาวชนไทย.

กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๐.

บรรณาธิการ. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บัณฑิตไทย, ม.ป.ป.

ประไพ ขว้างไชย. รายงานการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียน นายางวิทยาอำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง. ลำปาง : โรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนนายางวิทยา, ๒๕๕๐.

พุทธทาสภิกขุ. การดำรงชีวิตที่ถูกต้อง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรนรากร ธรรมทานมูลนิธิสวนโมกขพลาราม, ๒๕๔๔.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). โรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). บทบาทสถาบันพระพุทธศาสนากับการจัดการศึกษา,
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๖.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธ
ธรรม, ๒๕๓๕.

_____ . การศึกษาเพื่อสร้างบัณฑิตหรือการศึกษาเพื่อเพิ่มผลผลิต. พิมพ์ครั้งที่ ๒.
กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๒.

_____ . พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

_____ . พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๕ . กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

_____ . พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๔๓.

_____ . ธรรมกับการศึกษาของไทย. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๘.

_____ . ปรัชญาการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๒๕ .

_____ . รุ่งอรุณของการศึกษา เบิกฟ้าแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ ๑.
กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๖.

_____ . ผู้การศึกษาแนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อุษาการพิมพ์, ๒๕๔๗.

พระเทพโสภณ (ประยูร ฐมฺมจิตฺโต). โรงเรียนวิถีพุทธ . กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬา
ลกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). ธรรมกับการศึกษาของไทย เอกสารทางวิชาการ.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

_____ . ทำไมคนไทยจึงเรียนพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม,
๒๕๓๑.

_____ . ทางสายอิสรภาพของการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

พระราชวรมุนี (ประยูร ฐมฺมจิตฺโต). ขอบฟ้าแห่งความรู้. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว, ๒๕๔๑.

- ภัทรา นิคมานนท์. การประเมินผลการเรียน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษรภาพพัฒนา, ๒๕๕๐.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. โรงเรียนวิถียุทธ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. คู่มือปฏิบัติงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน. ขอนแก่น : โรงพิมพ์แอนนาออฟเซต ขอนแก่น, ๒๕๕๒.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๕๖.
- วิชัย ไชสงและคณะ. “รายงานการประเมินคุณภาพภายนอก สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบ ๒ (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๗) โรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลลิดา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๑ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ”. กรุงเทพมหานคร: เอกสารรายงาน สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), ๒๕๕๕.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถียุทธ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อุทยานพิมพ์, ๒๕๕๗.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. การวัดและประเมินผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๑ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. แผนปฏิบัติการ โรงเรียนบ้านโนนม่วง. ขอนแก่น : โรงเรียนบ้านโนนม่วง, ๒๕๕๒.
- สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถียุทธ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทออนป้าจำกัด, ๒๕๕๘.
- สุปราณี ไกรวัฒนุสรณ์. “ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนวัดราชบพิตร”. ในคู่มือพัฒนาจริยศึกษากรมศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๗๕.

ศุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. ๒๐ **วิธีการจัดการเรียนรู้: เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตาม**
นิยาม การจัดการเรียนรู้โดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง. พิมพ์ครั้งที่ ๔.
 กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, ๒๕๔๖.

สมิต สัจฉกร. **การจัดการเรียนการสอนตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ.** กรุงเทพมหานคร:
 ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓.

โสภา สิทธิสรวง. “ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษา เกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชา
 พระพุทธศาสนา ในวิทยาลัยเทคนิค สังกัดกรมอาชีวศึกษา.” ใน **คู่มือพัฒนาจริย**
ศึกษา กรมศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕.

อังคณา ราชสีห์. **การประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีเฉพาะโรงเรียนเคหะชุมชน**
ลาดกระบัง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๘.

อดิศร จันทรสขุ. **การปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ของแกนนำ**
โรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิง
 คุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ๒๕๔๕.

(๒) บทความ/วารสาร :

กาญจนา นาคสกุล. “ปฏิรูปการศึกษากับปัญหาจริยธรรมในสังคมไทย”. **วารสารวิชาการ.** ปีที่
 ๖ ฉบับที่ ๗ (กรกฎาคม ๒๕๔๖) : ๕.

เต็มใจ ศรีนิวล. “โรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนแห่งความหวังของสังคมไทย”. **วารสารวิทยาจารย์**
 ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑๐๔ (มกราคม-มีนาคม) : ๑๕.

สาทร แก่นมณีและคณะ. “**การประเมินผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน**
มัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดแพร่”. **โครงการวิจัยจากสถาบันวิจัย**
พุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

(๓) วิทยานิพนธ์ :

เกษกาญจน์ จินะกานนท์. “การใช้ข่าวและเหตุการณ์เพื่อการเรียนรู้เรื่อง หลักธรรมเบญจศีล
 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต,**
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕.

ครวญศิริ ประยงค์. “วิเคราะห์ปัญหาการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๒

ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน วิชาพระพุทธศาสนาในเขตกรุงเทพมหานคร”.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
๒๕๓๕.

จรัญ นิมพาลี. “การประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนวัดธรรมศาลา (หลวงพ่อน้อย
 อุปถัมภ์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต ๑”. **การศึกษาค้นคว้าอิสระ**
การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๐.

ณรงค์ กันทอินทร์. “ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธศาสนาของครูและนักเรียนชั้นประถม
 ศึกษาปีที่ ๖ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่วางจังหวัด
 เชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย**
เชียงใหม่, ๒๕๔๒.

ปกรณ์ บุญสำราญ. “การศึกษากลวิธีการสอนจริยศึกษาของครูผู้สอนจริยศึกษาดีเด่นใน
 โรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดลำปาง”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. บัณฑิต**
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๒.

พระครูปัญญาวัฒน์กิจ (พึงสูงเนิน). “สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน
 วิชาพระพุทธศาสนา ช่วงชั้นที่ ๓ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขต
 พื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต ๔”. **วิทยานิพนธ์หลักสูตรครุศาสตรมหา**
บัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๕.

พระประยูร อุปสอด (กิตติคุณ). “วิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ใช้ในกระบวนการเรียนการสอน
 และกิจกรรมเสริมเพื่อพัฒนากายภาวนาในโรงเรียนวิถีพุทธ” **วิทยานิพนธ์**
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐.

พระครูธรรมศาสนโมสิต (อนาลโย). “ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนวิชา
 พระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ของครู
 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา”.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระธีรชาติ ธีรวิโส (ธรรมวงศ์). “การศึกษาปัญหาการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม (วิชา พระพุทธศาสนา) ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต ๑”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๘.

พระนิพนธ์ เทวชมุโม (แก้วแหวน). “การประเมินผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๒”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระสุวรรณค์ ยมสีดา. “ปัจจัยเชิงเหตุแบบบูรณาการ บำบัด วัด โรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม การดำรงชีวิตแบบพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๘.

พระพิรุณ วุฑฒิชิมุโม (ตะเนาว์). “การพัฒนาบุคลิกภาพในพระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระมหาทวน นวลสาย. “ปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครู ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม”. **รายงานการศึกษา ค้นคว้าอิสระ การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๔.

พระมหาสุชน วงศ์แดง. “การประเมินผลการใช้หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๐.

เพ็ญจันทร์ กู้ประเสริฐ. “การสอนศีลธรรมในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑.

พัฒนาพร ไชยสิทธิ. “ผลการเรียนรู้กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ที่ใช้รูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิด ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้”.

วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕.

มาโนช พุทธสุวรรณ. “การประเมินศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร”.

รายงานการศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐.

วาสนา ตะกอบโค. “การประเมินการดำเนินงาน โครงการ โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต ๑”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๘.

วรรณุช เมื่อนพลอย. “ระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ในโรงเรียนเขตเมืองกับโรงเรียนเขตชนบทของจังหวัดเชียงใหม่”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๗.

วิไลวรรณ เจนการช่าง. “สภาพปัญหาและแนวทางส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนโรงเรียนในศูนย์เครือข่ายเขาสวนกวาง คำม่วง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๔”. สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ๒๕๔๕.

สกล เกตุทอง. “การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา ๗”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๕

สาทร แก่นมณี และคณะ. “การประเมินผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดแพร่”.โครงการวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

สมุทร อินมณี. “การพัฒนาครูด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนวัดเจริญราษฎร์บำรุง ตำบลตลาดไทร อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑.

สุรชาติ อินแปลง. “การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต ๑ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านดัวน้อย”. รายงานการศึกษาระดับปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๕.

สุริยา เซ็นทองกลาง. “เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ในโรงเรียนผดุงวิทย์(วัดศรีบุญเรือง) จังหวัดลำปาง”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย เชียงใหม่, ๒๕๓๗.

สุรศักดิ์ บึงบาง. “ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาด้านวินัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในสถานศึกษาของรัฐและเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๔”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ๒๕๕๒.

สมจิต แก้วแสงขวัญ. “การประเมินโครงการโรงเรียนสีขาวของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครปฐม”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๖.

สนิท สายธนู. “การพัฒนารูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้านจริยธรรมศึกษาแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ”. การศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๕.

อมรรัตน์ วะสุรีรัตน์. “การวิเคราะห์ความสอดคล้องด้านเนื้อหาของหนังสือพุทธศาสนากับจุดประสงค์หลักสูตรพระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช ๒๕๒๔”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๘.

(๔) บทสัมภาษณ์ :

ก. กลุ่มผู้บริหาร/ครูผู้สอน

กฤษดา มังคะตา. ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโนนม่วง. สัมภาษณ์ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

ภิญโญ พงศ์พิมล. รองผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโนนม่วง. สัมภาษณ์ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

วิเชียร ทองโชติ. ครูสายผู้สอน. สัมภาษณ์ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

บ้งอร ศรีลย์. ครูสายผู้สอน. สัมภาษณ์ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

เทิดศักดิ์ ธรรมขันธ์. ครูสายผู้สอน. สัมภาษณ์ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๓.
 ประพันธ์ หล้าสุวรรณ. ครูสายผู้สอน. สัมภาษณ์ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๓.
 สมจิตร สีป้อ. ครูสายผู้สอน. สัมภาษณ์ ๑๔, ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๕๓.
 เทิดศักดิ์ ธรรมขันธ์. ครูสายผู้สอน. สัมภาษณ์ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๕๓.
 พระมหาอวัชฌนาการ เตชธมฺโม. พระอาสาสอนศีลธรรมโรงเรียนวิถิปุทธบ้านโนนม่วง.
 สัมภาษณ์ ๑๖ กรกฎาคม, ๒ สิงหาคม ๒๕๕๓.
 พระมหาวินัยธร วินยธโร. พระอาสาสอนศีลธรรมโรงเรียนวิถิปุทธบ้านโนนม่วง. สัมภาษณ์
 ๑๓, ๑๔, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๓, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๓.

ข. กลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษา

พระครูสังฆรักษ์สมพร ยโสธโร. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานฝ่ายสงฆ์. สัมภาษณ์
 ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๓.
 ชูสิทธิ์ กาบบัวลอย. ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา. สัมภาษณ์ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๕๓.
 พุทธทอง กาบบัวลอย. คณะกรรมการสถานศึกษา. สัมภาษณ์ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๕๓.
 อนันต์ ลุนพุด. คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. สัมภาษณ์ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๓.
 อรุณ สอนเพ็ง. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. สัมภาษณ์ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๓.
 สุปัทธรา โสภา. คณะกรรมการสถานศึกษา. สัมภาษณ์ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๓.
 สุชาติ ทองเมืองน้อย. คณะกรรมการสถานศึกษา. สัมภาษณ์ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

ค. กลุ่มผู้ปกครอง

สมภาพ โคกอุ้น. ผู้ปกครองนักเรียน. สัมภาษณ์ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๕๓.
 สากร ศรีคลัง. ผู้ปกครองนักเรียน. สัมภาษณ์ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๕๓.
 สมภาพ โฉมเฉลา. ผู้ปกครองนักเรียน. สัมภาษณ์ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๕๓.
 เวฬุวรรณ วงศ์โพธิสาร. ผู้ปกครองนักเรียน. สัมภาษณ์ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๓.
 จามจรี ศรีบุญเรือง. ผู้ปกครองนักเรียน. สัมภาษณ์ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๓.
 ศักกุกา นาสินพร้อม. ผู้ปกครองนักเรียน. สัมภาษณ์ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๓.
 หงส์ทอง กางกาสะ. ผู้ปกครองนักเรียน. สัมภาษณ์ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๕๓.
 เฉลิมชัย สิทธิจันทะเสน. ผู้ปกครองนักเรียน. สัมภาษณ์ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๕๓.
 มยุรีย์ มุลมาตย์. ผู้ปกครองนักเรียน. สัมภาษณ์ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

อเนก จันทร์โสม. ผู้ปกครองนักเรียน. สัมภาษณ์ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

ง. กลุ่มนักเรียน

วิฑูษณ์ เพ็งตะโก. นักเรียนบ้านโนนม่วง. สัมภาษณ์ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

ศิรินทร์ยา สภาภิ. นักเรียนบ้านโนนม่วง. สัมภาษณ์ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

วรัญญา กิตติวงษ์สะอาด. นักเรียนบ้านโนนม่วง. สัมภาษณ์ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

ชนโชติ พิมพ์ชายน้อย. นักเรียนบ้านโนนม่วง. สัมภาษณ์ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

พัฒน์วดี สงสะอาด. นักเรียนบ้านโนนม่วง. สัมภาษณ์ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

กนกอร โฉมเฉลา. นักเรียนบ้านโนนม่วง. สัมภาษณ์ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

ปิยธิดา บุญยอ. นักเรียนบ้านโนนม่วง. สัมภาษณ์ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

สุพจน์ โพธิ์ศรี. นักเรียนบ้านโนนม่วง. สัมภาษณ์ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

อาณัฐ ป้อพระลับ. นักเรียนบ้านโนนม่วง. สัมภาษณ์ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

ภูวนาถ พลโยธา. นักเรียนบ้านโนนม่วง. สัมภาษณ์ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

๒. ภาษาอังกฤษ :

C.June Maker. **Teaching Models in Education the Gifted**. 3 edition. England, 2005,

p.12-15.

ภาคผนวก ก.

แบบสัมภาษณ์

การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระอาสาสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิปุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียน
บ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามนี้เรื่องการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระอาสาสอนศีลธรรม
ในโรงเรียนวิถิปุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) ประวัติความ
เป็นมาและโครงสร้างของโรงเรียนวิถิปุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น (๒) การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถิปุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง
ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น และ (๓) ผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถิปุ
ทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

๒. แบบสัมภาษณ์นี้ แบ่งออกเป็น ตอนๆ ดังนี้

๒.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

๒.๒ ตอนที่ ๑-๒ แบบสัมภาษณ์

๒.๓ ตอนที่ ๓ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

แต่ละตอนจะมีคำชี้แจงให้ทราบทุกขั้นตอน

๓. ข้อมูลและคำตอบแบบสัมภาษณ์นี้ จะนำไปใช้ในการศึกษาวิจัยเท่านั้น ไม่ส่งผล
กระทบใดๆ ต่อผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ และให้ถือว่าทุกข้อความที่นำมาใช้ในการวิจัยเป็น ความ
รับผิดชอบของผู้วิจัย โปรดตอบแบบสัมภาษณ์ทุกข้อและกรอกข้อมูลที่ชัดเจนตรงกับความเป็น
จริงมากที่สุด

ขอเจริญพร

(พระสถิต มหาลาโภ/ศรีเมือง)

นิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
ศูนย์บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระอาสาสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถึพุทธ : กรณีศึกษา
โรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ข้อมูลส่วนตัวผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

๑. เพศ [] ชาย [] หญิง อายุ.....ปี

๒. สถานภาพ [] โสด [] สมรส

อื่นๆ ระบุ.....

๓. การศึกษา [] ป.๔-๖. , [] ม. ๓-๖ ,

[] อนุปริญญา, [] ปริญญาตรี, [] ปริญญาโท, [] ปริญญาเอก

สำหรับพระภิกษุ/สามเณร นักธรรมชั้น [] ตรี [] โท [] เอก

เปรียญธรรม ประโยค (ป.ธ.).....

อื่นๆ ระบุ.....

๔. อาชีพ [] รับราชการ [] ทำงานบริษัท [] ทำธุรกิจส่วนตัว [] อาชีพเกษตรกร

อื่นๆ ระบุ.....

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

๕. ที่อยู่อาศัย บ้านเลขที่.....หมู่.....ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด.....

แบบสัมภาษณ์มีประเด็นดังนี้

ตอนที่ ๑

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับการทำหรือ ความประสงค์
ของท่านมากที่สุด เพียงคำเดียว

๑. การปฏิบัติตามหลักพุทธคุณ ๓

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
ปัญญาคุณ (สุตะ การฟัง และจินตะ การคิด จากสิ่งที่ได้เล่าเรียนมา)					
วิสุทธிகุณ (รักษาศีล ๕ ให้บริสุทธิ์และไม่ทำผิดกฎหมายบ้านเมือง)					
กรุณาคุณ (ไม่เบียดเบียนคนอื่น)					

๒. การปฏิบัติตามกุศลกรรมมถ ๑๐ (ประพตีสัจจิต/เว้นประพตีสัจจิต)

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
กายสุจจิต (ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ผิดในกาม) ไม่ทำร้ายเพื่อนนักเรียนด้วยกัน และไม่ทำร้ายคนอื่น ๆ ให้เกียรติเพื่อนนักเรียนที่เป็นเพศหญิง					
วจีสัจจิต (เว้นพูดเท็จ เว้นพูดส่อเสียด เว้นคำหยาบ เว้นพูดไร้สาระ/หลอกลวงคนอื่น) ไม่กล่าวร้ายป้ายสีเพื่อน ๆ และพูดให้เกียรติ พูดชมเชยเพื่อนที่ทำดี และพูดคำจริง ไม่โกหกเพื่อน ๆ และคุณครู					
มโนสุจจิต (เว้นอยากได้ของ ๆ คนอื่น เว้นคิดร้ายต่อคนอื่น เห็นชอบตามคลองธรรม) มีจิตปรารถนาดีต่อเพื่อน ๆ ไม่อิจฉา ตาร้อน เมื่อเพื่อน ๆ ได้คะแนนที่ดีกว่าตนเอง					

๓. การปฏิบัติตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
ทาน (ช่วยเหลือเพื่อนๆ เท่าที่จะทำได้ เช่น แนะนำการบ้าน ร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ให้ สำเร็จด้วยดี)					
ศีล (ความมีระเบียบวินัย ใส่ใจใน การศึกษาเล่าเรียน และไม่ฝ่าฝืนระเบียบ ต่างๆ ของโรงเรียน)					
ภาวนา (การลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ช่วยเหลือเพื่อนๆ อย่างมีความตั้งใจ/การ นั่งสมาธิ/การเดินจงกรมตามที่พระ อาจารย์สอนเมื่อเข้าค่ายพุทธบุตร)					

๔. การปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
อริศีลสิกขา(ฝึกฝนตนเองให้เป็นคนรู้จัก ระเบียบวินัยที่ดี)					
อริจิตตสิกขา(ฝึกฝนตนเองให้มีความ อดทนและความตั้งใจในการศึกษา)					
อริปัญญาสิกขา(ฝึกฝนตนเองให้มีองค์ ความรู้ใหม่ๆ มีพัฒนาการด้านความคิด เชิงสร้างสรรค์)					

๕. การปฏิบัติตามหลักอริยสัจ ๔

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
ทุกข์ (รู้จักปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง เช่น ปัญหาติดเกมส์)					
สมุทัย(รู้จักสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา เช่น อยากเล่นเกมเพราะจิตใจหมกมุ่นอยู่ในเรื่องนั้นๆ นานเกินไป จนกระทั่งไม่อาจเปลี่ยนจิตใจให้มันคงไปศึกษาเล่าเรียนได้)					
นิโรธ(หากเลิกเล่นเกมได้แล้ว ก็จะเรียนเก่งและทำกิจกรรมอื่นๆ ได้มากกว่าเล่นเกม)					
มรรค(ทำงานบ้านช่วยผู้ปกครอง แนะนำการบ้านช่วยเพื่อนๆ ทำกิจกรรมช่วยเพื่อนๆ ทำกิจกรรมช่วยคุณครู หันไปทำงานเบาๆ แทนเล่นเกมเช่น วาดรูป ถ่ายรูป สะสมแสตมป์)					

๖. การปฏิบัติตามหลักสัทธา ๔

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
เชื่อกรรม(เว้นทำกรรมชั่วแล้วทำกรรมดีแทน เช่น ไม่ทำร้ายคนและสัตว์)					
เชื่อผลของกรรม(เชื่อว่าหากทำดียอมได้รับผลดี ส่วนทำชั่วยอมได้รับผลชั่วตอบแทนเสมอ เช่น หากทำร้ายเพื่อนๆ ก็จะถูกตำรวจจับกุมคุมขังไม่มีอิสระ ไม่ได้เรียนต่อ เป็นต้น)					

ความเชื่อที่สัจธรรมเป็นของตน(เชื่อว่าทุกคนทำดีและทำชั่ว ก็จะต้องรับผลของสิ่งที่ตนทำเอาไว้ จะให้คนอื่นมารับผลแทนไม่ได้)					
เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า(เชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้จริงและพุทธธรรมเป็นสิ่งที่เกื้อกูลต่อมนุษย์ให้มีความสุขในการดำเนินชีวิต)					

๗. การปฏิบัติตามหลักอบายมุข ๔

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
นักเลงหญิง/นักเที่ยวผู้หญิง(ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องผิดประเวณีหรือการล่วงละเมิดทางเพศตรงข้ามแม้กระทั่งเพศเดียวกันก็ตาม)					
นักเลงสุรา /นักดื่ม(ไม่ดื่ม ไม่เสพสารเสพติด ไม่ค้าขายหรือช่วยเหลือการค้าขาย)					
นักการพนัน (ไม่เล่นการพนันทุกชนิด)					
คบคนชั่ว(เลิกคบเพื่อนที่ดีหรือกัลยาณมิตร /หลีกเลี่ยงเพื่อนไม่ดี)					

๘. การปฏิบัติตามหลักพรหมวิหาร ๔

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
เมตตา(ปรารถนาดีต่อเพื่อนนักเรียนและคนอื่น)					
กรุณา(ช่วยเหลือเพื่อนๆ เมื่อทำกิจกรรม)					

ต่างๆ และการเรียนรู้)					
มุกิตา (เมื่อเพื่อนนักเรียนได้รับคำชมเชย และทำความดีก็ยินดีด้วย)					
อุเบกขา (เมื่อเห็นเพื่อนๆ ที่ทำไม่ดีหรือทำ กิจกรรมไม่ผ่านเกณฑ์รู้จักให้อภัยและให้ กำลังใจ ไม่ซ้ำเติม)					

๘. การปฏิบัติตามหลักออคติ ๔ (ทางประพฤตินิพิต/ความลำเอียง)

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
ฉันทาคติ ความลำเอียงเพราะชอบ(ไม่เห็น แก่พวกพ้อง)					
โทสาคติ ความลำเอียงเพราะชัง(ไม่เห็น แก่ความโกรธหรือความไม่พอใจ)					
โมหาคติ ความลำเอียงเพราะหลง(ควรรู้ เหตุและผลของเรื่องนั้นๆ ก่อนแล้ว ตัดสินใจว่าจะทำหรือไม่)					
ภยาคติ ความลำเอียงเพราะกลัว(แจ้ง ผู้ปกครอง/ครูที่ปรึกษา/พระอาจารย์ที่ทำ การสอน)					

๑๐. การปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท ๔

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
ฉันทะ ความพอใจ (นักเรียนมีความพอใจ ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ตั้งใจทำ กิจกรรมต่างๆ และมีความคิดริเริ่มใหม่ๆ ปรึกษากันหรือร่วมกัน จึงทำให้กิจกรรม ต่างๆ ลุล่วงไปด้วยดี)					

วิริยะ ความเพียร					
จิตตะ ความคิด					
วิมังสา ความไตร่ตรอง					

๑๑. การปฏิบัติตามหลักพละ ๔

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
ปัญญาพละ กำลัง คือ ปัญญา(นักเรียนมุ่งแสวงหาข้อมูลต่างๆ ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ เป็นต้น เพื่อทำรายงานส่งครู โดยทำงานเป็นกลุ่มร่วมกับเพื่อน)					
วิริยพละ กำลัง คือ ความเพียร					
อนวัชชพละ กำลัง คือ การกระทำไม่มีโทษ					
สังคหพละ คือ เกื้อกูลอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี					

๑๒. การปฏิบัติตามหลักเบญจศีล (ศีล ๕)

ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
เว้นจากการฆ่า การประทุษร้ายกัน(ไม่ทำร้ายร่างกายเพื่อนๆ เช่น ไม่ชกต่อยกัน)					
เว้นจากการถือเอาของที่เขามิได้ให้(ไม่หยิบสิ่งของต่างๆ ของเพื่อนในโรงเรียนไปและหากเก็บของต่างๆ ได้ ก็คืนให้)					
เว้นจากการประพฤติดิฉันในกาม(ไม่พูดจา ลวนลามเพื่อนผู้หญิงหรือเพื่อนชายอันส่อไปในทางผิดประเวณีหรือเชิงการพูดเชิงชู้					

สาว)					
เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง(ไม่พูดโกหกต่อเพื่อนๆ)					
เว้นจากน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท(ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติดหรือสุรายาเมาทุกประเภท)					

๑๓. การปฏิบัติตามหลักเบญจธรรม

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
เมตตาและกรุณา(นักเรียนมีคุณธรรมในใจตน คือ มีเมตตาจิตต่อเพื่อนๆ และคนอื่น รู้จักระมัดระวังการกระทำมากยิ่งขึ้นจริงจังในการกระทำและไม่ประมาทในการศึกษาเล่าเรียน)					
สัมมาอาชีวะ					
กามสังวร					
สัจจะ คือความสัตย์					
สติสัมปชัญญะ					

๑๔. การปฏิบัติตามหลักการะ ๖ (ความเคารพ)

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
เคารพในพระพุทธเจ้า(นักเรียนส่วนใหญ่เชื่อต่อพระรัตนตรัยว่าประเสริฐจริง หากใครปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนได้ ก็จะมีความสุข ประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียน)					
ความเคารพในพระธรรม					

ความเคารพในพระสงฆ์					
ความเคารพในการศึกษา					
ความเคารพในความไม่ประมาท					
ความเคารพในการปฏิสันถาร					

๑๕. การปฏิบัติตามหลักกตัญญูกตเวที

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
กตัญญูกตเวทีต่อการทำความดี (ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนๆ ในเชิงสร้างสรรค์ เช่น กิจกรรมทำบุญตักบาตร)					
กตัญญูกตเวทีต่อบุพการี (เชื่อฟังผู้ปกครองและไม่ทำให้ท่านเสียใจ ด้วยการตั้งใจศึกษาเล่าเรียนและช่วยเหลืองานบ้านเท่าที่จะกระทำได้)					
กตัญญูกตเวทีต่อสถานศึกษา (ไม่ก่อปัญหาแก่โรงเรียนและร่วมงานโรงเรียนในโอกาสต่างๆ เช่น กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ เป็นต้น)					
กตัญญูกตเวทีต่อชาติ (เป็นพลเมืองที่ดีคนหนึ่ง และรู้จักบุญคุณของแผ่นดิน เช่น การเล่นกีฬาต้านยาเสพติดในวันพ้อแห่งชาติ เป็นต้น)					

๑๖. การปฏิบัติตามหลักมงคล ๓๘ (ระดับประถมศึกษา มี ๕ ข้อ)

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
การเคารพ มีสัมมาคารวะต่อครูอาจารย์ ผู้ใหญ่ในตระกูล(ยกมือไหว้พ้อ)					

แม่ก่อนไปโรงเรียนและหลังกลับจากโรงเรียน ยกมือไหว้คุณครู/ผู้บริหารโรงเรียน)					
ถ่อมตน ไม่ยกตนข่มท่าน(ให้เกียรติพ่อแม่และเพื่อนๆ ไม่อวดอ้างตนเองว่ารู้มากกว่าหรือตนทำได้ดีกว่า)					
ทำความดีให้พร้อมก่อน (ทำดีทุกวัน เมื่อมีโอกาส เช่น ช่วยเหลือเพื่อนๆ เก็บขยะ ช่วยพ่อแม่ภูบ้าน ช่วยครูปลูกต้นไม้)					
ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน(เข้าห้องสมุดค้นคว้ารายงาน/กิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง)					
การทำงานไม่อาชุล ไม่สะสมงานไว้(ทำกิจกรรมต่างๆ และทำการบ้านให้สำเร็จตามที่ได้รับมอบหมายจากคุณครู แล้วนำส่งตามระยะเวลาที่กำหนด)					
อดทน อดกลั้น (ไม่ชวนทะเลาะกับเพื่อนๆ หลีกเว้นปัญหาทำร้ายร่างกายและรู้จักอดทนในเรื่องที่ตนไม่พอใจ)					
มีวินัย อยู่ในระเบียบของโรงเรียน/ชุมชน/ชาติ (ทำตามระเบียบของสถานศึกษา ปฏิบัติตนเป็นนักเรียนที่ดีของชุมชนและเป็นเยาวชนที่ไม่สร้างปัญหาแก่ชาติ)					
การทำงานไม่มีโทษ (ไม่ลอกข้อสอบจากเพื่อนๆ ไม่ลักขโมยสิ่งของคนอื่น)					
ไม่ประมาทในธรรม มีสติกำกับทุกครั้งเมื่อทำงานอะไร (ร่วมทำกิจกรรม/ทำงานบ้าน/ทำรายงานต่างๆ ด้วยความขยันหมั่นเพียร ทำด้วยความตั้งใจมีสติ)					

คำสัมภาษณ์

การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระอาสาสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ
: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

.....

ตอนที่ ๓

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

๑. ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักพุทธคุณ ๓ อย่างไร และให้ผลอย่างไร?

.....

.....

๒. ท่านได้ปฏิบัติตนตามกุศลกรรมบถ ๑๐ (ประพฤตีสุจริต/เว้นประพฤติทุจริต) อย่างไร และให้ผลอย่างไร?

.....

.....

๓. ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ อย่างไร และให้ผลอย่างไร?

.....

.....

๔. ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา อย่างไร และให้ผลอย่างไร?

.....

.....

๕. ท่านได้การปฏิบัติตนตามหลักอริยสัจ ๔ อย่างไร และให้ผลอย่างไร?

.....

.....

๖. ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักศรัทธา ๔ อย่างไร และให้ผลอย่างไร?

.....

.....

๗. ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักอบายมุข ๔ อย่างไร และให้ผลอย่างไร?

.....

.....

๘. ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักพรหมวิหาร ๔ อย่างไร และให้ผลอย่างไร?

.....

๙. ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักออคติ ๔ (ทางประพจน์ที่ผิด/ความลำเอียง) อย่างไร และให้ผลอย่างไร?

.....

๑๐. ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาท ๔ อย่างไร และให้ผลอย่างไร?

.....

๑๑. ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักพลละ ๔ อย่างไร และให้ผลอย่างไร?

.....

๑๒. ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักเบญจศีล (ศีล ๕) อย่างไร และให้ผลอย่างไร?

.....

๑๓. ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักเบญจธรรม อย่างไร และให้ผลอย่างไร?

.....

๑๔. ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักการวะ ๖ (ความเคารพ) อย่างไร และให้ผลอย่างไร?

.....

๑๕. ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักกัตถุญกตเวที อย่างไร และให้ผลอย่างไร?

.....

๑๖. ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักมงคล ๓๘ (ระดับประณมศึกษามี ๕ ข้อ) อย่างไร และให้ผลอย่างไร?

.....

ภาคผนวก ข.

แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนวิสุทธิพุทธบ้านโนนม่วง

แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

แบ่งเป็น ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ให้ () ลงในช่อง ที่ตรงกับความเห็นของท่าน

๑. พฤติกรรมการแสดงออกด้านกาย วาจา ของนักเรียนหลังจากเรียนวิชาพระพุทธศาสนาต่าง
ผลคืออย่างไร

ดีมาก ปานกลาง เท่าเดิม

๒. ความประพฤติของนักเรียนที่แสดงต่อบิดามารดา – ครูอาจารย์เป็นอย่างไรบ้าง

ดีมาก ปานกลาง ไม่ดีขึ้น

๓. ความเคารพต่อสถาบันหรือสถานศึกษาของนักเรียนแสดงออกมากน้อยเพียงใด

ทำเป็นประจำ เป็นบางครั้ง ไม่ปฏิบัติเลย

๔. นักเรียนมีการพัฒนาด้านเรียนรู้และปฏิบัติเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม มากน้อยเพียงใด

ดีมาก ปานกลาง น้อย

๕. ขณะนักเรียนสวดมนต์ไหว้พระก่อนที่โรงเรียนนักเรียนมีความตั้งใจมากน้อยเพียงใด

มาก ปานกลาง น้อย

๖. พฤติกรรมนักเรียนขณะอยู่บ้านเป็นอย่างไร

ดีมาก ปานกลาง น้อย

๗. ผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาช่วยปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้แก่เด็กนักเรียนมากน้อย
เพียงใด

ดีมาก ปานกลาง น้อย

๘. นักเรียนแสดงความกตัญญูทวดต่อบิดา – มารดา อย่างไรบ้าง

ดีมาก ปานกลาง น้อย

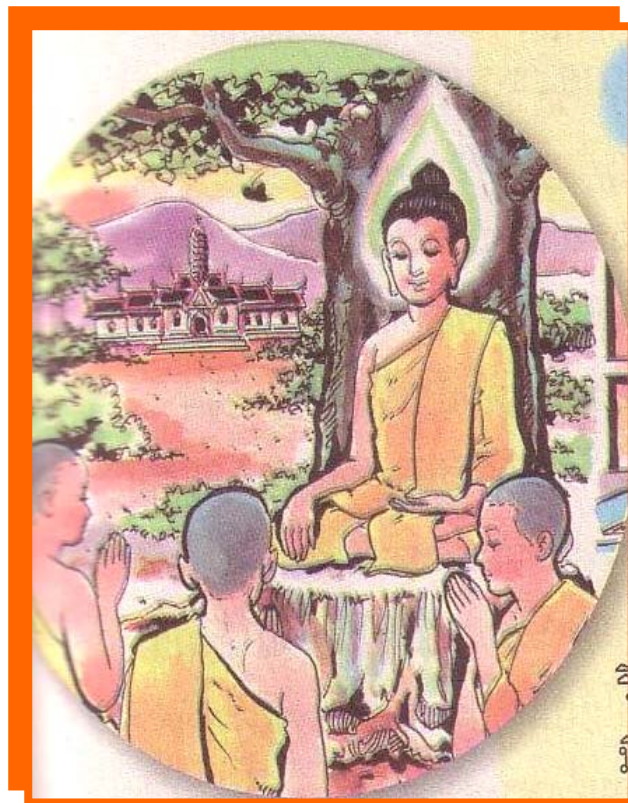
๙. นักเรียนเคยแสดงความคิดเห็นสร้างสรรค์กับท่าน เช่น คิดช่วยครอบครัว, สังคม, เพื่อน หรือผู้
ประสบความเดือดร้อน เป็นต้น

เป็นประจำ ไม่เคย เป็นบางครั้ง

ภาคผนวก ก.

แผนการจัดการเรียนรู้

กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

คำอธิบายรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ช่วงชั้นที่ ๑ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

รู้และเข้าใจพุทธประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาของศาสนาที่ตนนับถือจริยวัตรของพระพุทธเจ้าในวัยเยาว์ประวัติความเป็นมาปฏิบัติตาม

หลักธรรมเบื้องต้นความหมายของสติสัมปชัญญะความระลึกได้และปฏิบัติบริหารจิตเจริญปัญญาและระลึกได้วิเคราะห์การทำความดีของตนเองบุคคลในครอบครัวและโรงเรียนเหตุผลของการทำความดีรู้และเห็นประโยชน์ของการฝึกสติขึ้นพื้นฐานของการเกิดสมาธิปฏิบัติตนตามคำแนะนำเกี่ยวกับหลักศีลธรรมจริยธรรมค่านิยมที่ดีงามและหลักธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขความหมายและใช้ภาษาในคัมภีร์ร่วมศาสนาตามคำแนะนำที่เหมาะสมกับวัยฝึกสติด้วยการกำหนดรู้ กาย วาจาใจให้พร้อมกันได้

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม

เข้าใจและปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยในฐานะสมาชิกที่ดีของครอบครัวโรงเรียนและชุมชนใกล้ตัว บทบาทหน้าที่สิทธิเสรีภาพในระดับตำบล รู้ว่าตนพึงได้รับการคุ้มครองความเป็นส่วนตัวยอมรับความเป็นอยู่ในครอบครัวและการดำรงชีพตามหลักสิทธิมนุษยชน เชื่อฟังและปฏิบัติตามการอบรมสั่งสอนบรรทัดฐานสัญลักษณ์เอกลักษณ์ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นในระดับตำบลการอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นรู้จักบุคคลหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารตามกระบวนการประชาธิปไตย รู้บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคคลหรือองค์กรมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมและการใช้บริการเคารพและปฏิบัติตามข้อตกลง กติกา กฎ ระเบียบการอยู่ร่วมกัน

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

รู้และเข้าใจรายรับรายจ่ายของตนเองครอบครัวบทบาทหน้าที่ในฐานะผู้ผลิตและผู้บริโภคอย่างฉลาดและมีคุณธรรม ความหมายทรัพยากรในทางเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นวิธีการอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับสมาชิกภายในชุมชนการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการเรื่องการออมและคุณธรรมของการออมการเสียภาษี

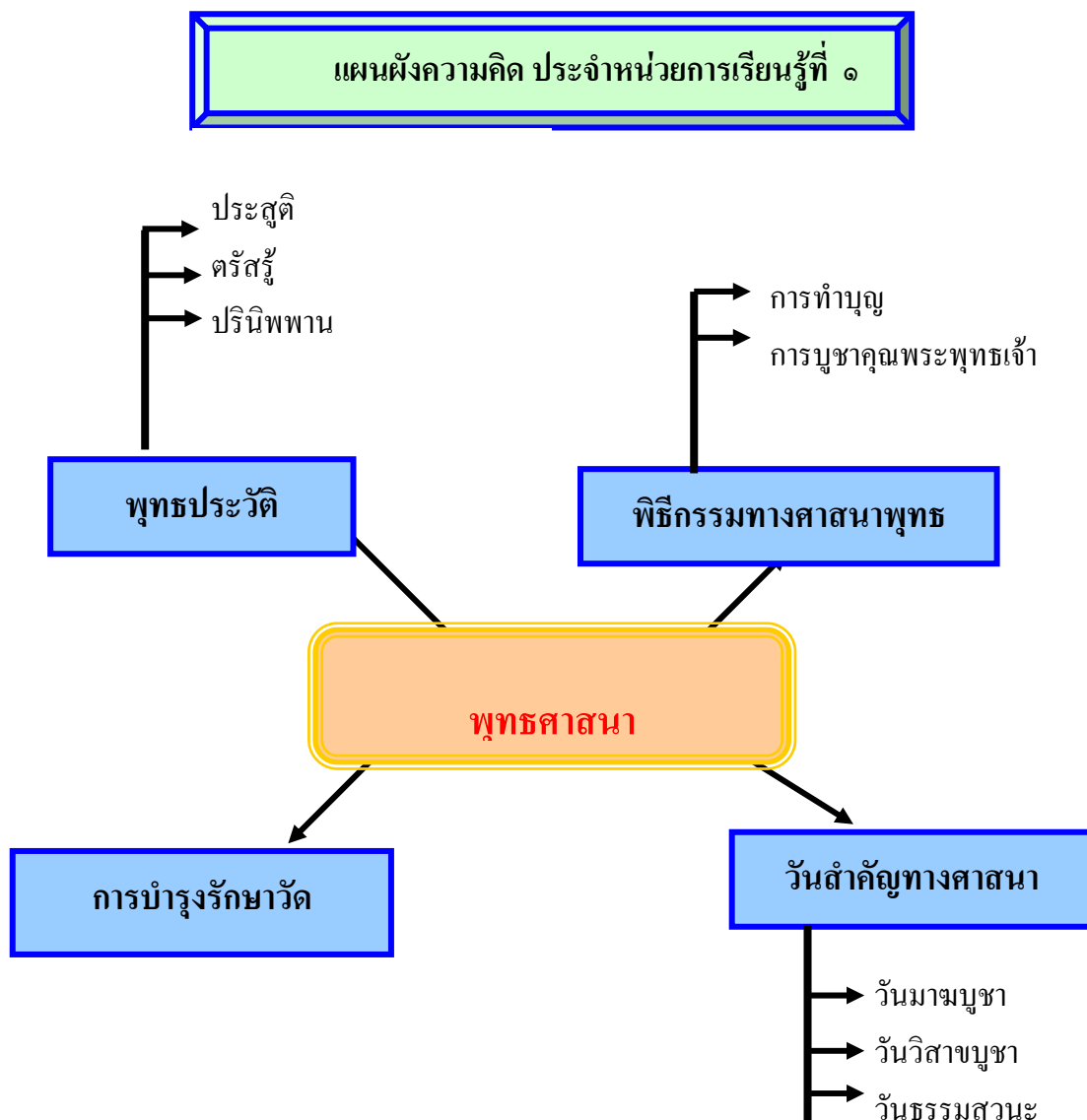
สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

เข้าใจความหมายความสำคัญของคำต่าง ๆ ตามนัยของคำว่าอดีตปัจจุบันและอนาคต ความแตกต่างของเวลาเห็นคุณค่าที่สัมพันธ์การดำเนินชีวิตของความหมายของข้อมูลและแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องรอบรวมอย่างเป็นระบบอย่างง่าย ๆ วิธีการทางประวัติศาสตร์รวบรวมเสนอข้อมูลในลักษณะประวัติโรงเรียน บอกตำแหน่งที่ตั้งอธิบายเหตุผลการเลือกทำและพัฒนาการ สรุปปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการเปลี่ยนแปลง บอกสิ่งที่เป็นความภาคภูมิใจ

ระบุสัญลักษณ์บอกความหมายของสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นชนชาติไทยที่อยู่ในวิถีการดำเนินชีวิต ความสำคัญของขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีความผูกพันเห็นคุณค่าและภาคภูมิใจ ในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษรวมทั้งพยายามที่จะสืบทอดประวัตินี้และความสำคัญของบุคคล สามารถยกตัวอย่างที่จะนำมาประพฤติปฏิบัติตาม ของสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นชาติไทย ความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์ที่แสดงความเป็นชาติกับตนเอง และครอบครัวในฐานะที่เป็นคนไทย ความแตกต่าง ความสำคัญของขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีต่อความผูกพันของคนเห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษตน วัฏประวัติของบุคคลในครอบครัวสามารถบรรยายความรู้สึกของตนที่มีต่อครอบครัว

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

รูปร่างประกอบของบ้าน โรงเรียนและตำแหน่งที่ตั้ง หน้าที่ทางกายภาพมีความสามารถในการสังเกตสิ่งรอบตัว อ่านแผนผังอย่างง่ายได้ บอกประโยชน์ความจำเป็นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน ลักษณะสำคัญของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติรอบตัวได้ ที่มนุษย์นำมาใช้ประโยชน์ บอกความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตจากตัวอย่างความเสียหายที่เกิดขึ้นกับธรรมชาติได้ บทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว โรงเรียนได้ปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม รู้จักสิ่งของเครื่องใช้สิ่งประดิษฐ์ในชีวิตประจำวัน อาชีพในท้องถิ่น วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นสิ่งแวดล้อมทางสังคมบอกจำนวนโครงสร้างอย่างง่าย การเกิดการตายการย้ายที่อยู่ ความมีจำกัดของทรัพยากร เห็นความประหยัดออมแบ่งปัน จำแนกสิ่งรอบตัวตามประเภทของพลังงานที่ใช้ได้ เห็นความสำคัญของการใช้พลังงานอย่างถูกต้องเหมาะสม รู้จักแบ่งปันสิ่งของของตนแก่ผู้อื่น ปฏิบัติตนตามวิถีทางการดำเนินชีวิตของสังคมที่ตนอาศัย ที่ทักษะการสังเกตจดจำสิ่งแวดล้อมรอบตัว

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑

กลุ่มสาระ สังคมศึกษา

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง พุทธศาสนา

เวลา ๒๒ ชั่วโมง

เรื่อง ศาสนา

เวลา ๑ ชั่วโมง

สาระที่ ๑ : ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑ : เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือ

ศาสนาที่ตนนับถือ สามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลัก

ปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

สาระสำคัญ

ศาสนาทุกศาสนามุ่งสอนให้คนทำความดี เพื่อให้มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข การปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาช่วยให้ผลดีแก่ผู้ปฏิบัติ

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

๑. อธิบายความหมายของศาสนาได้
๒. จำแนกองค์ประกอบของศาสนาที่ตนนับถือได้
๓. ปฏิบัติคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือได้

สาระการเรียนรู้

๑. ความหมายของศาสนา
๒. องค์ประกอบของศาสนา
 - ๑) ศาสดา ๒) คัมภีร์ ๓) สาวก
 - ๔) ศาสนสถาน ๕) พิธีกรรม
๓. ประโยชน์ของศาสนา

กระบวนการเรียนรู้

๑. ครูนำรูปภาพ เกี่ยวกับศาสนา มาให้นักเรียนดูและร่วมอภิปรายถึงความสำคัญ และประโยชน์ของศาสนา
๒. ครูอธิบายว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่ให้สิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา ดังนั้นประชาชนในประเทศจะนับถือศาสนาใดก็ได้ที่ตนศรัทธาเลื่อมใส และสามารถเปลี่ยนการนับถือศาสนาที่เคยนับถืออยู่ไปนับถือศาสนาใดก็ได้ โดยที่ การปฏิบัติตามลัทธิความเชื่อของศาสนานั้น ๆ ต้องไม่ทำลายความมั่นคงของประเทศ และไม่ลดทอนสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น
๓. ให้นักเรียนช่วยกันยกตัวอย่างศาสนาที่นักเรียนนับถือ หรือที่นักเรียนรู้จักว่ามี ศาสนาอะไรบ้างและสำรวจว่าในห้องเรียนมีใครนับถือศาสนาอะไรบ้าง และ ส่วนใหญ่ที่นักเรียนนับถือศาสนาอะไรซึ่งขึ้นอยู่กับชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ แล้ว บันทึกในใบงานที่ ๑
๔. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มค้นหาความหมายของศาสนาจาก พจนานุกรมฯ หรือจากแหล่งความรู้อื่น ๆ จากนั้น ให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทน ออกมารายงานที่หน้าชั้น ครูอธิบายเพิ่มเติมและช่วยกันสรุปความหมายของ ศาสนา
๕. ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปความรู้เรื่อง ความหมายของศาสนา ดังนี้
 - ๑) ศาสนา หมายถึง ลัทธิความเชื่อ อันประกอบด้วยศาสดาผู้ประกาศศาสนา หลักธรรมคำสอนและแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ ตามคตินิยมของแต่ละศาสนา
 - ๒) ศาสนาส่วนใหญ่จะสอนให้คนทำดี ละเว้นความชั่ว และมีหน้าที่ที่ต้อง ปฏิบัติต่อสังคม เพื่อความเจริญในชีวิตและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
๖. ครูและนักเรียนร่วมอภิปราย เกี่ยวกับองค์ประกอบของศาสนา โดยใช้แผนภูมิ ภาพประกอบ จากนั้น ครูยกตัวอย่างศาสนาที่นักเรียนนับถือมากที่สุด แล้วให้นักเรียนช่วยกันแยกองค์ประกอบของศาสนาว่ามีอะไรบ้าง เช่น องค์ประกอบของ พระพุทธศาสนา ได้แก่
 - ๑) ศาสดา คือ พระพุทธเจ้า
 - ๒) คัมภีร์ คือ พระไตรปิฎก เป็นหลักธรรมคำสอน
 - ๓) สาวก คือ พระภิกษุสงฆ์ และพุทธศาสนิกชน

- ๔) ศาสนสถาน คือ วัด และสำนักปฏิบัติธรรมต่าง ๆ
- ๕) พิธีกรรม คือ พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ เช่น การอุปสมบท การทำบุญ เป็นต้น
๗. ครูนำแผนภูมิตารางจำแนกองค์ประกอบของศาสนาต่าง ๆ ได้แก่ พระพุทธศาสนา ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และศาสนาสิกข์ ที่เว้นว่างอยู่ ให้นักเรียนช่วยกันเขียนองค์ประกอบของศาสนา คือ ศาสดา คัมภีร์ สาวก ศาสนสถาน และพิธีกรรม โดยครูถามนำแล้วให้นักเรียนช่วยกันบอก และครูเขียนเติมลงในตาราง
๘. ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปความรู้เรื่อง องค์ประกอบของศาสนา ดังนี้
- ๑) องค์ประกอบของศาสนา ได้แก่ ศาสดา คัมภีร์ สาวก ศาสนสถาน และพิธีกรรม
 - (๑) ศาสดา หมายถึง ผู้ก่อตั้งและประกาศศาสนา
 - (๒) คัมภีร์ หมายถึง หลักธรรมคำสอนของศาสนา เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้นับถือได้ปฏิบัติตาม
 - (๓) สาวก หมายถึง ผู้สืบทอดศาสนา โดยเป็นผู้เผยแผ่หรือปฏิบัติตาม
 - (๔) ศาสนสถาน หมายถึง สถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา
 - (๕) พิธีกรรมหมายถึง การปฏิบัติพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสุขความเจริญเป็นสิริมงคลต่อผู้ปฏิบัติ
๙. ให้นักเรียนบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับศาสนาที่นักเรียนนับถือ ลงในใบงานที่ ๒ เรื่อง องค์ประกอบของศาสนา แล้วนำเสนอผลงานที่หน้าชั้น

กระบวนการวัดผลประเมินผล

๑. สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม
๒. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล
๓. การนำเสนอผลงาน
๔. การตรวจผลงาน

เครื่องมือ

๑. แบบประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม
๒. แบบประเมินพฤติกรรมรายบุคคล
๓. แบบประเมินการนำเสนอผลงาน
๔. แบบประเมินการตรวจผลงาน

เกณฑ์การประเมิน

๑. สังเกตการทำงานกลุ่ม ผ่านเกณฑ์ร้อยละ ๘๐
๒. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล ผ่านเกณฑ์ร้อยละ ๘๐
๓. การนำเสนอผลงาน ผ่านเกณฑ์ร้อยละ ๘๐
๔. การตรวจผลงาน ผ่านเกณฑ์ร้อยละ ๘๐

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

๑. ใบงานที่ ๑
๒. ใบงานที่ ๒
๓. ใบความรู้
๔. ห้องสมุด

ความคิดเห็นผู้บริหาร

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้บริหารสถานศึกษา

บันทึกผลหลังการสอน

ปัญหา/อุปสรรค

แนวทางแก้ไข

ลงชื่อ.....
(.....)

ตัวอย่างใบงานที่ ๑

เรื่อง ศาสนาที่นับถือ

ชื่อ.....ชั้น.....

วันที่.....กลุ่ม.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนสำรวจเพื่อนในห้องว่านับถือศาสนาอะไรบ้าง ลงในแบบบันทึก

ชื่อ	ศาสนาที่นับถือ
๑.....
๒.....
๓.....
๔.....
๕.....
๖.....
๗.....
๘.....
๙.....
๑๐.....

พระสถิต มหาลาโภ (ศรีเมือง)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

สถานที่สัมภาน์ โรงเรียนวิถิปุทธบ้านโนนม่วง

บ้านเลขที่.....ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....

ภาคผนวก ง.

ภาพผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์โรงเรียนวิถิพุทธบ้านโนนม่วง

ภาพที่ ๑

ภาพสถานศึกษา คือ โรงเรียนวิสุทธิบุรุษบ้าน โนนม่วง ต.ศิลา อ.เมือง จ.ขอนแก่น

ภาพที่ ๒

สัมภาษณ์พระครูสังฆรักษ์สมพร ยโสธรโร คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ภาพที่ ๓

สัมภาษณ์พระมหาวินัยธร วินยโร พระอาสาสอนศีลธรรมโรงเรียนวิถิพุทธบ้านโนนม่วง

ภาพที่ ๔

นักเรียนเข้าค่ายคุณธรรมที่วัดป่าสามัคคีสันติธรรม ต.บ้านค้อ อ.บ้านฝาง จ.ขอนแก่น

ภาพที่ ๕

สัมภาษณ์นายกฤษฎา มังคะตา ผู้อำนวยการ โรงเรียนวิถีพุทธบ้านโนนม่วง

ภาพที่ ๖

เกียรติบัตรรับรองการประเมินสถานศึกษาจาก
สมศ.

ภาพที่ ๗

นักเรียนมีการพัฒนาด้านกายภาพ : เกียรติบัตรกีฬาเด่น
ภาพที่ ๘

สัมภาษณ์ผู้ปกครองของเยาวชน สมภาพ โศกอุ้น. ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๕๑.

ภาพที่ ๕

ครูพระสอนศีลธรรมนำเยาวชนไปถวายต้นเทียนพรรษาและผ้าป่าการกุศล
พระมหาอวัชณาการ เดชธมฺโม. ๑๖ กรกฎาคม, ๒ สิงหาคม ๒๕๕๓.

ภาพที่ ๑๐

กิจกรรมก่อนรับประทานอาหารในการเข้าค่ายคุณธรรม

ภาพที่ ๑๑

กิจกรรมทำบุญตักบาตร

ภาพที่ ๑๒

ครูพระสอนศีลธรรมพร้อมด้วยคณะสงฆ์—สามเณรอนุโมทนา หลังการทำบุญตักบาตร

ภาพที่ ๑๓

นักเรียนกำลังฝึกนั่งสมาธิปฏิบัติกรรมฐานหน้าเสาธง

ภาพที่ ๑๔

นักเรียนกำลังเตรียมตัวถวายดอกไม้ ธูป เทียน ในวันสำคัญทางศาสนา

ภาพที่ ๑๕

นักเรียนร่วมกันทำกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาด้วยการเดินเวียนเทียนรอบอุโบสถ

ภาพที่ ๑๖

นักเรียนร่วมกิจกรรมกับคุณครูด้วยการปลูต้นไม้ในวันแม่แห่งชาติ

ภาพที่ ๑๗

นักเรียนร่วมกันทำกิจกรรมกลุ่ม โดยจัดดอกไม้บูชาพระรัตนตรัยในวันสำคัญทางศาสนา

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระสถิต ฉายา มหาลาโภ นามสกุล ศรีเมือง
- เกิด : ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๖
- ภูมิลำเนา : บ้านเลขที่ ๓๗๘ หมู่ ๑๐ บ. โนนเปรมชัย ต. โนนเมือง อ. นากลาง
จ.หนองบัวลำภู
- อุปสมบท : วันที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๘
- การศึกษา : นักธรรมเอก ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ. ปรัชญา) รุ่นที่ ๕๒
- เข้าศึกษา : มิถุนายน ๒๕๕๑
- ที่อยู่ปัจจุบัน : สังกัดวัดท่าราชวรthur์ ต. ศีลา อ. เมือง จ. ขอนแก่น